

กสทช.

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์
และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ

รายงานผลการศึกษาระดับสมบูรณ์ (Final Report)

โครงการ

“ศึกษาผลกระทบของ OTT ต่อกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์
และแนวทางการส่งเสริมและกำกับดูแล”

บทสรุปผู้บริหาร

เสนอ

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์
และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (สำนักงาน กสทช.)

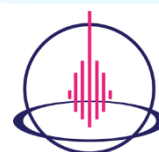
โดย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

25 ธันวาคม 2563

ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULA UNISEARCH, CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญ

บทสรุปผู้บริหาร	1
เอกสารอ้างอิง	54

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1	ห่วงโซ่มูลค่าของกิจการโทรทัศน์แบบดั้งเดิมและบริการ OTT.....	7
ภาพที่ 2	ห่วงโซ่อุปทานของการผลิตเนื้อหาสร้างสรรค์ไทย (ภาพยนตร์).....	13
ภาพที่ 3	ผลกระทบต่อห่วงโซ่อุปทานของการผลิตเนื้อหาประเภทสตรีตทัศน์.....	15
ภาพที่ 4	ทางเลือกการกำกับดูแล OTT ในบริบทโลกาภิวัตน์ของประเทศไทย.....	28
ภาพที่ 5	ข้อเสนอแนะระยะสั้นและข้อเสนอแนะระยะยาวในการกำกับดูแลบริการ OTT.....	34
ภาพที่ 6	แผนงานการส่งเสริมให้เกิดระบบ Single Window	40
ภาพที่ 7	ภาพรวมคณะกรรมการพัฒนาการกำกับดูแลและส่งเสริมการประกอบกิจการ OTT	41
ภาพที่ 8	ภาพรวมแผนงานและกรอบเวลาสำหรับข้อเสนอแนะระยะสั้น.....	41
ภาพที่ 9	ประเด็นในการแก้ไขกฎหมายในระยะยาว	43

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำกับดูแลและส่งเสริมกิจการ OTT	38
------------	--	----

รายงานฉบับนี้ศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบของบริการ Over The Top (OTT) ประเภทสื่อสตรีมมิ่งในบริบทประเทศไทยใน 2 มิติหลัก ได้แก่ มิติด้านเศรษฐกิจที่เป็นการวิเคราะห์ภายใต้กรอบแนวคิดเชิงโครงสร้างพฤติกรรม และการดำเนินงาน (Structure - Conduct - Performance: SCP Approach) และมิติด้านสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นการวิเคราะห์ภายใต้กรอบแนวคิดที่ผสมผสานระหว่างทฤษฎีจักรวรรดินิยมทางวัฒนธรรมและโลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรม พร้อมทั้งศึกษากฎหมาย นโยบาย และแนวทางในการกำกับดูแลบริการ OTT และอุตสาหกรรมกระจายเสียงและโทรทัศน์และภาพยนตร์ในบริบทประเทศไทย

วรรณกรรมปริทัศน์ที่ได้จากการศึกษาในบริบทประเทศไทยจะถูกนำไปศึกษาเปรียบเทียบกับการศึกษาปัจจัยความสำเร็จของการผลิตและนำเสนอเนื้อหารายการผ่านบริการ OTT ในประเทศกรณีศึกษาจำนวน 4 ประเทศ ได้แก่ สหราชอาณาจักร สาธารณรัฐสิงคโปร์ สาธารณรัฐเกาหลี และประเทศญี่ปุ่น และการศึกษาแนวทางการกำกับดูแลและแนวทางการส่งเสริมการประกอบกิจการ OTT จากกรณีศึกษาต่างประเทศจำนวน 5 แห่ง ได้แก่ สหภาพยุโรปโดยมีกรณีศึกษาเป็นราชอาณาจักรเดนมาร์ก สหราชอาณาจักร สาธารณรัฐสิงคโปร์ สาธารณรัฐเกาหลี และประเทศญี่ปุ่น ที่มีบริบทและแนวทางในการกำกับดูแลที่แตกต่างกัน ได้แก่

1. สหภาพยุโรปที่มีความชัดเจนในมิติด้านการกำกับดูแลบริการ OTT เพราะมีการกำหนดนิยามทางกฎหมายและออกแบบกฎหมายเฉพาะสำหรับบริการ OTT ไว้อย่างชัดเจน โดยเน้นราชอาณาจักรเดนมาร์กที่เป็นกรณีศึกษาที่มีอัตราการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตสูงและมีดัชนีเศรษฐกิจและสังคมสูงเป็นอันดับต้น ๆ ของยุโรป รวมถึงมีการรับเอาแนวทางการกำกับดูแลจากสหภาพยุโรป
2. สหราชอาณาจักรที่เป็นตลาดบริการ OTT ที่ใหญ่ที่สุดในทวีปยุโรป
3. สาธารณรัฐสิงคโปร์เป็นกรณีศึกษาของแนวทางการกำกับดูแลที่เข้มงวด โดยมีแนวทางการกำกับดูแลที่อาศัยกฎหมายและพระราชบัญญัติที่มีอยู่เดิมมาใช้กับ OTT
4. สาธารณรัฐเกาหลีเป็นกรณีศึกษาที่มีแนวทางการดำเนินการที่ผสมระหว่างการมีหน่วยงานกำกับดูแลบริการ OTT กับการใช้กฎหมายที่มีอยู่เดิม
5. ประเทศญี่ปุ่นที่มีรากฐานที่ใช้แนวทางการกำกับดูแลกันเองกับผู้เล่นเดิมในอุตสาหกรรมโทรทัศน์ที่เข้มแข็งได้รับความร่วมมือทั้งจากผู้ประกอบการในอุตสาหกรรม ภาครัฐ และภาคประชาชน และยังไม่มีการออกแบการกำกับดูแลเฉพาะสำหรับบริการ OTT

การศึกษาในโครงการนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อนำผลการศึกษามาประมวลเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการกำกับดูแลบริการ OTT และการส่งเสริมและกำกับดูแลกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ภายใต้กฎหมายสื่อใหม่ เพื่อสามารถนำผลการศึกษาไปประกอบการพิจารณากำหนดกรอบแนวทางการกำกับดูแล

บริการ OTT และกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ในประเทศต่อไป โดยสามารถพิจารณารายละเอียดโดยสังเขปได้จากเนื้อหาดังต่อไปนี้

ผลกระทบของบริการ OTT ในประเทศไทย

การศึกษาผลกระทบของบริการ OTT ในบริบทประเทศไทยครอบคลุมผลกระทบในมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังต่อไปนี้

1. ผลกระทบทางเศรษฐกิจ

ในบริบทประเทศไทย อัตราการขยายตัวและเติบโตของบริการ OTT โดยเฉพาะจากต่างประเทศส่งผลกระทบต่อกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ และอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องในหลายมิติ โดยในมิติเชิงเศรษฐกิจมีผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมดังต่อไปนี้

1.1 ผลกระทบต่ออัตราการเติบโตของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง

จากการวิเคราะห์โครงสร้างตลาด (structure) ประกอบกับข้อมูลรายได้ของกลุ่มตัวอย่างผู้ให้บริการแบบดั้งเดิม ได้แก่ ช่อง 7, ช่อง 3, ช่อง MONO 29, ช่อง ONE และ Workpoint ในช่วงที่ผ่านมาพบว่า รายได้ของผู้ให้บริการส่วนใหญ่มีแนวโน้มโดยรวมลดลงอย่างต่อเนื่อง (ยกเว้นช่อง ONE) ซึ่งสาเหตุที่ทำให้รายได้ลดลงอาจเกิดจากทั้งการแข่งขันที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ให้บริการแบบดั้งเดิม และการแข่งขันที่เกิดจากการเข้ามาของผู้ให้บริการคู่แข่งอย่าง OTT เนื่องจากผู้โฆษณาหันไปลงทุนกับแพลตฟอร์มบริการ OTT กันมากขึ้นตามกระแสความนิยมของผู้บริโภคที่มีต่อวิดีโอออนไลน์ ทั้งแบบเรียกเก็บค่าสมาชิก และไม่เรียกเก็บค่าสมาชิก การพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสารให้รวดเร็วขึ้นประกอบกับอุปกรณ์สื่อสารเคลื่อนที่ที่ราคาลดลง ส่งผลให้ผู้บริโภคหันไปรับสื่อจากบริการ OTT ที่ตอบสนองต่อวิถีชีวิตและพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนไปในยุคดิจิทัล และมีราคาต่ำกว่า กล่าวคือ นอกจากพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนไปของผู้บริโภคแล้ว ปัจจัยหลักที่ร่วมส่งผลให้บริการ OTT มีอัตราการเติบโตที่เข้มแข็ง ได้แก่ พฤติกรรมการตั้งราคา (pricing behaviors) เช่น ในกลุ่มที่มีรูปแบบการหารายได้จาก การเก็บค่าสมาชิก (Subscription-based Video-on-Demand: SVoD) มีการใช้กลยุทธ์การตั้งราคาแบบต่ำเพื่อดึงดูดผู้บริโภครายใหม่และ/หรือรักษาไว้ซึ่งผู้บริโภค รายเดิม อาทิ การทดลองใช้งานฟรี (free trial) การลดราคาค่าสมาชิกขั้นต่ำ การตั้งราคาแบบลดหลั่นตามรูปแบบการใช้ (tiered pricing) และการให้บริการแบบฟรีเมียม (freemium) ซึ่งหากเทียบกับราคาของผู้เล่นเดิมในตลาดโทรทัศน์แบบบอกรับสมาชิกที่มีต้นทุนสูงกว่าโดยเฉพาะจากการขอรับใบอนุญาตประกอบกิจการทำให้ผู้ใช้เลือกบริการ OTT ที่ราคาต่ำกว่า และในตลาดฟรีทีวี ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการโทรทัศน์สะท้อนให้เห็นปัญหาเรื่องสัดส่วนรายได้ที่ลดลงของอุตสาหกรรมโทรทัศน์อย่างชัดเจน โดยบริการ OTT เป็นหนึ่งในสาเหตุ

หลัก เนื่องจากระยะเวลาในการรับชมและจำนวนผู้ชมในอุตสาหกรรมเดิมถูกแบ่งสรรปันส่วนไปยังแพลตฟอร์ม OTT ซึ่งย่อมทำให้โฆษณาถูกแบ่งตามไปด้วย กำไรจากหน้าจอโทรทัศน์จึงลดลงอย่างมีนัยสำคัญ อัตราการเติบโตของกิจการโทรทัศน์แบบฟรีทีวีติดลบ ทำกำไรได้น้อยลง แม้จะเป็นผู้เล่นรายเก่าที่เคยได้รับความนิยมสูงอย่างมากในอดีต ในขณะที่ต้นทุนการผลิตและสร้างสรรค์เนื้อหายังคงสูงอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลเชิงสถิติจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องที่แสดงสัดส่วนรายได้ของผู้ให้บริการรายสำคัญในประเทศไทยลดลงอย่างมีนัยสำคัญ และอัตราการเติบโตของโฆษณาในแพลตฟอร์มออนไลน์ รวมถึง อัตราการเติบโตของตลาดบริการ OTT แบบ SVoD ในไทยที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

1.2 ผลกระทบต่อพฤติกรรมการแข่งขันในอุตสาหกรรม

การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง โดยอัตราการเติบโตของตลาดที่ถดถอยและภาวะการลดลงของรายได้ ส่งผลให้ผู้ประกอบกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ในประเทศต้องเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินกิจการและโครงสร้างองค์กรเพื่อความอยู่รอดในยุคหลังกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ (post-broadcasting) โดยกลยุทธ์การปรับตัวหลักทั้งในระยะสั้นและยาว เช่น

1.2.1 การปรับโครงสร้างองค์กรเพื่อลดต้นทุนและปรับทิศทางการดำเนินกิจการหรือการกำหนดตำแหน่งทางการตลาด (positioning) ใหม่

1.2.2 การใช้เนื้อหาที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้นด้วยการเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์และแพลตฟอร์มบริการ OTT

1.2.3 การขยสิทธิ์เนื้อหาเพื่อออกอากาศในโทรทัศน์ต่างประเทศ (simulcast) เพื่อเพิ่มรายได้จากเนื้อหาที่มีอยู่

1.2.4 การซื้อสิทธิ์เนื้อหา (intellectual property rights: IP) จากต่างประเทศเพื่อนำมาปรับและพัฒนาให้มีความใกล้เคียงวัฒนธรรม (cultural proximity)

1.2.5 การปรับปรุงและพัฒนาด้านคุณภาพเนื้อหาให้สอดคล้องกับบริบทการแข่งขันในตลาดบริการ OTT ที่ไร้พรมแดน

1.2.6 แนวทางการปรับตัวระยะกลางและยาว: การมีตัวตนในทุกแพลตฟอร์ม โดยแนวทางที่ผู้ประกอบการระบุในระยะกลางและยาว คือ กลยุทธ์ในการมีตัวตนในทุก ๆ แพลตฟอร์มเพื่อให้สามารถนำเสนอเนื้อหาได้ในทุกอุปกรณ์ ทุกระบบปฏิบัติการ เช่น ไอโอเอส (iOS) แอนดรอยด์ (Android) และใน HUAWEI AppGallery เป็นต้น โดยปรับให้รูปแบบการนำเสนอเนื้อหาเหมาะสมกับแต่ละแพลตฟอร์ม เช่น ตัดทอนเนื้อหาให้มีระยะเวลาการนำเสนอที่สั้นลงให้เหมาะสมกับแต่ละแพลตฟอร์ม รวมถึง มีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook เป็นช่องทางในการโปรโมตให้ผู้ชมกลับเข้ามาชมที่แพลตฟอร์มของตัวเอง การแข่งขันในเชิงธุรกิจจึงเป็นการแข่งขันในทุก ๆ พื้นที่เพื่อดึงดูดกลุ่มผู้ชมกลับเข้ามาที่แพลตฟอร์มของตนเอง และเน้นการพัฒนาแพลตฟอร์มของตัวเองที่มีอยู่ในปัจจุบันให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้นเพื่อรักษาผู้ชมไว้ให้ได้

1.3 สภาพการแข่งขันที่ไม่เท่าเทียมระหว่างอุตสาหกรรมกระจายเสียงและโทรทัศน์และบริการ OTT

สภาพการแข่งขันที่ไม่เท่าเทียมเป็นผลมาจากการที่อุตสาหกรรมกระจายเสียงและโทรทัศน์มีต้นทุนในการประกอบกิจการที่สูงกว่าเมื่อเทียบกับบริการ OTT จากต่างประเทศที่เป็นคู่แข่งสำคัญในตลาดเดียวกัน สาเหตุหลักมาจากการที่กฎหมายและการกำกับดูแลยังคงขาดความชัดเจนต่อบริการ OTT จากต่างประเทศจึงมีความไม่สมดุลหรือความได้เปรียบเสียเปรียบของสภาพการแข่งขันอยู่ เช่น การกำกับดูแลเรื่องการผูกขาดตลาด ความแตกต่างของการจัดเก็บภาษี การขอใบอนุญาตในการประกอบกิจการ และความรับผิดชอบต่อสาธารณะและผู้บริโภคอย่างการกำกับดูแลเนื้อหาของรายการต่าง ๆ

1.4 ประสิทธิภาพตลาด: ภาพสะท้อนของประสิทธิภาพการดำเนินงาน

หากพิจารณาผลการสำรวจทัศนคติของผู้บริโภคต่อเนื้อหาในแพลตฟอร์มบริการ OTT ในการวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า (1) เนื้อหาในแพลตฟอร์ม OTT เป็นสิ่งที่ตรงกับความต้องการของตนเองเพราะสามารถเลือกเองได้ (ร้อยละ 36) และหาไม่ได้ในสื่อโทรทัศน์ (ร้อยละ 25.2) ตามลำดับ (2) การเปลี่ยนชั่วโมงในการต่อรองจากเดิมที่กิจการโทรทัศน์มีอำนาจผูกขาดในการตัดสินใจเลือกเนื้อหาเพื่อนำเสนอผู้บริโภคไปเป็นการเลือกรับชมของผู้บริโภค สภาวะเช่นนี้ส่งผลให้เกิดการแข่งขันเพื่อพัฒนาคุณภาพของเนื้อหาสูงขึ้น และ (3) แพลตฟอร์มบริการ OTT เอื้อให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงเนื้อหาที่ต้องการบริโภคได้โดยตรง กล่าวคือ ตลาดบริการ OTT มีศักยภาพที่จะเติบโตได้อีกมากในอนาคตและอุตสาหกรรมกระจายเสียงและโทรทัศน์สามารถใช้ประโยชน์จากแพลตฟอร์มบริการ OTT ในการต่อยอดและเสริมแรงบริการที่มีอยู่เดิมได้

1.5 ผลกระทบต่อระบบนิเวศของอุตสาหกรรมนอกเหนือจากผลประกอบการของผู้ให้บริการในตลาด

การเติบโตของบริการ OTT จากต่างประเทศในประเทศไทยนอกจากจะส่งผลกระทบโดยตรงต่ออุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง ยังมีผลกระทบอื่น ๆ นอกเหนือจากผลประกอบการของผู้ให้บริการในตลาด ได้แก่

1.5.1 ผลกระทบเชิงบวก

- การเพิ่มขึ้นของรูปแบบรายการและเนื้อหา: แพลตฟอร์ม OTT ประกอบด้วยเนื้อหาที่หลากหลาย น่าสนใจ และตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ตลอดจนเทคโนโลยีที่ถูกพัฒนาให้คอยจดจำและวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้งานของผู้บริโภค ส่งผลให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงเนื้อหาทั้งความบันเทิงและโฆษณาที่ตรงกับความต้องการของตนมากยิ่งขึ้น รวมไปถึงเนื้อหาที่ไม่เคยปรากฏบนช่องทางแบบดั้งเดิมมาก่อน
- ผู้บริโภคมีอำนาจต่อรองเพิ่มมากขึ้น: การเข้ามาของแพลตฟอร์ม OTT ผู้บริโภคเป็นผู้ตัดสินใจเลือกเนื้อหาด้วยตนเองได้มากขึ้นจากหลาย ๆ ช่องทาง ความสามารถในการเลือกรับบริการของผู้บริโภคนี้เองที่ทำให้การพัฒนาคุณภาพของเนื้อหาที่มีความสำคัญมากยิ่งขึ้น อำนาจในการต่อรอง (bargaining power) ได้เปลี่ยนไปยังผู้บริโภคมากกว่าที่จะเป็นผู้ผลิตเนื้อหาหรือกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์

ส่งผลให้เกิดการแข่งขันมากขึ้นในกลุ่มผู้ผลิตเนื้อหา และกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ในการพัฒนาเนื้อหาที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

- ผู้ใช้บริการมีตัวเลือกบริการและราคามากขึ้น รวมถึงการเข้าถึงบริการ OTT มีแนวโน้มสูงขึ้น: สภาพการแข่งขันที่รุนแรงทำให้ผู้ให้บริการรายเดิมมีความจำเป็นต้องปรับลดราคาค่าบริการลงเพื่อรักษาไว้ซึ่งฐานผู้ให้บริการเดิมและขยายฐานผู้ให้บริการไปยังกลุ่มใหม่ ๆ มากขึ้น หรือปรับเปลี่ยนราคาให้มีความหลากหลาย แนวโน้มต้นทุนในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตที่ลดลงและสามารถเข้าถึงได้ ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้การเข้าถึงบริการ OTT เพิ่มสูงขึ้นด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ การขยายตัวของบริการ OTT เข้ามาในประเทศไทยยังเป็นการสร้างโอกาสทางธุรกิจให้กับผู้เล่นในอุตสาหกรรมกระจายเสียงและโทรทัศน์ และภาพยนตร์ในประเทศไทยด้วย เช่น ช่อง 3 ที่ผันตัวเองเป็นผู้ให้บริการเนื้อหา (content provider) และสร้างแพลตฟอร์ม CH3+ ของตนเองเพื่อรองรับพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนไป นอกจากนี้ ยังมีการส่งเนื้อหาเข้าบรรจุในแพลตฟอร์มจากต่างชาติ หรือใช้ประโยชน์จากแพลตฟอร์มต่างชาติเพื่อขยายฐานผู้ชมในต่างประเทศพร้อมกับสร้างการมีส่วนร่วมกับฐานผู้ชมผ่านแพลตฟอร์มอย่าง YouTube, Netflix, LINE TV และอื่น ๆ ซึ่งการเข้ามาของแพลตฟอร์มบริการ OTT ต่างชาติยังเป็นโอกาสสำหรับผู้ผลิตภาพยนตร์ในประเทศเพื่อใช้เป็นช่องทางเผยแพร่ผลงานแทนหรือเสริมจากช่องทางหลักที่เป็นโรงภาพยนตร์ได้ ซึ่งนับเป็นโอกาสในการส่งออกสินค้าเชิงวัฒนธรรมที่เป็นผลพวงมากับกระแสโลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรมจากการขยายตัวของแพลตฟอร์มบริการ OTT ในระดับโลก

1.5.2 ผลกระทบเชิงลบ

- ผู้ผลิตเนื้อหาออนไลน์มีต้นทุนที่น้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ในรูปแบบดั้งเดิม เนื่องจากกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์มักจะมีการลงทุนขนาดใหญ่และข้อจำกัดด้านการกำกับดูแลที่สูงกว่า ส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในการแข่งขัน

- การเพิ่มขึ้นของการละเมิดลิขสิทธิ์: แพลตฟอร์มออนไลน์ที่มีการอนุญาตให้ผู้ใช้สามารถสร้างเนื้อหาได้เอง (user-generated content) มีส่วนทำให้การละเมิดลิขสิทธิ์ต่าง ๆ เกิดได้ง่ายขึ้น

- คุณภาพของอินเทอร์เน็ต: บริการ OTT เป็นบริการที่ต้องพึ่งพาการส่งข้อมูลที่ต้องการและรวดเร็วจากผู้ให้บริการเครือข่ายเพื่อให้สามารถใช้บริการได้ การแข่งขันที่เพิ่มมากขึ้นอาจนำมาสู่ปัญหาทางด้านเครือข่ายขึ้นและแนวโน้มการใช้งานของผู้บริโภคที่มากขึ้น นอกจากนี้ ผู้ให้บริการเครือข่ายยังเป็นผู้แบกรับภาระในการควบคุมคุณภาพของเครือข่ายเพื่อรักษาไว้ซึ่งฐานผู้ให้บริการ ส่งผลให้ต้นทุนในส่วนนี้ตกเป็นภาระของผู้ให้บริการเครือข่ายเองทั้งหมด (free riding)

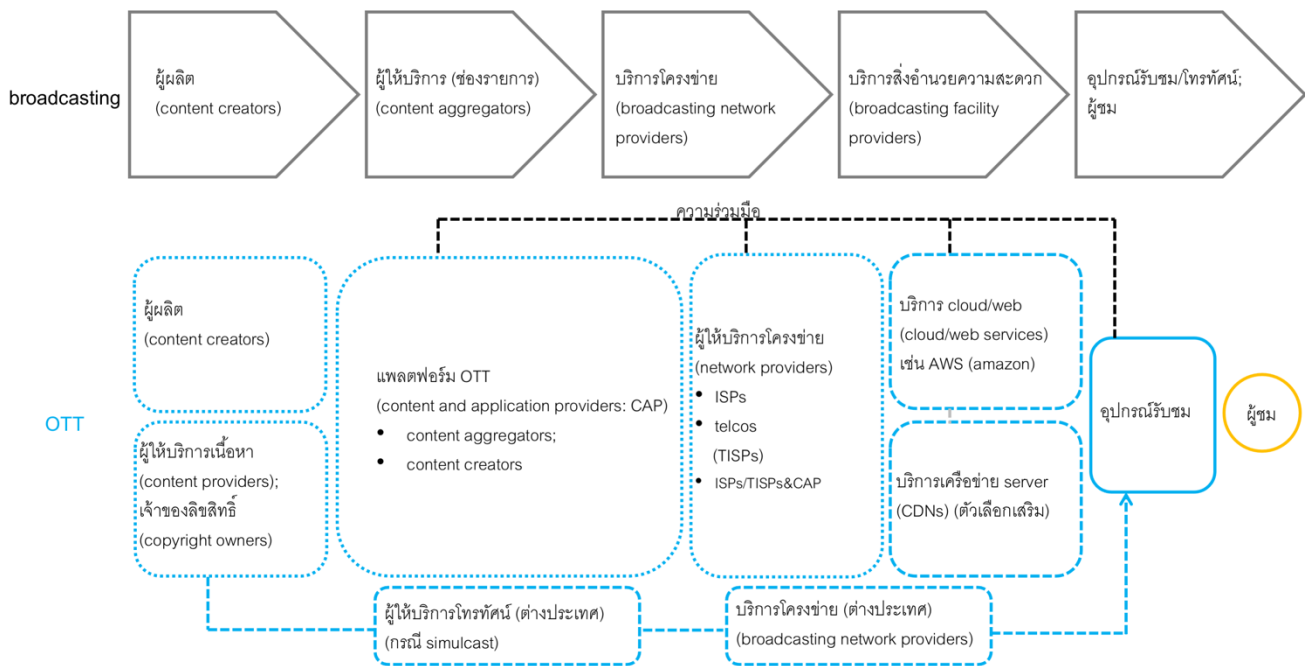
- แนวโน้มการจัดเก็บรายได้ภาษีที่ลดลง: อันสืบเนื่องมาจากการแข่งขันที่เกิดขึ้นในอุตสาหกรรมที่ส่งผลให้ส่วนแบ่งการตลาดของผู้ให้บริการโทรทัศน์แบบดั้งเดิมได้ถูกแบ่งไปยังผู้ให้บริการ OTT ซึ่งยังไม่มีระบบการจัดเก็บภาษีผู้ให้บริการ OTT ที่ให้บริการในประเทศไทย เนื่องจากรูปแบบการให้บริการ

OTT ที่สามารถให้บริการผ่านโครงข่ายอินเทอร์เน็ต โดยไม่จำเป็นต้องมีสถานที่ประกอบกิจการที่มีสถานที่ตั้งในประเทศของผู้รับบริการ ผู้ให้บริการ OTT จึงไม่จำเป็นต้องจดทะเบียนนิติบุคคลภายในประเทศของผู้รับบริการ ส่งผลให้การจัดเก็บภาษีเงินได้หรือภาษีมูลค่าเพิ่มมีความซับซ้อนและเป็นไปได้ยาก

ในภาพรวม ผลกระทบทางเศรษฐกิจของแพลตฟอร์มบริการ OTT ได้แก่ อัตราการเติบโตของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องลดลง การปรับตัวในหลายด้านของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อความอยู่รอดในยุคหลังกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ สภาพการแข่งขันที่ไม่เท่าเทียมระหว่างอุตสาหกรรมกระจายเสียงและโทรทัศน์และบริการ OTT และผลกระทบต่อระบบนิเวศของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง ในขณะเดียวกัน ก็ก่อให้เกิดโอกาสในการขยายฐานผู้ชมกับผู้ประกอบกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ในประเทศด้วย

หากพิจารณาเปรียบเทียบห่วงโซ่อุปทานระหว่างอุตสาหกรรมบริการโทรทัศน์แบบดั้งเดิมและบริการ VoD OTT ในประเทศไทย พบว่าแม้ว่าในตลาดหลักของฟรีทีวีจะมีสถานีโทรทัศน์หรือช่องรายการที่สวามิภพาเป็นผู้ผลิตเนื้อหาด้วยเป็นส่วนใหญ่ แต่ในส่วนอื่น ๆ ของห่วงโซ่แยกกันอยู่อย่างชัดเจน ซึ่งหากพิจารณาห่วงโซ่มูลค่าของบริการ OTT จะสังเกตได้ถึงความแปรปรวนและการควมรวมหลายองค์ประกอบในห่วงโซ่ โดยเฉพาะการขยายบทบาทของแพลตฟอร์มบริการ OTT จากการเป็นแหล่งรวมเนื้อหา (content aggregator) ไปลงทุนด้านการผลิตเนื้อหามากขึ้น และบางรายมีบทบาทในส่วนที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล เช่น Netflix มีบริการ Content Delivery Networks (CDNs) และกลุ่มผู้ให้บริการโครงข่ายอินเทอร์เน็ตอย่าง TrueID เองก็มีแพลตฟอร์มบริการ OTT และมีการลงทุนด้านการผลิตเนื้อหา เหล่านี้ทำให้องค์ประกอบในห่วงโซ่มูลค่าของบริการ OTT มีความซับซ้อนเนื่องจากหลายองค์ประกอบมีความเชื่อมโยงและมีบทบาททับซ้อนกันดังปรากฏในภาพที่ 1 ซึ่งความแปรปรวนที่เกิดในห่วงโซ่อุปทานนี้สะท้อนให้เห็นว่าตำแหน่งของบริการ OTT ในห่วงโซ่ที่แตกต่างกับบริการโทรทัศน์จะสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันให้กับบริการ OTT เนื่องจากจะก่อให้เกิดอิทธิพลเชิงเครือข่าย (Network Effects) ต่อฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในห่วงโซ่และตลาด เช่น การที่แพลตฟอร์มมีข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้งานของผู้ใช้ในฐานข้อมูลจะเอื้อให้สามารถเรียนรู้ความต้องการและสามารถปรับแนวทางการนำเสนอและผลิตเนื้อหาเพื่อตอบโจทย์ของผู้บริโภคได้ตรงจุดและสามารถดึงดูดโฆษณาได้มากขึ้นเมื่อเทียบกับอุตสาหกรรมโทรทัศน์แบบดั้งเดิม อีกทั้งชุดข้อมูลและความรู้ความเข้าใจผู้บริโภคยังเอื้อให้ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเนื้อหาสามารถใช้ความรู้ความเข้าใจนี้เป็นแหล่งอ้างอิงในการพัฒนาเนื้อหาให้สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคได้

ภาพที่ 1 ห่วงโซ่มูลค่าของกิจการโทรทัศน์แบบดั้งเดิมและบริการ OTT

ที่มา: ผู้วิจัย

2. ผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรม

ทั้งนี้ จากประเด็นต่าง ๆ ในมติเศรษฐกิจที่กล่าวไปข้างต้น หากพิจารณาเปรียบเทียบกับแนวโน้มในระดับภูมิภาคและระดับโลกจะสังเกตได้ว่าบริการ OTT มีอัตราการขยายตัวและเติบโตที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมีการแข่งขันที่เข้มข้นขึ้นทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค และระดับโลก โดยสำหรับผู้เล่นในระดับภูมิภาคและระดับโลก นอกจากจะมีจำนวนแพลตฟอร์มบริการ OTT ใหม่ๆที่เพิ่มขึ้น อาทิ Disney+ (2019), Apple TV+ (2019) และ HBO Max¹ (2019) แล้ว ยังมีการกระจุกตัวของตลาดอยู่ที่แพลตฟอร์มบริการ OTT จากต่างประเทศเพียงไม่กี่ราย โดยเฉพาะ Netflix ที่ครองตลาดบริการ OTT แบบ SVoD และ YouTube ที่ครองตลาด AVoD ทั้งในระดับโลกและในประเทศไทยอยู่ แพลตฟอร์มยักษ์ใหญ่ระดับโลกเหล่านี้ส่วนหนึ่งมีรูปแบบกลยุทธ์ทางธุรกิจที่หันมาให้ความสำคัญกับการลงทุนด้านเนื้อหาและการผลิตเนื้อหาเองมากขึ้น Netflix เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนที่มีการสร้างเนื้อหาต้นฉบับ/ออร์จินัลร่วมกับผู้ผลิตในประเทศไทย โดยผู้ผลิตท้องถิ่นต้องดำเนินการตามแนวทางของแพลตฟอร์มเป็นหลัก ดังนั้น วัฒนธรรมการผลิตเนื้อหาจึงแปรเปลี่ยนไปตามความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรเจ้าของแพลตฟอร์มและผู้ผลิต/ผู้ให้บริการเนื้อหาจากที่เคยเป็นแบบพึ่งพาอาศัยกันไปเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่แพลตฟอร์มมีอำนาจต่อรองเหนือฝ่ายอื่น ๆ

¹ เปิดให้บริการในปี ค.ศ. 2019 แต่ยังไม่สามารถให้บริการในประเทศไทยได้

นอกจากนี้ แต่ละแพลตฟอร์มยังมีการปรับกลยุทธ์การตลาดให้เหมาะสมกับท้องถิ่น เช่น การเพิ่มภาษาท้องถิ่น ในระบบแพลตฟอร์ม การเพิ่มคำบรรยายและ/หรือการพากย์เสียงภาษาท้องถิ่น และการสร้างความร่วมมือกับ ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตเพื่อเสนอโปรโมชั่นด้านราคาและช่องทางการชำระค่าบริการที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้ใช้ ท้องถิ่นเพื่อเจาะตลาดเป้าหมาย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ร่วมประกอบสร้างให้เกิดความแตกต่างหลากหลายของผลิตภัณฑ์ และบริการในด้านเนื้อหา การตลาด และประสบการณ์ของผู้บริโภคที่ฉีกออกไปจากอุตสาหกรรมกระจายเสียง และโทรทัศน์และแพลตฟอร์มบริการ OTT ในประเทศ อันจะนำมาซึ่งกำแพงกีดกันการเข้าสู่ตลาดที่ผู้เล่น รายใหม่และโครงสร้างของอุตสาหกรรมที่ไม่ได้มีภาวะการแข่งขันที่สมบูรณ์ ดังนั้น ทั้งผู้เล่นรายใหม่และ ท้องถิ่นจึงไม่สามารถใช้การตั้งราคามาเป็นกลยุทธ์ในการแข่งขันได้เพราะจำเป็นต้องใช้ทุนจำนวนมากเพื่อ รวบรวมเนื้อหา พัฒนาเทคโนโลยีให้ทัดเทียม และสร้างความแตกต่างในการแข่งขันกับผู้เล่นรายเดิมที่อยู่ใน ตลาด ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดกระแสความกังวลในประเด็นเรื่องการครอบงำทางวัฒนธรรมผ่านสื่อบันเทิงจากยักษ์ใหญ่ในตลาดโลกไปยังประเทศต่าง ๆ ซึ่งกระบวนการครอบงำกระทำผ่านกระบวนการสื่อความหมายของ เนื้อหาประเภทต่าง ๆ โดยสื่อข้ามชาติ อันจะนำไปสู่การไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารข้ามพรมแดนแบบไม่สมดุล ตามกรอบแนวคิด/ทฤษฎีจักรวรรดินิยมทางวัฒนธรรม (Cultural Imperialism)² อย่างไรก็ตาม สำหรับการศึกษารากฐานการรับรู้ที่มีความซับซ้อนอย่างการขยายตัวของแพลตฟอร์มสื่อบันเทิงระดับโลกที่ขับเคลื่อนโดย องค์การธุรกิจยักษ์ใหญ่ที่ทำธุรกิจข้ามชาตินั้น การจำกัดมุมมองไว้ภายใต้กระบวนการทัศน์หนึ่งด้านเดียวอาจทำให้ ความเข้าใจที่ได้จำกัดตามไปด้วย การศึกษาผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมในครั้งนี้นจึงนำกรอบแนวคิด โลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรม (Cultural Globalization)³ เข้ามาร่วมเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา โดยวิเคราะห์ ทั้งในระดับมหภาคหรือสังคมในภาพรวม และจุลภาคที่เป็นการศึกษาผลกระทบในกลุ่มผู้ใช้สื่อ

ในมุมมองระดับมหภาค การขยายตัวของแพลตฟอร์มบริการ OTT จากต่างประเทศส่งผลทางอ้อม ก่อให้เกิดตลาดแบบหลายฝ่าย (Multisided Markets) และอิทธิพลเชิงเครือข่าย (Network Effects) ต่อฝ่าย ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ รูปแบบธุรกิจของแพลตฟอร์มนอกจากจะเอื้อให้แพลตฟอร์มอยู่ในตำแหน่งที่มี

---

² เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับสื่อในประเทศหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการเป็นเจ้าของ การวางโครงสร้างองค์กร การเผยแพร่สาร และการผลิตเนื้อหา ได้รับอิทธิพลมาจากประเทศอื่นโดยเป็นอิทธิพลทางเดียว (เป็นการไหลของข้อมูลข่าวสารและสื่อแบบ ทิศทางเดียว (Unidirectional) จากศูนย์กลาง (Center) หรือประเทศที่มีอำนาจมากกว่าไปยังประเทศที่มีอำนาจน้อยกว่า (Periphery)) (White, 2001)

³ กระบวนทัศน์โลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรม (Cultural Globalization) เชื่อว่าความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมมีความซับซ้อนใน รายละเอียดเชิงลึกในระดับจุลภาค เนื่องจากในบริบทสังคมโลกมีโอกาที่จะเกิดการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมและการสร้าง ความหมายทำให้วัฒนธรรมมีความเป็นพลวัต ดังนั้น แม้ว่าในภาพกว้าง สื่อของประเทศมหาอำนาจจะมีอิทธิพลเหนือ ประเทศอื่น ๆ แต่ความสัมพันธ์นี้ก็มีความซับซ้อนเกินกว่าจะเรียกว่าเป็นอิทธิพลทางเดียวหรือจะตัดสินว่าการแสดงออกทาง วัฒนธรรมในชีวิตประจำวันของคนในสังคมโลกเป็นไปในทางเดียวกัน (Homogeneity) ทั้งหมดเพราะหากพิจารณาถึงลงไป ในระดับจุลภาคหรือระดับปัจเจกบุคคลจะเห็นว่ากระแสดังกล่าวไม่ได้ทรงพลังขนาดที่จะทำให้ทั้งโลกมีเพียงวัฒนธรรม เดียว วัฒนธรรมท้องถิ่น (Local Culture) ยังคงมีอิทธิพลฝังลึกกับมนุษย์อยู่ (Mirrlees, 2013)

อำนาจเหนือฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อตัวกระทำกร/ฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเหล่านั้นเป็นทอด ๆ ด้วย เช่น

1) ผลกระทบต่อผู้ผลิตเนื้อหาในกระบวนการพัฒนาสร้างสรรค์ผลงาน/เนื้อหา: กรณีความร่วมมือสร้างเนื้อหาต้นฉบับ/ออริจินัลสำหรับ Netflix แพลตฟอร์มมีอิทธิพลทางตรงต่อฝ่ายที่เป็นผู้ผลิตเนื้อหาเพื่อเผยแพร่ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์เพราะจำเป็นต้องปรับให้เข้ากับแนวทางธุรกิจของแพลตฟอร์มหรือปรับตามความต้องการหรือข้อมูลที่แพลตฟอร์มเรียนรู้จากกลุ่มผู้ใช้ เช่น การสร้างซีรีส์เรื่อง *เควง* ที่ต้องพัฒนาเนื้อหาตามโครงเรื่องที่แพลตฟอร์มกำหนด หรือในกรณีที่เป็นการเสนอขายเนื้อหาสำเร็จรูปหรือการที่แพลตฟอร์มเลือกซื้อเนื้อหาจากผู้ให้บริการเนื้อหาในประเทศ แพลตฟอร์มมีอำนาจในการตัดสินใจเลือกเนื้อหาที่สอดคล้องกับแนวทางธุรกิจของตน อาทิ LINE TV มีจุดเน้นเป็นแหล่งรวมซีรีส์วายหรือเนื้อหาแนววาย (Y – Yaoi)⁴ กล่าวคือ แพลตฟอร์มมีอิทธิพลต่อความหลากหลายของสื่อบันเทิง เสรีภาพในการสร้างสรรค์ผลงาน รวมถึงแนวทางการดำเนินงานของผู้ผลิตสื่อทางอ้อม เพราะการผลิตเนื้อหาเพื่อเสนอกับแพลตฟอร์มจำเป็นต้องพิจารณาจุดยืนทางการตลาดและรูปแบบการทำงานของแพลตฟอร์มประกอบด้วย ในภาพรวม แพลตฟอร์มมีอำนาจโดยตรงในการเลือกเนื้อหาเข้าแค็ตตาล็อกเนื้อหา (editorial control) ส่งผลต่อความหลากหลายของเนื้อหา และมีการใช้ประโยชน์จากผู้ใช้ในด้านการใช้ข้อมูลพฤติกรรมการใช้งานแพลตฟอร์มเพื่อการสร้างสรรค์สินค้าทางวัฒนธรรม (audience commodity) และในทางอ้อม แพลตฟอร์มมักจะมีการเปิดให้ผู้ผลิตเนื้อหาสามารถเข้าถึงข้อมูลผู้ใช้ของแพลตฟอร์มได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งส่งผลต่อทิศทางการออกแบบเนื้อหาเพื่อให้สอดคล้องกับกลุ่มผู้ใช้ของแพลตฟอร์ม (อ้างอิงตามข้อมูลที่ได้จากระบบอัลกอริทึมของแพลตฟอร์ม) กล่าวคือกระบวนการด้านเนื้อหาแบบดั้งเดิมถูกแทรกแซงด้วยตรรกะของระบบอัลกอริทึมในแพลตฟอร์ม (algorithmic logic)

2) ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อระบบโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลในประเทศ: เนื่องจากแพลตฟอร์มบริการ OTT ให้บริการสื่อบันเทิงที่ต้องอาศัยการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตความเร็วสูงและมีปริมาณการจราจรข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตที่มาก ซึ่งข้อมูลทางสถิติที่เกี่ยวข้องต่างระบุตรงกันว่าปริมาณการจราจรข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตส่วนมากมาจากการสตรีมข้อมูลวิดีโอผ่านอินเทอร์เน็ตที่เล่นบนแพลตฟอร์มบริการ OTT กล่าวคือทั้งความต้องการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงและการใช้งานอินเทอร์เน็ตในภาพรวมมีมากขึ้นตามพฤติกรรมของผู้บริโภคที่นิยมรับชมเนื้อหาวิดีโอออนไลน์ส่งผลให้ผู้ให้บริการโครงข่ายพัฒนาและปรับลดราคาเพื่อรักษาประสบการณ์ของผู้บริโภคในโครงข่ายของตนและดึงดูดฐานลูกค้าที่ส่วนหนึ่งเป็นกลุ่มผู้ใช้แพลตฟอร์มบริการ OTT ในขณะเดียวกันภาครัฐเองก็มีนโยบายการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่สอดคล้องและสนับสนุนพฤติกรรมของผู้บริโภค เช่น นโยบายของภาครัฐที่มุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางอินเทอร์เน็ตและโทรคมนาคมอย่างนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ที่มุ่งสร้างเศรษฐกิจดิจิทัล ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้สอดคล้องกับการรับชมวิดีโอออนไลน์ที่เพิ่มขึ้นของผู้บริโภค

⁴ เนื้อหาแนววาย (Y มาจาก “Yaoi”) เป็นลักษณะของเนื้อหาที่แสดงความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างชายกับชาย และกระตุ้นให้ผู้ชมเกิดจินตนาการว่าอาจเป็นคู่รักกันได้

สำหรับประเด็นเรื่องการครอบงำทางวัฒนธรรมผ่านสื่อบันเทิง ผลการวิเคราะห์เนื้อหา องค์ประกอบของแพลตฟอร์ม และลักษณะการให้บริการของแพลตฟอร์มที่ประกอบกิจการในประเทศไทยของกรณีศึกษาจำนวน 9 แพลตฟอร์ม ได้แก่ แพลตฟอร์มกลุ่มที่มีรูปแบบการหารายได้จากการบอกรับสมาชิก (SVoD) ทั้งจากต่างประเทศ (Netflix) และจากประเทศไทย (MONOMAX) แพลตฟอร์มกลุ่มที่มีรูปแบบการหารายได้จากการโฆษณา (AVoD) ทั้งจากต่างประเทศ (LINE TV) และจากประเทศไทย (Bugaboo.tv, CH3+) รวมถึงแพลตฟอร์มที่มีรูปแบบการหารายได้จากการโฆษณาและการเก็บค่าบริการเสริม (Freemium) ทั้งจากต่างประเทศ (YouTube, Viu, WeTV) และจากประเทศไทย (TrueID) โดยจากข้อค้นพบจากการวิเคราะห์ทั้งเนื้อหาในภาพรวมของแพลตฟอร์มและเนื้อหาที่ระบบแนะนำหรือเป็นที่นิยมของกรณีศึกษาทั้ง 9 แพลตฟอร์มสามารถสังเกตได้ว่าสำหรับเนื้อหาในภาพรวมของแต่ละแพลตฟอร์ม แหล่งประเทศที่มาของเนื้อหาในสองอันดับแรกจะมีความสอดคล้องระหว่างสัญชาติของแพลตฟอร์มอยู่ที่ร้อยละ 75⁵ เช่น Netflix มีจำนวนเนื้อหาจากสหรัฐอเมริกา มากที่สุด และ WeTV มีจำนวนเนื้อหาจากสาธารณรัฐประชาชนจีนมากที่สุด กล่าวคือแพลตฟอร์มเหล่านี้จะมีการจัดหาเนื้อหาที่มีแหล่งประเทศที่มาจากประเทศของตนเข้าแค็ตตาล็อกมากที่สุด ซึ่งกลุ่มผู้ให้บริการแพลตฟอร์มจากประเทศไทยเองก็มีแนวทางเดียวกัน คือ ทุกรายมีการจัดหาเนื้อหาจากประเทศไทยเข้าแค็ตตาล็อกมากที่สุด ทั้งนี้ แนวทางการคัดเลือกเนื้อหาจะสะท้อนจุดยืนทางการตลาดของแพลตฟอร์มที่นิยมตนเองในลักษณะต่าง ๆ เช่น Netflix ที่วางตัวเป็น “Global TV Network” จะเน้นความหลากหลายของแหล่งที่มาของเนื้อหาเพื่อตอบสนองรสนิยมของฐานผู้ใช้จากทั่วโลกที่แตกต่างกัน, Viu เน้นเนื้อหาจากสาธารณรัฐเกาหลีและประเทศไทยมากกว่าสหรัฐอเมริกา เนื่องจากวางตัวเป็น “ศูนย์รวมของความบันเทิงในเอเชีย”, LINE TV เน้นเนื้อหาไทยประเภทซีรีส์/ละครมากที่สุดเพราะวางตัวเป็นแพลตฟอร์มทีวีรัน “Thailand’s No. 1 TV rerun platform” เป็นต้น และผลการวิเคราะห์แหล่งประเทศที่มาของเนื้อหาในภาพรวมของแต่ละแพลตฟอร์มก็สะท้อนให้เห็นถึงกลยุทธ์ทางธุรกิจของแพลตฟอร์มส่วนใหญ่ (ยกเว้น Netflix และ WeTV) ที่เน้นการใช้แนวคิดเรื่องการสร้างความใกล้ชิดเชิงวัฒนธรรม (Cultural Proximity)⁶ ในการเลือกบรรจุเนื้อหาไทยอยู่ในสองอันดับแรกด้วย ทั้งนี้ หากพิจารณาปริมาณเนื้อหาที่พบใน 5 อันดับแรกของแต่ละแพลตฟอร์มจะพบว่าเนื้อหาจากสหรัฐอเมริกา ปรากฏอยู่ใน 6 ใน 8 ของแพลตฟอร์มที่ทำการสำรวจเนื้อหาทั้งหมด ซึ่งจุดนี้สะท้อนให้เห็นภาพรวมของตลาดสื่อบันเทิงในระดับโลกที่สหรัฐอเมริกา/ฮอลลีวูดครองตลาดอยู่ จึงมีเนื้อหาประเภทภาพยนตร์จากสหรัฐอเมริกาปรากฏอยู่มาก แต่หากพิจารณาลึกลงไปในเรื่องเนื้อหาที่ได้รับ

---

⁵ ค่าร้อยละในที่นี้ เป็นการคำนวณจาก 6 ใน 8 ของกรณีศึกษาทั้ง 9 แพลตฟอร์ม (ยกเว้น YouTube) เนื่องจาก YouTube มีปริมาณเนื้อหาในระบบจำนวนมหาศาลและมีการอัปโหลดเนื้อหาเข้าระบบอยู่ตลอดเวลา การวิเคราะห์เนื้อหาของแพลตฟอร์มนี้จึงครอบคลุมเฉพาะเนื้อหาที่ระบบแนะนำหรือเป็นที่นิยมในหมวดหมู่ Trending ของ YouTube Thailand เท่านั้น

⁶ “ความใกล้ชิด (ชิด) เชิงวัฒนธรรม” (Cultural Proximity) หมายถึง แนวโน้มที่ผู้ชมจะชื่นชอบรายการและภาพยนตร์ที่ถูกออกแบบสำหรับคนที่มีพื้นฐานทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต รสนิยม ความชื่นชอบต่าง ๆ รวมถึงภาษาลำบากกับของตน (Mirrlees, 2013)

ความนิยม/แนะนำของแพลตฟอร์มกรณีศึกษาจะสังเกตได้ว่าความใกล้ทางวัฒนธรรมยังคงมีความสำคัญกับผู้ใช้ในประเทศไทยเนื่องจากเนื้อหาที่ได้รับความนิยมหรือแนะนำในแพลตฟอร์มกรณีศึกษาเป็นเนื้อหาจากภูมิภาคเอเชียมากที่สุด

นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสะท้อนให้เห็นว่าแพลตฟอร์มจากต่างประเทศที่เป็นบริษัทข้ามชาติมักจะมีการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ในการบริหารจัดการระบบและการแนะนำเนื้อหาซึ่งจะมีการเรียนรู้แบบแผนการเปิดรับหรือรสนิยมของผู้ใช้และปรับการแนะนำเนื้อหา รวมถึงสร้างสภาพแวดล้อมการใช้บริการแบบเฉพาะเจาะจงแต่ละบุคคล (personalization) ทำให้เนื้อหาในหมวดหมู่แนะนำ/นิยามที่พบในแพลตฟอร์มจากต่างชาติ เช่น Netflix, YouTube, LINE TV, Viu และ WeTV มีเนื้อหาจากสาธารณรัฐเกาหลี ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทยปรากฏอยู่ในสองอันดับแรกมาก และประเภทเนื้อหาที่พบในสองอันดับแรกเป็นซีรีส์/ละคร ความโดดเด่นของเนื้อหาประเภทซีรีส์/ละครนอกจากสะท้อนให้เห็นทิศทางด้านเนื้อหาที่มีความใกล้ทางวัฒนธรรมกับรสนิยมกลุ่มผู้ใช้ไทยที่นิยมเนื้อหาประเภทซีรีส์/ละคร ดังที่ผลจากการสำรวจด้วยแบบสอบถามแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างร้อยละ 46.9 นิยมเปิดรับเนื้อหาประเภทซีรีส์/ละครมากที่สุดแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นกลยุทธ์ทางธุรกิจของผู้ให้บริการแพลตฟอร์มที่ใช้เนื้อหาประเภทซีรีส์/ละครที่มักจะมีหลายตอน ส่วนมากมักจะมีกำหนดการปล่อยเนื้อหารายสัปดาห์ (Weekly Episode Release Model) เพื่อกระตุ้นให้ผู้ช้อยู่ในระบบและเปิดรับเนื้อหาเป็นเวลานานต่อเนื่องหรือเข้าใช้บ่อยขึ้น

ในมุมมองระดับจุลภาค/ปัจเจกบุคคล ผลการสำรวจด้วยแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างจากกรุงเทพมหานคร และสี่ภูมิภาคของไทยครอบคลุมผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 1,141 คน แสดงให้เห็นว่าแพลตฟอร์มที่ได้รับความนิยมสูงสุด 3 อันดับ ได้แก่ YouTube, Netflix และ LINE TV ตามลำดับ โดยเนื้อหาที่รับชมมากที่สุด คือ ซีรีส์/ละคร และแหล่งประเทศที่มาของเนื้อหาที่ได้รับความนิยมมากที่สุด 3 อันดับ ได้แก่ ประเทศไทย สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐเกาหลี ตามลำดับ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างทุกช่วงวัยส่วนใหญ่จะเปิดรับเนื้อหาวิดีโอออนไลน์ทุกวัน เป็นเวลาประมาณ 1-3 ชั่วโมงต่อวัน เป็นสัดส่วนที่มากที่สุด (ร้อยละ 54.8) โดยรับชมเฉลี่ยครั้งละประมาณ 1-3 เรื่อง/ตอน/รายการมากที่สุด (ร้อยละ 43.6) โดยอุปกรณ์ที่ใช้รับชมมากที่สุด คือ โทรศัพท์มือถือ

ข้อค้นพบเหล่านี้สอดคล้องกับการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและบทสัมภาษณ์กับอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะกิจการโทรทัศน์ในประเทศที่ระบุว่าละครยังคงเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมสูงในสังคมไทย เพียงแต่พฤติกรรมของผู้บริโภคเปลี่ยนไปเป็นการเปิดรับผ่านอุปกรณ์พกพาอื่นในเวลาที่เหมาะสมมากกว่าโทรทัศน์ และแม้ว่าผลจากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างทั่วประเทศจะแสดงให้เห็นว่าผู้บริโภคเนื้อหาวิดีโอออนไลน์ไทยนิยมเปิดรับสื่อบันเทิงจากแพลตฟอร์มจากต่างประเทศมากกว่าประเทศไทย แต่ด้วยความที่เนื้อหาที่เปิดรับมีแหล่งที่มาหลากหลาย ดังนั้น หลักฐานเชิงประจักษ์จากผลการวิเคราะห์เนื้อหาที่แสดงให้เห็นสัดส่วนเนื้อหาที่หลากหลายเช่นนี้จึงสะท้อนให้เห็นว่าข้อถกเถียงและข้อกังวลในประเด็นเรื่องจักรวรรดินิยมทางวัฒนธรรมไม่ได้มีระดับที่รุนแรงอย่างมีนัยสำคัญเพราะไม่ได้มีแหล่งที่มาจากศูนย์กลางเดียวและมีเนื้อหาท้องถิ่นบรรจุอยู่ในแค็ตตาล็อกของแพลตฟอร์มระดับโลกมากมาย ทิศทางการไหลของสื่อจึงไม่ได้เป็นทิศทาง

เดียวจากประเทศมหาอำนาจไปยังที่ด้อยกว่าเท่านั้น อีกทั้ง ผลการสำรวจด้วยแบบสอบถามยังสะท้อนให้เห็นในระดับจุลภาค/ปัจเจก การถูกครอบงำทางวัฒนธรรมขึ้นอยู่กับความแตกต่างของบุคคลในหลากหลายมิติ เช่น ทัศนคติเชิงวัฒนธรรมตั้งต้น พฤติกรรมการใช้งานมาก-น้อยของแต่ละบุคคล ฉะนั้น การครอบงำทางวัฒนธรรม จึงไม่ได้เป็นการส่งอิทธิพลโดยตรงผ่านการเปิดรับเนื้อหาสื่อโซเชียลผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อนขึ้นอยู่กับปัจจัยที่หลากหลายในระดับปัจเจก

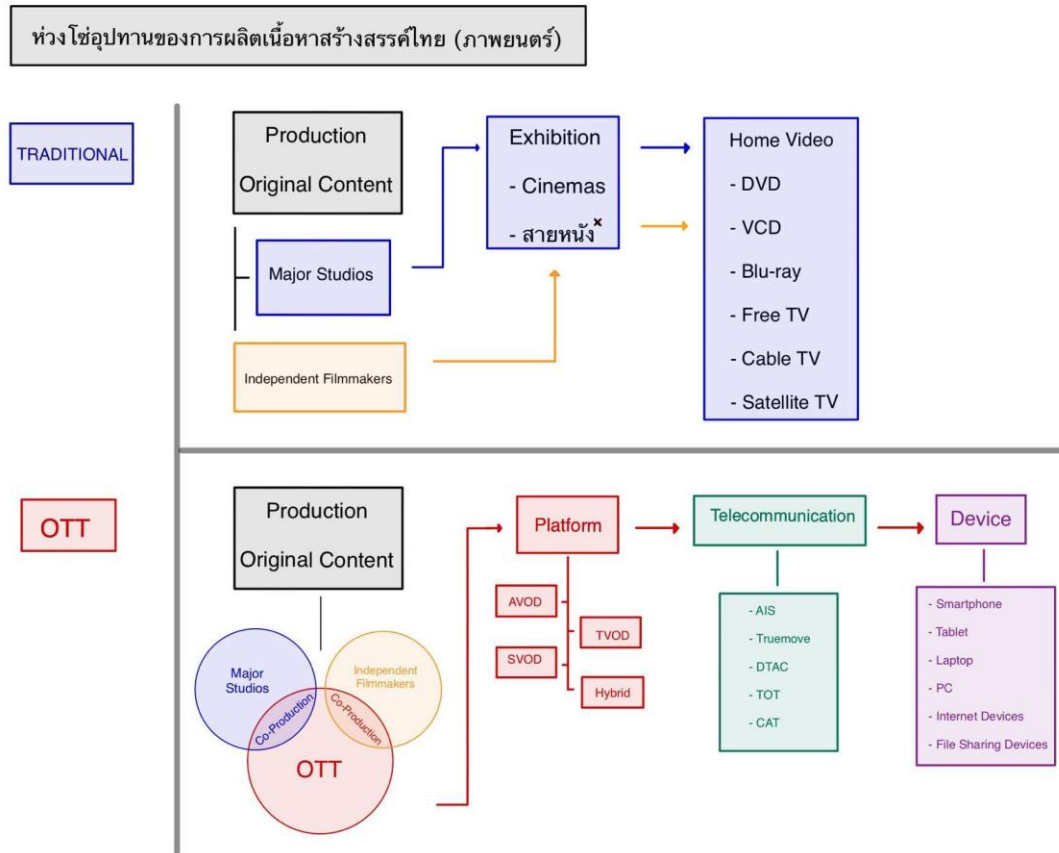
3. ผลกระทบต่ออุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง

3.1 ผลกระทบต่อห่วงโซ่อุปทานของการผลิตเนื้อหาสร้างสรรค์ประเภทโซเชียลมีเดียและการพัฒนาของอุตสาหกรรมวัฒนธรรม (โดยเฉพาะอุตสาหกรรมภาพยนตร์) ของประเทศไทย

OTT ทำให้เกิดการรวบรวมภาพยนตร์จำนวนมากทั้งเก่าและใหม่ โดยนำเสนอในหน้าแพลตฟอร์มด้วยลักษณะการแนะนำเนื้อหา (Recommendation) การจัดหมวดหมู่ (Genre) และการเป็นห้องสมุดภาพยนตร์ (Library) จนได้เข้ามาแทนที่โฮมวิดีโออย่างเกือบสมบูรณ์ นอกจากนี้ การที่ผู้ประกอบการ OTT เข้ามามีส่วนร่วมเป็นผู้ผลิตเนื้อหาสร้างสรรค์เอง ยังมีส่วนทำให้ห่วงโซ่อุปทานของการผลิตเนื้อหาสร้างสรรค์ประเภทโซเชียลมีเดียเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

โดยภาพรวม การเกิดขึ้นของ OTT ในทัศนะของกลุ่มผู้อยู่ในห่วงโซ่อุปทาน ไม่ใช่เรื่องวิกฤตในทางลบ แต่กลับเป็นโอกาสใหม่ในการปรับอุตสาหกรรมการผลิตให้ยืดหยุ่นต่อไปได้ โดยส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงนี้เป็นสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนการมาถึงของ OTT อยู่แล้ว ซึ่งการเข้ามาดังกล่าวร่วมด้วยสภาพของวิกฤตการณ์ COVID-19 ตั้งแต่ช่วงต้นปี พ.ศ. 2563 ที่ทำให้การรับชมภาพยนตร์ในโรงภาพยนตร์มีจำนวนลดลงและเพิ่มขึ้นในช่องทางสตรีมมิ่ง ก็ได้ช่วยเร่งให้การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและชัดเจนยิ่งขึ้น โดยห่วงโซ่อุปทานของอุตสาหกรรมภาพยนตร์เปรียบเทียบระหว่างแบบดั้งเดิมและแบบใหม่ปรากฏดังภาพ และสามารถสรุปผลกระทบต่อห่วงโซ่อุปทานได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2 ห่วงโซ่อุปทานของการผลิตเนื้อหาสร้างสรรค์ไทย (ภาพยนตร์)

* สายหนัง คือ รูปแบบการจัดจำหน่ายภาพยนตร์ในระดับภูมิภาคของไทยให้แก่ตัวแทนเพื่อนำไปบริหารจัดการเอง โดยแตกต่างจากระบบของส่วนกลาง ที่เป็นการเจรจาโดยตรงระหว่างบริษัทจัดจำหน่ายกับโรงภาพยนตร์

3.1.1 ผลกระทบต่อหน่วยผลิต (Production Unit)

1) การประสานระหว่างความเป็นสากลกับท้องถิ่นในเชิงวิถีคิด

ด้วยลักษณะของแพลตฟอร์มที่ถูกครองตลาดโดยผู้ประกอบการรายใหญ่จากต่างประเทศ อาทิ Netflix ทำให้เกิดประเด็นเรื่องการพัฒนาเนื้อหาสร้างสรรค์ว่าจะมุ่งเน้นไปยังทางใดในแพลตฟอร์มที่มีความเป็นนานาชาติ ระหว่างความเป็นนานาชาติหรือความเป็นท้องถิ่นตามลักษณะของผู้ผลิตในพื้นที่นั้น ๆ เช่นการออกแบบเนื้อหาที่มีแก่นของเรื่อง (theme) และโครงเรื่อง (storyline) ที่มีความเป็นสากล แต่ยังคงเอกลักษณ์ความเป็นท้องถิ่น (local) เพื่อให้เกิดมูลค่าในตัวเนื้อหาซึ่งแปลกใหม่และหาจากที่อื่นไม่ได้

2) ทวิลักษณ์⁷ จากระบบผู้ชมเป็นศูนย์กลาง: ซ้ำซากและหลากหลาย

ระบบผู้ชมเป็นศูนย์กลางที่เกิดจากการผลิตเนื้อหาสตรีมมิ่ง ทำให้เกิดการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มผู้บริโภคผ่านระบบข้อมูล (data) เช่น การนับยอดรับชม (video view) ที่คำนวณได้อย่างแน่ชัด ส่งผลต่อการสร้างสรรค์เนื้อหาที่เท่าทันต่อกระแสโดยมีผู้ชมเป็นตัวชี้นำ ในทางหนึ่ง ถือเป็นการสร้างสรรค์ที่สุ่มเสี่ยงต่อพล็อตเรื่องซ้ำซาก (cliché plot) ที่อาจจะได้รับความนิยมแม้มีการผลิตออกมาจำนวนมาก ซ้ำยังตอกย้ำภาพจำเดิม ๆ ทางวัฒนธรรมด้วย แต่ในทางตรงกันข้าม กลับสามารถทำให้เห็นช่องว่างใหม่ ๆ ทางการตลาดและสร้างเนื้อหาที่แปลกใหม่ทางวัฒนธรรมเพื่อแพร่กระจาย เช่น เนื้อหาแนววาย (Y – Yaoi) นอกจากนี้ยังเกิดการผสมผสานกับแนวคิดเรื่องระบบดาว (Star System) ในการสร้างคู่ขวัญนักแสดง เพื่อนำไปต่อยอดสร้างรายได้นอกเหนือจากแพลตฟอร์มการฉายต่อไป

3) การขยายตัวจากภาพยนตร์ไปสู่ซีรีส์ (Series)

สืบเนื่องจากตัวชี้นำในระบบรับชม OTT ที่เป็นยอดการรับชม และจำนวนเวลาที่เปิดรับชม ทำให้ความสำเร็จของผลงานสร้างสรรค์คือจำนวนและเวลาซึ่งตั้งให้ผู้ชม/ผู้บริโภคอยู่ในระบบการรับชมยาวนานที่สุด การปรับผลงานสร้างสรรค์ให้เป็นซีรีส์ที่มีจำนวนหลายตอน จะทำให้ได้เวลาในการรับชมมากขึ้นกว่าภาพยนตร์หลายเท่าตัว และการทยอยออกอากาศทีละ 1-2 ตอน (ในบางซีรีส์) ทำให้ผู้ชมติดตามแพลตฟอร์มดังกล่าวและใช้เวลาในระบบนานขึ้น

4) วิธีคิดสร้างสรรค์โดยใช้ประมาณการยอดผู้ชมมาคำนวณต้นทุนการผลิต

การคำนวณยอดของผู้ชมล่วงหน้าจากระบบการเรียนรู้ของ OTT จะส่งผลกระทบต่อลักษณะของผลงานและงบประมาณ เพราะจะทำให้ผู้สร้างสรรค์ได้ทราบว่า โดยลักษณะของเนื้อเรื่องและนักแสดงของภาพยนตร์และซีรีส์ที่ตนเองได้เตรียมสร้าง นำไปสู่ค่าใช้จ่ายที่เหมาะสมสำหรับผลงานหนึ่งเรื่อง ผลลัพธ์ที่ตามมาคือนำไปสู่การเลือกโครงเรื่องและสถานที่ถ่ายทำซึ่งสัมพันธ์กับต้นทุนที่ได้รับ

5) การเรียนรู้ระบบการทำงานแบบสากล

เมื่อสร้างความสัมพันธ์กับเครือข่ายสตรีมมิ่งที่มีระบบการทำงานแบบต่างชาติ ทำให้ห่วงโซ่อุปทานในกระบวนการเตรียมงาน ช่วงผลิต และหลังการผลิต ต้องเรียนรู้การทำงานในแบบสากลไปด้วย จึงเกิดการพัฒนาและยกระดับการทำงานของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของไทย เช่น การคิดเนื้อหาอย่างเป็นสากล การสร้างตารางการทำงานที่มีระบบ การตรวจสอบการทำงานและควบคุมคุณภาพในทุกขั้นตอน และการแนะนำกฎระเบียบด้านแรงงานที่มีความเป็นสากล เป็นต้น

6) การขาดแคลนบุคลากรและปัญหาเรื่องราคา

แต่เดิมนั้น ในการสร้างภาพยนตร์และสื่อวีดิทัศน์มีปริมาณของแรงงานไม่เพียงพอต่อความต้องการขององค์กรผู้สร้างและผู้จัดจำหน่ายอยู่ก่อนแล้ว และเมื่อมี OTT ที่ต้องการเนื้อหาดั้งเดิม (original content) เข้ามาป้อนช่องทางของตนเอง ยิ่งทำให้ภาวะขาดแคลนบุคลากรนั้นมีมากยิ่งขึ้น แต่ด้วยจำนวน

---

⁷ ทวิลักษณ์ (duality) คือ ลักษณะสุดขั้ว 2 อย่างที่ดำรงอยู่ในสิ่งเดียว กรณีของ OTT กับห่วงโซ่อุปทาน เป็นการก่อให้เกิดทั้งความซ้ำซากและความหลากหลายไปพร้อม ๆ กัน

ช่องทางของ OTT ที่ทำให้ผลงานมีเผยแพร่มากขึ้น ทำให้สัดส่วนของรายได้จะต้องเกิดการถัวเฉลี่ยออกไป และส่งผลต่อค่าใช้จ่ายในการผลิตที่จะถูกตั้งงบประมาณให้ถูกลง

3.1.2 ผลกระทบต่อการจัดฉายในโรงภาพยนตร์ (Cinema Exhibition Unit) และ โฮมวิดีโอ (Home Video)

1) ช่องทางการจัดจำหน่ายที่เปลี่ยนแปลง

OTT ทำให้เกิดช่องทางใหม่ในการหารายได้ของการผลิตเนื้อหาผ่านการขายสิทธิ์ในระบบสตรีมมิ่ง ทั้งในแบบการฉายภายหลังจากเข้าโรงภาพยนตร์ หรือการผลิตเพื่อเข้าสู่ระบบสตรีมมิ่งโดยเฉพาะ อย่างไรก็ตาม มูลค่าทางธุรกิจในช่วงโซลูชันนี้จะต้องนำไปคำนวณกับการหายไปของรายได้จากตลาดโฮมวิดีโอ เช่น DVD ซึ่งกำลังจะสูญหายไป

2) ปัญหาของโรงภาพยนตร์จากระยะเวลาเข้าฉายของสตรีมมิ่งที่กระชั้นชิด

OTT ส่งผลกระทบต่อธุรกิจโรงภาพยนตร์ เนื่องจากภาพยนตร์ที่ถูกสร้างเพื่อฉายในโรงภาพยนตร์นั้นจะมีช่องว่างของเวลา (window) หลังจากถูกถอดจากโปรแกรมฉายในโรงภาพยนตร์เพื่อเข้าสู่ช่องทางสตรีมมิ่งสั้นลง ทำให้เกิดความเป็นไปได้ว่าผู้บริโภคจำนวนหนึ่งจะตัดสินใจรอชมในระบบสตรีมมิ่ง สิ่งที่จะเกิดขึ้นคือโรงภาพยนตร์จะเหลือเพียงภาพยนตร์ทุนสร้างสูงซึ่งมีภาพลักษณ์ที่ดึงดูดผู้ชม หรือภาพยนตร์ที่มีความเฉพาะกลุ่มมาก ๆ ส่วนภาพยนตร์ระดับกลาง ๆ จะเข้าไปเติบโตในระบบสตรีมมิ่งแทน

ภาพที่ 3 ผลกระทบต่อห่วงโซ่อุปทานของการผลิตเนื้อหาประเภทโสตทัศน

3.2 ผลกระทบต่อการแข่งขันที่เสรีและเป็นธรรมกับความหลากหลายของเนื้อหาประเภทโสตทัศน

3.2.1 แนวโน้มต่อความเสรีและความเป็นธรรมกับผู้ผลิตเนื้อหามากขึ้น

มีแนวโน้มว่าการผลิตเนื้อหาไทยสำหรับรูปแบบ OTT จะทำให้เกิดการแข่งขันที่มีความเสรีและเป็นธรรมสำหรับผู้สร้างสรรค์มากขึ้นกว่าเดิม ด้วยเหตุผลอันได้แก่ การเพิ่มขึ้นของช่องทางการเผยแพร่ ทำให้เกิดการต่อช่องทางธุรกิจหลายภาคได้ดีขึ้น ระบบการค้าสากล (เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นของต่างชาติ) จะใช้ระบบค่านวนราคาและการซื้อสิทธิ์ที่มีความเป็นธรรมมากขึ้น รวมถึงแง่มุมทางกฎหมายที่ต้องมีความชัดเจน อันรวมถึงเรื่องของการปกป้องทางลิขสิทธิ์ทางปัญญา การแบ่งผลประโยชน์ หรือการบังคับใช้ให้เกิดมาตรฐานเดียวกัน รวมถึงการทำให้ลักษณะที่สุมเสี่ยงต่อการผูกขาดแต่เดิมเกิดขึ้นได้น้อยลง และยังนำไปสู่การสร้างสรรคเนื้อหาที่หลากหลายกว่าเดิม ไม่ถูกจำกัดโดยรสนิยมของผู้คัดเลือกภาพยนตร์เพื่อฉายโรงภาพยนตร์อีกด้วย

3.2.2 ความได้เปรียบของผู้ให้บริการ OTT ที่มีต่อผู้ประกอบการช่องทางเดิม

ผู้ผลิตเนื้อหาสำหรับช่องทาง OTT จะมีความได้เปรียบกับช่องทางอื่น เนื่องจากไม่ต้องเผชิญกับการกำกับดูแลผ่านระบบผังรายการของโทรทัศน์ หรือการขออนุญาตและระบบการจัดระดับความเหมาะสมหรือเรตติ้ง นอกจากนี้ ยังรวมถึงการได้เปรียบผู้ประกอบการช่องทางอื่น ๆ ในแง่ของค่าใช้จ่าย เนื่องจากไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับใบอนุญาตแบบกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ดั้งเดิม และยังไม่ต้องเสียค่าโครงข่าย เนื่องจากการเชื่อมต่อจากอินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นภาระของผู้บริโภคในการจ่ายค่าอินเทอร์เน็ตเอง

3.2.3 วิกฤตและโอกาสด้านลิขสิทธิ์

เมื่อเนื้อหาสร้างสรรค์ เช่น ภาพยนตร์ หรือ ซีรีส์ ถูกนำเสนอในช่องทางออนไลน์ ย่อมมีโอกาสทำให้ถูกละเมิดลิขสิทธิ์ดาวน์โหลดไฟล์ผลงานไปเผยแพร่ต่อได้ โดยประเด็นเรื่องลิขสิทธิ์กับความเป็นธรรมในการแข่งขันนั้นมีเสียงสะท้อน 2 แนวทาง ได้แก่ (1) การไม่ต้องกังวลปัญหาเรื่องลิขสิทธิ์ เนื่องจากค่าสมัครสมาชิก OTT ไม่แพง และ (2) การช่วยเหลือจัดการปัญหาลิขสิทธิ์จากหน่วยงานกำกับดูแล

กฎหมาย นโยบาย แนวทางในการกำกับดูแลสื่อของไทย

การศึกษาผลกระทบของ OTT ในมิติเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการมีมาตรการที่ชัดเจนในการกำกับดูแลบริการ OTT โดยแม้ว่าบริการ OTT จะเริ่มเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 แต่ในปัจจุบันในภาพรวม การกำกับดูแลบริการ OTT ในประเทศไทย เป็นการนำกฎหมายระดับพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องเข้ามาปรับใช้ในบางกรณีเท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากอุตสาหกรรมที่เป็นคู่แข่งใน

ตลาดอย่างกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และภาพยนตร์ที่มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องเฉพาะสำหรับอุตสาหกรรมนั้น ๆ บริการ OTT จึงอยู่ในลักษณะสุญญากาศทั้งนิยามและสถานะทางกฎหมาย ดังนั้น จึงได้มีการศึกษาถึงขอบเขตอำนาจการบังคับใช้กฎหมายในปัจจุบันและช่องว่างทางกฎหมายที่มีอยู่ โดยสรุปได้ดังนี้

1. กฎหมายและนโยบายในปัจจุบัน ที่เกี่ยวข้องกับกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ประกอบไปด้วย พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม, พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551, พระราชบัญญัติการประกอบกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม, พระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ 17) พ.ศ. 2559, พระราชบัญญัติการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2560, พระราชบัญญัติสภาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2562, พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 และที่แก้ไขเพิ่มเติม, กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์, กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล, กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค และร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากรฯ (ฉบับที่..) พ.ศ.... (การจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มกรณีการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ (e-Service))

แนวทางกำกับดูแลดังกล่าวถือเป็นการกำกับดูแลโดยรัฐ โดยมีประเด็นการกำกับดูแลสำหรับทั้งกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ได้แก่ เวลาการออกอากาศ เนื้อหารายการ สัดส่วนเนื้อหารายการ การแข่งขัน มาตรฐานทางเทคนิค คุณภาพบริการ และการคุ้มครองผู้ใช้บริการ ตลอดจนการโฆษณาและผลิตภัณฑ์ที่ปรากฏในเนื้อหารายการ โดยมีบทลงโทษทั้งทางปกครองและทางอาญา ทั้งนี้มีความเกี่ยวพันกับหน่วยงานต่าง ๆ ในเชิงอำนาจกำกับดูแล อันได้แก่ คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ, กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค, คณะกรรมการอาหารและยา และกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์

2. กฎหมายและนโยบายในปัจจุบันที่บังคับใช้กับกิจการภาพยนตร์และวีดิทัศน์

พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ซึ่งคณะกรรมการภาพยนตร์และวีดิทัศน์แห่งชาติ สังกัดได้กระทรวงวัฒนธรรม จะเป็นผู้พิจารณาตรวจเพื่ออนุญาตฉายและให้เรตติ้งภาพยนตร์ ตลอดจนการประกอบกิจการภาพยนตร์และกิจการวีดิทัศน์ ทั้งนี้ภาระหน้าที่ในการกำกับดูแลกิจการภาพยนตร์และวีดิทัศน์ ยังรวมถึงการอนุญาตถ่ายทำภาพยนตร์จากต่างประเทศในราชอาณาจักรไทยอีกด้วย โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำกับดูแลได้แก่ กระทรวงวัฒนธรรม, กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สำนักนายกรัฐมนตรี และกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ โดยถือเป็นการกำกับดูแลโดยรัฐ

3. ข้อปัญหาและอุปสรรคของกฎหมายที่มีอยู่ จากการกำกับดูแลในส่วนของกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ และกิจการด้านภาพยนตร์และวีดิทัศน์ มีดังต่อไปนี้

3.1 กิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พบปัญหาและอุปสรรคในประเด็นหลักได้แก่

- ด้านกำกับดูแลเนื้อหารายการ อันเนื่องมาจากการที่ผู้รับใบอนุญาตไม่ปฏิบัติตามระเบียบ ถัดมาคือระเบียบมีความคลุมเครือไม่ชัดเจน ทำให้ต้องเกิดการตีความและส่งผลกระทบต่อการใช้งาน และสุดท้ายคือ การมีผู้ที่ไม่ได้ลงทะเบียนและรับใบอนุญาตเข้ามาประกอบกิจการด้านโทรทัศน์และวิทยุกระจายเสียง ทำให้ กำกับดูแลเนื้อหารายการไม่ได้
- ด้านการให้บริการโครงสร้างพื้นฐาน มีปัญหาในส่วนที่จะต้องใช้หน่วยงานอื่นและ กฎหมายประกอบอื่นเข้ามาดำเนินการ
- ด้านการคุ้มครองผู้บริโภค พบว่าอำนาจของเจ้าหน้าที่มีจำกัด โดยมีเฉพาะส่วนของการ กระจายเสียงและโทรทัศน์ ไม่ครอบคลุมด้านอื่น ๆ และการต้องบูรณาการหลายหน่วยงานเพื่อแก้ปัญหาเดียวที่ เกิดขึ้น

3.2 ส่วนกิจการภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พบปัญหาด้านเนื้อหาเป็นหลัก โดยพบว่าการจัดแบ่ง ประเภทเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงาน การไม่สามารถบังคับใช้เรื่องเรตติ้งกับผู้ชมอย่างจริงจังได้ การตีความ ตัวบทกฎหมาย และข้อท้าทายเชิงกฎหมายสำหรับกรณี OTT สำหรับพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ซึ่ง ได้ระบุภาพยนตร์ในลักษณะเป็น “วัสดุ” ซึ่งอาจเกิดการตีความจะครอบคลุมไฟล์ดิจิทัลสำหรับบริการประเภท OTT TV หรือไม่

ในภาพรวม สรุปได้ว่าผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ต้องอยู่ภายใต้การ กำกับดูแลโดยตรงในหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านการให้บริการ ด้านผังรายการและเนื้อหา รายการ ด้านการ คุ้มครองผู้ใช้บริการ และด้านการละเมิดลิขสิทธิ์ และกิจการภาพยนตร์ก็ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายและการกำกับ ดูแลโดยตรง เช่น พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ที่กำกับดูแลหลายด้านไม่ว่าจะเป็นการ ตระวจพิจารณาภาพยนตร์ การจัดประเภทและเรตติ้งเนื้อหา รวมถึงมีการกำหนดโทษหากมีการฝ่าฝืนด้วย อย่่างไรก็ดี สำหรับบริการ OTT ยังไม่มีกฎหมายและการกำกับดูแลโดยตรงที่ออกแบบเฉพาะจึงยังไม่มี การกำกับดูแลในมิติหลักที่อุตสาหกรรมคู่แข่งเดิมมี เช่น การกำกับดูแลผังรายการและเนื้อหา รายการ อาทิ ด้าน การคุ้มครองเยาวชนโดยเฉพาะการกำหนดลักษณะต้องห้ามและการจัดระดับความเหมาะสมของเนื้อหา รายการ ด้านการโฆษณา ด้านการคุ้มครองสิทธิในการรับสารของผู้พิการ รวมถึงค่าธรรมเนียมต่าง ๆ เป็นต้น

การส่งเสริมการประกอบกิจการ OTT และปัจจัยความสำเร็จของการผลิตและนำเสนอเนื้อหา รายการผ่านบริการ OTT ในบริบทต่างประเทศ

เนื่องจากตลาดบริการ OTT ในประเทศไทยยังนับว่าอยู่ในช่วงเริ่มต้น การเรียนรู้จากประสบการณ์ของ ต่างประเทศเพื่อทำความเข้าใจปัจจัยความสำเร็จของบริการ OTT ในต่างบริบทจึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยการ ส่งเสริมและการวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จของบริการ OTT ในแต่ละตลาดจะมีสภาพตลาด ความพร้อมของ

ผู้ประกอบการ รวมถึงพฤติกรรมผู้บริโภคที่แตกต่างกัน แต่จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบประเทศต้นแบบทั้ง 4 ประเทศ ได้แก่ สหราชอาณาจักร, สาธารณรัฐสิงคโปร์, สาธารณรัฐเกาหลี และประเทศญี่ปุ่น พบว่าในความแตกต่างดังกล่าว แต่ละประเทศกลับเผชิญความท้าทายที่คล้ายคลึงกัน คือ (1) ช่องว่างระหว่างกลุ่มผู้ประกอบการแพร่ภาพกระจายเสียงแบบดั้งเดิมกับกลุ่มผู้ประกอบการ OTT และ (2) ช่องว่างระหว่างกลุ่มผู้ประกอบการ OTT ในประเทศและกลุ่มผู้ประกอบการ OTT ต่างประเทศ

ซึ่งช่องว่างดังกล่าวนำไปสู่โจทย์ของการกำกับดูแล และการส่งเสริมเชิงนโยบาย ไม่ว่าจะเป็นการผ่อนปรนกฎเกณฑ์หรือการดำเนินนโยบายการกำกับด้วยแนวทาง “Light-touch approach” การส่งเสริมผู้ประกอบการเนื้อหาในประเทศ รวมถึงการส่งเสริมการสร้างแพลตฟอร์มในกลุ่มผู้ประกอบการแพร่ภาพกระจายเสียงแบบดั้งเดิมให้สามารถก้าวทันกับการเปลี่ยนผ่านของเทคโนโลยีดิจิทัลได้ อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมกิจการ OTT นับเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายชาติที่ต้องการเกาะเกี่ยวกับกระแสการเปลี่ยนผ่านในยุคดิจิทัล โดยแต่ละประเทศต่างมีจุดเน้นในเชิงนโยบายที่แตกต่างกัน ซึ่งจากการวิเคราะห์สามารถสรุปออกมาได้เป็น 4 โมเดล ได้แก่

1. เปิดเสรีการแข่งขันและส่งออกเนื้อหาคุณภาพสู่ตลาดโลกแบบสหราชอาณาจักร: Liberalized with Export Oriented Model

ตลาด OTT TV ของสหราชอาณาจักรนั้น แม้ว่าบรรดากิจการโทรทัศน์แบบดั้งเดิมในประเทศจะยังคงเข้มแข็งครองส่วนแบ่งตลาดผู้ชมเป็นหลักและประสบความสำเร็จในการปรับตัวอย่างรวดเร็ว (Broadcaster catch-up) ให้เข้ากับเทคโนโลยี OTT TV ในลักษณะที่เรียกว่า ‘BVOD’ ก็ตาม แต่การรุกคืบเข้ามาแย่งผู้ชมและสัดส่วนรายได้จากบรรดา OTT TV จากต่างประเทศก็เริ่มปรากฏให้เห็นเด่นชัดขึ้น กล่าวคือ แม้ผู้ประกอบการโทรทัศน์แบบดั้งเดิมในสหราชอาณาจักรจะปรับตัวเข้าสู่แพลตฟอร์มออนไลน์ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2006-2008 แต่เมื่อมีการรุกจากแพลตฟอร์มสหรัฐอเมริกา อย่าง Netflix ในปี ค.ศ. 2012 และ Amazon Prime ในปี ค.ศ. 2014 ส่งผลให้ผู้ชมย้ายฐานการรับชมไปอยู่บนแพลตฟอร์มดังกล่าวในปริมาณมากอย่างมีนัยยะสำคัญ ทั้งนี้ The Office of Communications (Ofcom) ในฐานะองค์กรกำกับดูแลได้วางมาตรการการส่งเสริม OTT ด้วยนโยบาย Light-touch approach และการไม่เก็บค่าอนุญาตประกอบการ อย่างไรก็ตาม ในกลุ่มผู้ประกอบการโทรทัศน์แบบดั้งเดิมก็ได้มีการรวมตัวกันในนาม ‘Britbox’ เพื่อสร้างแพลตฟอร์มที่รวมเอาเนื้อหาสื่อสาธารณะอย่าง BBC และสื่อพาณิชย์เข้าไว้ด้วยกันเพื่อส่งเสริมการรับชมแบบออนไลน์ นอกจากนี้ยังเน้นการส่งเสริมผู้ผลิตเนื้อหาที่เป็น ‘High-end production’ ด้วยมาตรการด้านภาษีเพื่อส่งวัฒนธรรมและเนื้อหาสื่อเป็นสินค้าส่งออก โดยปัจจัยความสำเร็จของสหราชอาณาจักรคือ เนื้อหาคุณภาพที่เป็นต้นแบบจากทั่วโลก รวมถึงภาษาอังกฤษที่เป็นสะพานเชื่อมวัฒนธรรมและเนื้อหาสื่อที่นำไปสู่การสร้างเนื้อหาที่เข้าถึงผู้ชมระดับโลกได้อย่างง่ายดาย

2. ศูนย์กลางการลงทุนของ OTT ข้ามชาติในแบบสาธารณรัฐสิงคโปร์: Liberalized & Regional Hub Model

สาธารณรัฐสิงคโปร์มีลักษณะเฉพาะในแง่ของการเป็นศูนย์กลางของภูมิภาคในฐานะศูนย์กลางที่ตั้งของบริษัทแพลตฟอร์มระดับโลกเพื่อประกอบกิจการในภูมิภาค ในขณะที่เดียวกันก็สร้างแพลตฟอร์ม OTT ระดับชาติของตัวเองเพื่อส่งออกไปทำตลาดกับผู้ชมในภูมิภาคอีกด้วย ซึ่ง Infocomm Media Development Authority (IMDA) ในฐานะองค์กรกำกับดูแลต้องมีมาตรการในการส่งเสริมและสร้างการเปลี่ยนผ่านให้ผู้ประกอบกิจการในตลาดสามารถมีศักยภาพในการแข่งขันและคงสถานะความเป็นศูนย์กลางการลงทุนในภูมิภาคของแพลตฟอร์มระดับโลกได้ อีกทั้งยังต้องขับเคลื่อนผู้บริโภคชาวสิงคโปร์ให้มีทางเลือกในการเข้าถึงสื่อและเทคโนโลยีที่มีคุณภาพตามนโยบายสังคมดิจิทัลที่มั่นคงของรัฐบาลอีกด้วย อย่างไรก็ตาม แม้ผลของการขับเคลื่อนแพลตฟอร์มระดับชาติในนาม ‘HOOQ’ จะประสบความสำเร็จล้มเหลวในช่วงวิกฤตโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ที่ผ่านมา แต่สาธารณรัฐสิงคโปร์ก็ยังคงมีมาตรการส่งเสริมความเป็นศูนย์กลางของภูมิภาคด้าน OTT ทั้งในแง่ของการเป็นพื้นที่การลงทุนของแพลตฟอร์มต่างชาติด้วยการส่งเสริมโครงสร้างพื้นฐาน 5G การผ่อนปรนกฎระเบียบ การส่งเสริมผู้ประกอบการด้านเนื้อหาด้วยเงินทุนและการฝึกอบรมทักษะการเล่าเรื่อง รวมไปถึงการอำนวยความสะดวกการขอใบอนุญาตประกอบกิจการแบบออนไลน์ในลักษณะ One-stop service ผ่านระบบ Go business licensing ซึ่งเป็นหน่วยที่รัฐบาลสิงคโปร์ตั้งขึ้นมาเพื่อรองรับยุทธศาสตร์เชิงรุกในเศรษฐกิจดิจิทัลในอันที่จะส่งเสริมสมรรถนะและความคล่องตัวให้ผู้ให้บริการแพลตฟอร์มออนไลน์ ซึ่งในกรณีของการขอใบอนุญาตประกอบกิจการสื่อนี้สามารถดำเนินการได้ในระบบออนไลน์ สามารถติดตามผลออนไลน์ พร้อมปรับเปลี่ยนข้อมูลการยื่นร้องขอใบอนุญาตได้ด้วยระบบออนไลน์ ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยความสำเร็จที่สนับสนุนให้สาธารณรัฐสิงคโปร์สามารถเป็นศูนย์กลางการลงทุนของบริษัท OTT ในภูมิภาคได้

3. ปกป้องอุตสาหกรรมภายในเพื่อส่งออกวัฒนธรรมในแบบสาธารณรัฐเกาหลี: Protectionism and Export Oriented Model

สาธารณรัฐเกาหลี มีลักษณะเฉพาะในแง่ของการเป็นทั้งประเทศที่ส่งออกอุปกรณ์เครื่องมือรับสารปลายทางไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์ (Smart TV) หรือโทรศัพท์เคลื่อนที่ (Smartphone) ที่สำคัญระดับโลก เป็นประเทศแรกในโลกที่พื้นที่บรอดแบนด์ครอบคลุมร้อยละเก้าสิบเก้าในพื้นที่และยังเปิดตัวเทคโนโลยี 5G แห่งแรกของโลกอีกด้วย นอกจากนี้สาธารณรัฐเกาหลียังดำเนินนโยบายการส่งออกเนื้อหาสื่อ (Media content) ในฐานะสินค้าทางวัฒนธรรม (Cultural product) ไปทั่วโลกอย่างเข้มข้นตามนโยบายอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของเกาหลีอีกด้วย ซึ่งมาตรการการส่งเสริมของสาธารณรัฐเกาหลีต่อ OTT ได้รับแรงกดดันจากผู้ประกอบกิจการแพร่ภาพกระจายเสียงแบบดั้งเดิม จนนำไปสู่การรวมตัวกันของอุตสาหกรรมโทรทัศน์เพื่อสร้างแพลตฟอร์มร่วมที่ชื่อว่า ‘Wavve’ พร้อมกับผ่อนปรนกฎระเบียบในฝั่งผู้ประกอบการโทรทัศน์แบบดั้งเดิมด้วยนโยบาย Light-touch approach นอกจากนี้ยังมีการปรับแก้กฎหมายข้อมูลส่วนบุคคลให้ผู้ประกอบกิจการ OTT สามารถนำข้อมูลและพฤติกรรมมารับชมมาใช้วิเคราะห์ทางการตลาดและการทำเนื้อหาได้ อีกทั้งยังออก

นโยบายส่งเสริมอย่างมหาศาลกับกลุ่มผู้ผลิตเนื้อหาด้วยมาตรการส่งเสริมเงินทุน การลดหย่อนภาษี รวมถึงการเข้มงวดด้านลิขสิทธิ์ ซึ่งปัจจัยความสำเร็จของสาธารณรัฐเกาหลีในอุตสาหกรรม OTT ได้แก่ การส่งออกวัฒนธรรมที่เป็นระบบเชื่อมโยงกับอุปกรณ์รับสารปลายทางที่เป็นหน้าจอได้แก่ โทรทัศน์และสมาร์ทโฟนในการใส่แอปพลิเคชันและเนื้อหาเข้าไปบนหน้าจอ เพื่ออำนวยความสะดวกกับผู้ชมในการรับเนื้อหาเกาหลีในฐานะสินค้าทางวัฒนธรรมด้วย

4. การแข่งขันตลาดภายในประเทศที่เข้มข้นแบบประเทศญี่ปุ่น: Domestic Competitive Market Model

ตลาดของกิจการแพร่ภาพและกระจายเสียงของประเทศญี่ปุ่นถูกควบคุมโดยกลุ่มผู้ประกอบการดั้งเดิมที่เป็นบริการ Free-to-air แบบภาคพื้นดินเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่ผู้ประกอบการในระบบเคเบิลและดาวเทียมมีส่วนแบ่งตลาดเพียงร้อยละ 20 ของตลาดรวม ซึ่งสะท้อนวัฒนธรรม 'Free viewing' (Tsuchiya, 2020) ทั้งนี้ ด้วยภาษาและวัฒนธรรมที่เฉพาะของประเทศญี่ปุ่น กอปรกับอุตสาหกรรมโทรทัศน์และโทรคมนาคมในประเทศที่เข้มแข็งของประเทศญี่ปุ่น ทำให้ผู้ชมส่วนใหญ่ยังกระจุกตัวอยู่กับการรับชมเนื้อหาสื่อภายในประเทศเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม ด้วยญี่ปุ่นเน้นตลาดของการสร้างนวัตกรรมและเทคโนโลยี ทำให้ประเทศญี่ปุ่นมีผู้เล่นที่เข้ามาในตลาด OTT ที่หลากหลายเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ กล่าวคือ มีทั้งผู้ประกอบการโทรคมนาคมที่มาทำช่องทางวีออนไลน์ของตัวเอง รวมถึงกลุ่มผู้เป็นเจ้าของเนื้อหาที่มาทำช่องทางโทรทัศน์ออนไลน์เฉพาะกลุ่ม เช่น กลุ่มมังงะ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันตลาดญี่ปุ่นถูกรุกจาก YouTube ในฐานะแพลตฟอร์มต่างชาติที่กินส่วนแบ่งตลาดส่วนใหญ่ไป ทำให้บรรดาผู้ประกอบการโทรทัศน์แบบดั้งเดิมเริ่มรวมตัวกันสร้างแพลตฟอร์มร่วมกันคือ 'TVer' แต่ยังคงนโยบาย Light-touch approach กับแพลตฟอร์ม OTT โดยรวม โดยเน้นการส่งเสริมไปที่ตลาดเสรีเพื่อสร้างทางเลือกของผู้ชมให้มากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็ส่งเสริมผู้ผลิตเนื้อหาผ่านนโยบาย Cool Japan เพื่อใช้สื่อแนะนำสินค้าทางวัฒนธรรมญี่ปุ่นสู่สายตาชาวโลก โดยปัจจัยความสำเร็จของประเทศญี่ปุ่น คือการรวมตัวของอุตสาหกรรมในการสร้างแพลตฟอร์มที่เป็นกลาง รวมถึงการบริหารจัดการเนื้อหาบนแพลตฟอร์มดังกล่าวในการสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่เดียวกันก็ยังคงการแข่งขันตามกลไกตลาดที่ช่วยสร้างนวัตกรรมทางเทคโนโลยีสื่อและเนื้อหา ให้ผลิตสิ่งใหม่ ๆ ตอบสนองเป็นทางเลือกให้แก่ผู้บริโภคด้วย

จากบทเรียนของประเทศต้นแบบทำให้เข้าใจถึงบทเรียนในการปรับตัวของผู้ประกอบการแพร่ภาพกระจายเสียงแบบดั้งเดิม รวมถึงผู้ผลิตเนื้อหาที่สามารถใช้เทคโนโลยี OTT TV ให้เป็นประโยชน์และสร้างช่องทางในการเผยแพร่เนื้อหาของตนเองเพื่อสร้างรายได้เพิ่มขึ้น ทั้งนี้กลุ่มผู้ประกอบการโทรทัศน์แบบดั้งเดิมล้วนมีจุดแข็งในแง่ของการเป็นเจ้าของเนื้อหา ทั้งที่เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ของผลงาน (Content owner) รวมถึงเป็นผู้ผลิตผลงาน (Content creator) ซึ่งทำให้ทิศทางของกลุ่มผู้ประกอบการโทรทัศน์แบบดั้งเดิมสามารถสร้างโอกาสจากการเข้ามาของแพลตฟอร์ม OTT TV ได้ด้วยการปรับบทบาทของตนเองให้เป็นที่ตั้ง

(1) ผู้ผลิตเนื้อหา (Content creator) เพื่อป้อนเนื้อหาในแพลตฟอร์มจากต่างประเทศและแพลตฟอร์มในประเทศ และ (2) ผู้ให้บริการเนื้อหา (Content provider) ในฐานะเจ้าของลิขสิทธิ์ในเนื้อหานั้น ๆ แก่แพลตฟอร์มจากต่างประเทศและในประเทศ รวมถึงแพลตฟอร์มที่สร้างขึ้นเอง นอกจากนี้ในส่วนของผู้ผลิตเนื้อหาอิสระก็ยังสามารถเห็นถึงช่องทางหารายได้จากแพลตฟอร์ม OTT TV ที่จะเข้ามาลงทุนทำ local content ในประเทศ อันเป็นโอกาสให้อุตสาหกรรมการผลิตเนื้อหาที่มีช่องทางการหารายได้และการเผยแพร่ผลงานที่กว้างขวางขึ้นมากกว่าการพึ่งพิงแต่เพียงตลาดในประเทศ

สำหรับวิทย์ OTT นั้น ปัจจุบันครองตลาดโดยผู้ประกอบการต่างชาติ โดยเน้นเป็นรูปแบบของระบบสตรีมมิ่งและให้บริการคลังเพลงเป็นหลัก และเนื้อหาเพลงที่ติดอันดับความนิยมกระจุกตัวอยู่ที่เพลงของศิลปินเกาหลี ไทย และสหรัฐอเมริกา ซึ่งปัจจัยความสำเร็จของวิทย์ OTT มีลักษณะคล้ายคลึงกับ OTT TV ในแง่ของเนื้อหาที่ตอบโจทย์ผู้บริโภคและลิขสิทธิ์ที่เป็นธรรมจะช่วยสร้างอุปทานด้านคลังเพลงให้หลากหลายและเป็นทางเลือกให้กับผู้บริโภค ซึ่งสร้างศักยภาพในการแข่งขันให้กับแพลตฟอร์มวิทย์ OTT นั้น ๆ ได้ ในขณะที่ระบบอัลกอริทึมและระบบปฏิบัติการแอปพลิเคชันที่เป็นมิตรกับผู้ใช้งานคือปัจจัยความสำเร็จที่ดึงดูดให้ผู้ฟังเข้ามาอยู่ในแพลตฟอร์มวิทย์ OTT เหล่านั้นด้วย ทั้งนี้วิทย์ OTT ต่างจาก OTT TV ตรงที่วิทย์ OTT ยังไม่มีการสนับสนุนหรือสร้าง Original content ที่เป็นของตัวเอง หากแต่เป็นแค่แพลตฟอร์มที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างศิลปินเพลงกับผู้ฟังเป็นหลัก ซึ่งทำให้ศักยภาพในการแข่งขันและอำนาจการต่อรองของวิทย์ OTT ที่มีต่อสื่อกระจายเสียงแบบดั้งเดิมไม่สูงเท่ากับ OTT TV ทั้งนี้ในเชิงนโยบายการสร้างการแข่งขันให้กับเนื้อหาของวิทย์ OTT ก็ยังคงต้องวิเคราะห์ทิศทางตลาดและจับตามองเพื่อให้อุตสาหกรรมเพลงไทยยังปรับตัวได้ทันกับการเปลี่ยนผ่านทางเทคโนโลยีต่อไป

กรณีศึกษาต่างประเทศ: กฎหมาย นโยบาย แนวทางในการกำกับดูแล และการปรับใช้กับบริบทของไทย

จากการศึกษากฎหมาย นโยบาย และแนวทางในการกำกับดูแลบริการ OTT ในสหภาพยุโรป สหราชอาณาจักร สาธารณรัฐสิงคโปร์ สาธารณรัฐเกาหลี และประเทศญี่ปุ่น มีประเด็นที่ควรพิจารณาเพื่อนำมาปรับใช้ในการกำกับดูแลบริการ OTT ในประเทศไทย ดังนี้

1. การประกอบกิจการและโครงสร้างพื้นฐาน

ในสหภาพยุโรป ราชอาณาจักรเดนมาร์ก และสหราชอาณาจักร บริการ OTT ถูกแบ่งออกเป็น OTT แบบออนดีมานด์ กับ วิดีโอแชนเนลผ่านอินเทอร์เน็ต โดย OTT เป็นการแพร่ภาพกระจายเสียงอย่างหนึ่งและอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกฎหมายการแพร่ภาพกระจายเสียง แต่ในขณะเดียวกันในสาธารณรัฐเกาหลีตีความว่า OTT เป็นบริการโทรคมนาคมแบบเพิ่มมูลค่าอย่างหนึ่ง และกำกับดูแลภายใต้กฎหมายโทรคมนาคม ส่วน

ประเทศญี่ปุ่นตีความว่า OTT ไม่ใช่การแพร่ภาพกระจายเสียง ซึ่งในประเด็นนี้การกำกับดูแลในประเทศไทยสามารถพิจารณาให้บริการ OTT เป็นกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์อย่างหนึ่งตามพระราชบัญญัติองค์การจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 ได้

2. วิธีการกำกับดูแล

การกำกับดูแลผู้ให้บริการนั้นสามารถทำได้ 2 รูปแบบหลัก ๆ คือ

1) **การใช้ระบบใบอนุญาต (License)** เป็นรูปแบบที่ใช้อยู่ในสาธารณรัฐสิงคโปร์ ทั้งนี้การพิจารณาใช้ระบบใบอนุญาตนั้น จะต้องคำนึงถึงสภาพการบังคับใช้จริงด้วย

2) **การใช้ระบบแจ้งประกอบกิจการ (Notification/Report)** เป็นรูปแบบที่ใช้อยู่ใน สหราชอาณาจักรโดยผู้ให้บริการมีหน้าที่ต้องแจ้งประกอบกิจการต่อหน่วยงานกำกับดูแลก่อนจะเริ่มให้บริการในสหราชอาณาจักร รวมถึงต้องแจ้งเมื่อเลิกให้บริการหรือมีการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญของกิจการ และในสาธารณรัฐเกาหลีกรณีผู้ให้บริการโทรคมนาคมแบบเพิ่มมูลค่า

สำหรับประเทศไทย อาจพิจารณารูปแบบการกำกับดูแลแบบระบบแจ้งประกอบกิจการ โดยเริ่มจากกลุ่มผู้ให้บริการสื่อภาพและเสียงแบบออนดีมานด์ที่มีรูปแบบการหารายได้จากค่าสมาชิก ซึ่งมีความสัมพันธ์กับผู้ให้บริการในประเทศอย่างมีนัยสำคัญและมีจุดเกาะเกี่ยว และพิจารณาการกำกับดูแลในลักษณะที่เป็นคุณเพื่อดึงดูดให้ผู้ให้บริการเข้าสู่ระบบการกำกับดูแล

3. เขตอำนาจการกำกับดูแล

บริการ OTT นั้นสามารถให้บริการผ่านระบบสื่อสารโทรคมนาคมแบบไร้สาย ผ่านโครงข่ายอินเทอร์เน็ต ผู้ให้บริการจึงสามารถให้บริการจากที่ใดก็ได้ในโลก ดังนั้น ในการกำหนดแนวทางกำกับดูแลจึงต้องพิจารณาถึงผู้ให้บริการที่จะอยู่ในข่ายของการกำกับดูแล โดยมีหลักการกำกับดูแล 2 หลักการคือ (1) การใช้หลักแหล่งกำเนิด (Country of Origin) คือผู้ให้บริการนั้นจะต้องมีสถานประกอบการสำคัญอันเป็นศูนย์กลางของการตัดสินใจ (head office)⁸ และมีอำนาจตัดสินใจด้านบรรณาธิการ (editorial decision) อยู่ในประเทศ และ (2) การใช้หลักแหล่งปลายทาง (Country of Destination) ที่พิจารณากลุ่มลูกค้าในประเทศปลายทาง

สำหรับประเทศไทย ในสถานการณ์ที่ผู้ให้บริการระดับโลกมีอำนาจต่อรองสูง การกำกับดูแลโดยใช้หลักแหล่งปลายทางอาจไม่สัมฤทธิ์ผลนัก การพิจารณาใช้หลักแหล่งกำเนิดประกอบกับมาตรการอื่น ๆ เพื่อจูงใจให้ผู้ให้บริการเหล่านั้นเข้ามาให้บริการทางกายภาพในประเทศ จะทำให้ความเป็นไปได้ในการกำกับดูแลนั้นมีมากกว่าและมีประสิทธิภาพกว่าการออกกฎหมายที่เข้มงวดแต่ไม่สามารถบังคับใช้ได้

---

⁸ Head office ไม่จำเป็นต้องเป็นสำนักงานที่จดทะเบียนก็ได้

4. การกำกับดูแลเนื้อหารายการและการพัฒนาและส่งเสริมแนวทางการออกอากาศและรายการ

มีบริบทเช่นเดียวกันกับการกำกับดูแลเนื้อหาที่ออกอากาศทางโทรทัศน์ โดยมีทั้งการออกประมวลหลักปฏิบัติเฉพาะสำหรับเนื้อหา OTT เช่น ในสหภาพยุโรป ราชอาณาจักรเดนมาร์ก สหราชอาณาจักร และในสาธารณรัฐสิงคโปร์ หรือการใช้กฎหมายที่มีอยู่เดิมที่ใช้กำกับเนื้อหาที่เผยแพร่แก่สาธารณะเป็นการทั่วไป โดยอาจมีกฎเกณฑ์เฉพาะสำหรับเนื้อหา OTT ในรูปของการจำกัดการเข้าถึงเนื้อหาเหล่านั้น ไม่ให้เด็กและเยาวชนสามารถเข้าถึงได้โดยอิสระ เช่น กำหนดมาตรการยืนยันอายุ หรือ parental control⁹

สำหรับประเทศไทยสามารถนำเอาหลักเกณฑ์ที่ใช้บังคับกับสื่อโทรทัศน์ในแง่ของเนื้อหามาใช้กับการกำกับดูแลเนื้อหาสื่อภาพและเสียง OTT ได้ แต่อาจมีประเด็นที่ต้องกำหนดเป็นการเฉพาะสำหรับบริการ OTT อันได้แก่ มาตรการการจำกัดการเข้าถึงเนื้อหาบางประเภทเพื่อใช้แทนมาตรการการจัดผังรายการที่เป็นการควบคุมด้านเวลาออกอากาศ และ กสทช. อาจจัดให้มีช่องทางเพื่อช่วยเหลือด้านการจัดการกับเนื้อหาที่ละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้ให้บริการ OTT ที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลในระบบ ทำให้ผู้ให้บริการที่เข้ามาอยู่ในระบบการกำกับดูแลจะได้รับความคุ้มครองเพิ่มเติมไปกว่าการให้บริการโดยไม่เข้ามาอยู่ในระบบการกำกับดูแล อันเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ผู้ให้บริการโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ให้บริการรายใหญ่ระดับโลก ที่ปัจจุบันมีการให้บริการในประเทศไทยอยู่แล้ว เข้ามาในระบบการกำกับดูแลของ กสทช.

ทั้งนี้ การกำกับดูแลด้านเนื้อหานั้น เป็นปัจจัยสำคัญในการคุ้มครองผู้ใช้บริการให้สามารถเข้าถึงเนื้อหาที่ปลอดภัย มีความเหมาะสม ไม่สร้างความเกลียดชัง หรือกระตุ้นให้เกิดความรุนแรง รวมถึงการกำกับดูแลด้านการโฆษณาที่เนื้อหาต้องไม่หลอกลวง เอาจริงเอาจังเปรียบผู้บริโภค ไม่มีโฆษณาแฝงโดยผู้ชมไม่รู้ตัว และมีระยะเวลาโฆษณาที่เหมาะสมกับสัดส่วนของเนื้อหา

ส่วนประเด็นทางด้านผู้ให้บริการ OTT ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์ ซึ่งปัจจุบันในประเทศไทยยังต้องอาศัยคำสั่งศาลที่จะสั่งระงับการละเมิดลิขสิทธิ์ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันกระทรวงพาณิชย์ได้ดำเนินการเสนอแก้ไขพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 กำหนดมาตรการใหม่ให้ใช้มาตรการ Notice and Takedown¹⁰ ซึ่งหากมีผลบังคับใช้แล้วก็จะทำให้การคุ้มครองลิขสิทธิ์ของประเทศไทยสะดวกยิ่งขึ้น โดยเมื่อ

⁹ Parental control อาจอยู่ในรูประบบการจำกัดระดับความเหมาะสมของเนื้อหาที่จะระบุอายุขั้นต่ำของผู้รับชมให้เหมาะสมกับระดับความอ่อนไหวของเนื้อหา โดยอาจมีระบบที่ผู้ปกครองสามารถควบคุมการใช้งานของบุตรหลานได้ หรือ การจำกัดการเข้าถึงเนื้อหาบางส่วนโดยการตั้งค่ามาตรฐาน เว้นแต่จะมีการยืนยันบัญชีผู้ใช้งานซึ่งมีกระบวนการตรวจสอบอายุของผู้ใช้งานที่น่าเชื่อถือร่วมด้วย

¹⁰ มาตรการ Notice and Takedown เป็นมาตรการที่เจ้าของลิขสิทธิ์มีสิทธิแจ้งไปยังผู้ให้บริการแพลตฟอร์มว่าเนื้อหาที่ปรากฏอยู่บนแพลตฟอร์มของผู้ให้บริการนั้น เป็นเนื้อหาที่ละเมิดลิขสิทธิ์ตนเอง และแจ้งให้ผู้ให้บริการแพลตฟอร์มนำเนื้อหานั้นออกจากแพลตฟอร์มหรือระงับการนำเสนอเนื้อหาดังกล่าว เพื่อเป็นการยับยั้งการละเมิดลิขสิทธิ์ โดยหากผู้ให้บริการได้ดำเนินการตามขั้นตอนอย่างถูกต้องเพื่อระงับการละเมิดลิขสิทธิ์ดังกล่าว ตนจะไม่มีผลจากความผิดจากการที่เนื้อหาอันละเมิดลิขสิทธิ์นั้นปรากฏอยู่บนแพลตฟอร์มที่ตนเองให้บริการ เว้นแต่ผู้ให้บริการเป็นผู้นำเข้าเนื้อหาอันละเมิดลิขสิทธิ์นั่นเอง

วันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2563 ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบร่างกฎหมายฉบับดังกล่าวและปัจจุบันอยู่ในกระบวนการเสนอร่างกฎหมายเข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภา

5. การกำกับดูแลโครงข่าย

1) ปัจจัยความเป็นกลางทางอินเทอร์เน็ต (net neutrality)

หลักความเป็นกลางทางอินเทอร์เน็ต มีสาระสำคัญคือการคุ้มครองการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตโดยชอบด้วยกฎหมายอย่างเสรี ไม่ถูกเลือกปฏิบัติ โดยที่ผู้ให้บริการสามารถใช้มาตรการบริหารการจราจรสัญญาณอินเทอร์เน็ตได้อย่างสมเหตุสมผล ทั้งนี้ในประเด็น free riding ประเทศญี่ปุ่นโดย Ministry of Internal Affairs and Communications (MIC) มีแนวนโยบายว่าการจัดเก็บค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมกับผู้ให้บริการเนื้อหาที่ใช้ปริมาณข้อมูลมากนั้นไม่ใช่สิ่งที่จะต้องห้ามตามกฎหมาย แต่ไม่ควรถือเป็นแนวปฏิบัติมาตรฐาน ควรเป็นเรื่องการพูดคุยกันเองระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย

2) การใช้อำนาจสั่งการกำกับดูแลการให้บริการของผู้ให้บริการโครงข่ายอินเทอร์เน็ต

ในฐานะที่ กสทช. เป็นหน่วยงานกำกับดูแลโครงสร้างพื้นฐานด้านโทรคมนาคม การประสานงานไปยังผู้ให้บริการโครงข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อจัดการกับเนื้อหาที่ละเมิดกฎหมาย เป็นช่องทางที่มีประสิทธิภาพและรวดเร็วกว่าการดำเนินการด้วยตนเองของเอกชน ข้อนี้จึงเป็นจุดที่อาจพิจารณาใช้เป็นประโยชน์ในการกำกับดูแลผู้ให้บริการ OTT โดยที่ กสทช. เองจะจัดให้มีช่องทางเพื่อช่วยเหลือด้านการจัดการกับเนื้อหาที่ละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้ให้บริการ OTT ที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลในระบบ ทำให้ผู้ให้บริการที่เข้ามาอยู่ในระบบการกำกับดูแลจะได้รับความคุ้มครองเพิ่มเติมไปกว่าการให้บริการโดยไม่เข้ามาอยู่ในระบบการกำกับดูแล สร้างแรงจูงใจให้ผู้ให้บริการเข้ามาในระบบการกำกับดูแลของ กสทช.

3) การใช้อำนาจเข้าถึงข้อมูล (access to data)

ในการใช้อำนาจของรัฐเพื่อเข้าถึงข้อมูล จำเป็นจะต้องมีกรอบทางกฎหมายและกระบวนการทางกฎหมายที่ชัดเจนเพื่อตอบสนองต่อหลักความชอบด้วยกฎหมายในการเข้าถึงข้อมูลโดยรัฐ (legality) การเข้าถึงข้อมูลต้องได้สัดส่วน (proportionately) ไม่เกินไปกว่าที่จำเป็นต่อการสืบสวนสอบสวนหรือชอบด้วยหลักความได้สัดส่วนไม่เกินไปกว่าที่จำเป็น และรัฐจะต้องมีความรับผิดชอบ (accountability) มีกระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจ (oversight) ที่มีประสิทธิภาพ และภาครัฐต้องไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลของผู้ให้บริการได้โดยอำเภอใจ โดยไม่มีกระบวนการทางกฎหมายรองรับ

ปัจจุบันประเทศไทย มีพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ที่ใช้ในการควบคุมการเก็บรวบรวมตลอดจนประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล เว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล หรือมีฐานทางกฎหมายอื่น ๆ รองรับ และวางแนวทางให้มีการใช้ข้อมูลส่วนบุคคลเพียงเท่าที่จำเป็นอยู่ แต่อย่างไรก็ดี ควรมีการนำแนวทางการกำกับดูแลเรื่องความเป็นกลางทางอินเทอร์เน็ต (net neutrality) มาใช้ด้วยเพื่อให้เกิดสภาพการแข่งขันที่เท่าเทียม

6. ค่าธรรมเนียมและภาษีอากร

แนวทางการจัดเก็บค่าธรรมเนียมในต่างประเทศนั้นอาจแบ่งออกได้เป็น 2 แนวทางหลัก คือ (1) การไม่จัดเก็บค่าธรรมเนียม อย่างเช่นในราชอาณาจักรเดนมาร์ก สาธารณรัฐสิงคโปร์ และสาธารณรัฐเกาหลี ไม่ได้กำหนดหน้าที่ชำระค่าธรรมเนียม ซึ่งเป็นการจูงใจให้ผู้ให้บริการเข้าสู่ระบบอีกทางหนึ่ง เพื่อให้หน่วยงานกำกับดูแลสามารถบังคับใช้กฎเกณฑ์ในด้านอื่น ๆ เช่น การกำกับดูแลเนื้อหา หรือการกำกับดูแลการโฆษณา เป็นต้น และ (2) การจัดเก็บค่าธรรมเนียมจากฐานรายได้จากการให้บริการภายในประเทศ โดยประเทศที่ใช้แนวทางนี้ได้แก่ สหราชอาณาจักร โดยจัดเก็บจากฐานรายได้ โดยมีเพดานจำกัดและเก็บในอัตราต่ำในลักษณะที่จัดเก็บเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของหน่วยงานกำกับดูแลเท่านั้น

ในด้านภาษีอากรนั้น สำหรับภาษีเงินได้นิติบุคคลประเทศต่าง ๆ มีความพยายามในการสร้างหลักการมีตัวตนทางดิจิทัล (Digital presence) หรือหลักการมีตัวตนทางเศรษฐกิจ (Economic presence) เพื่อเป็นฐานอำนาจของรัฐในการจัดเก็บภาษี กรณีบริษัทผู้มีเงินได้นั้นไม่มีตัวตนทางกายภาพ (Physical presence) และในด้านภาษีมูลค่าเพิ่มนั้นกรณีเป็นการให้บริการอิเล็กทรอนิกส์ ก็จะกำหนดให้ผู้ให้บริการจากต่างประเทศนั้นจะต้องเข้ามาจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มในประเทศและเป็นผู้มีหน้าที่หักภาษีมูลค่าเพิ่มและนำส่งแก่หน่วยงานจัดเก็บภาษี

สำหรับประเทศไทยเองในด้านภาษีเงินได้นิติบุคคลยังไม่มีมาตรการเฉพาะเพื่อจัดเก็บภาษี แต่สำหรับภาษีมูลค่าเพิ่ม ได้มีการแก้ไขประมวลรัษฎากรโดยกำหนดนิยามของบริการอิเล็กทรอนิกส์และอิเล็กทรอนิกส์แพลตฟอร์ม ซึ่งครอบคลุมถึงบริการ OTT และกำหนดให้ผู้ประกอบการที่ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งมีรายได้เกิน 1.8 ล้านบาทต่อปีมาจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มในประเทศไทย โดยเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2563 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบร่างกฎหมายดังกล่าว โดยปัจจุบันยังคงอยู่ในกระบวนการพิจารณาครั้งที่สองในวุฒิสภา

7. การส่งเสริมการใช้บริการ OTT เป็นช่องทางในการส่งออกเนื้อหารายการ

ในประเทศกรณีศึกษา การส่งเสริมการส่งออกเนื้อหานั้นมีแนวทางในการส่งเสริมสรุปได้ดังนี้

- สร้างแพลตฟอร์ม OTT Homegrown เพื่อส่งออกไปทำตลาดกับผู้ชมในภูมิภาคอื่น เช่น ในสหราชอาณาจักร สาธารณรัฐสิงคโปร์ และสาธารณรัฐเกาหลี โดยถึงแม้จะไม่สามารถแย่งชิงส่วนแบ่งตลาดจากผู้ให้บริการรายใหญ่ได้มากนัก แต่ก็เป็นที่ให้เนื้อหาท้องถิ่นได้เผยแพร่
- ดำเนินนโยบายการกำกับดูแลแบบ Light-touch approach เพื่อให้ผู้ให้บริการ OTT ประกอบกิจการภายใต้ต้นทุนที่ต่ำ เช่น ในสาธารณรัฐสิงคโปร์ที่ไม่เก็บค่าธรรมเนียมใบอนุญาตและยกเลิกการวางหลักประกัน รวมถึงในราชอาณาจักรเดนมาร์กและสาธารณรัฐเกาหลีที่ไม่เก็บค่าธรรมเนียมใบอนุญาตเช่นกัน
- สนับสนุนเนื้อหาท้องถิ่น โดยการให้เงินทุนสนับสนุน การกำหนดสัดส่วนเนื้อหาท้องถิ่น ตลอดจนการสนับสนุนการส่งออกเนื้อหาท้องถิ่นไปต่างประเทศ

- สนับสนุนเครือข่ายทางธุรกิจ โดยการส่งเสริมให้เกิดการร่วมผลิตระหว่างผู้ผลิตในท้องถิ่นกับผู้ผลิตรายใหญ่จากต่างชาติ การร่วมทุนระหว่างเอกชนด้วยกันหรือการร่วมทุนกับภาครัฐ การจัดฝึกอบรมเพื่อสร้างบุคลากรที่สามารถตอบสนองความต้องการของตลาด

ข้อเสนอทางเลือกการกำกับดูแลบริการ OTT

ด้วยภูมิทัศน์สื่อในประเทศ ที่ผู้ประกอบการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ในรูปแบบดั้งเดิมของไทยต้องเผชิญหน้ากับสถานะการแข่งขันที่ไม่เท่าเทียมกันกับทั้งผู้ประกอบการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ในระบบออนไลน์และผู้ให้บริการสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งแย่งชิงการเปิดรับ และรายได้ค่าโฆษณาจากผู้ประกอบการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ในรูปแบบดั้งเดิมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในอดีตผู้ประกอบการจำเป็นต้องเข้ามาจัดตั้งกิจการในประเทศเพื่อเข้าสู่ตลาดและให้บริการ การกำกับดูแลจึงไม่มีประเด็นปัญหาว่ามีผู้ประกอบการที่สามารถให้บริการในประเทศได้โดยไม่ต้องเข้ามาในประเทศ แต่ปัจจุบันผู้ประกอบการ OTT ต่างประเทศสามารถเข้าสู่ตลาดในประเทศไทยได้ด้วยเหตุผลประการสำคัญคือ พัฒนาการของโครงสร้างพื้นฐานและเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้มีข้อได้เปรียบในเรื่องของการแข่งขันเพราะไม่ได้อยู่ภายใต้กฎหมายและการกำกับดูแลด้านกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ภายในประเทศ เช่น ไม่ต้องขอรับใบอนุญาต ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมประกอบการ แต่สามารถเข้าถึงผู้ใช้สื่อในประเทศพร้อมกับการหารายได้ได้จำนวนมหาศาล ขณะที่ผู้ประกอบการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ภายในประเทศซึ่งอยู่ภายใต้กฎหมายไทยต้องดำเนินการตามกฎหมายและการกำกับดูแลของไทย ทำให้ผู้ประกอบการภายในประเทศยังคงประสบปัญหาในการประกอบธุรกิจ หรือแม้จะมีความพยายามที่จะจัดเก็บภาษีจากผู้ประกอบการต่างชาติ แต่ต้นทุนและการกำกับดูแลก็ยังคงแตกต่างกันทำให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบกันอย่างมาก หากผู้ประกอบการต่างชาติไม่ต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลเดียวกันกับผู้ประกอบกิจการในประเทศ ดังนั้น การส่งเสริมการแข่งขันที่เป็นธรรมเพื่อให้ผู้ประกอบการไทยสามารถแข่งขันได้อย่างเท่าเทียมและอยู่รอดได้จึงมีความจำเป็น และเป็นพันธกิจเร่งด่วนขององค์กรกำกับดูแล ที่ต้องสร้างความเป็นธรรมในการแข่งขันระหว่างกลุ่มผู้ประกอบการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์

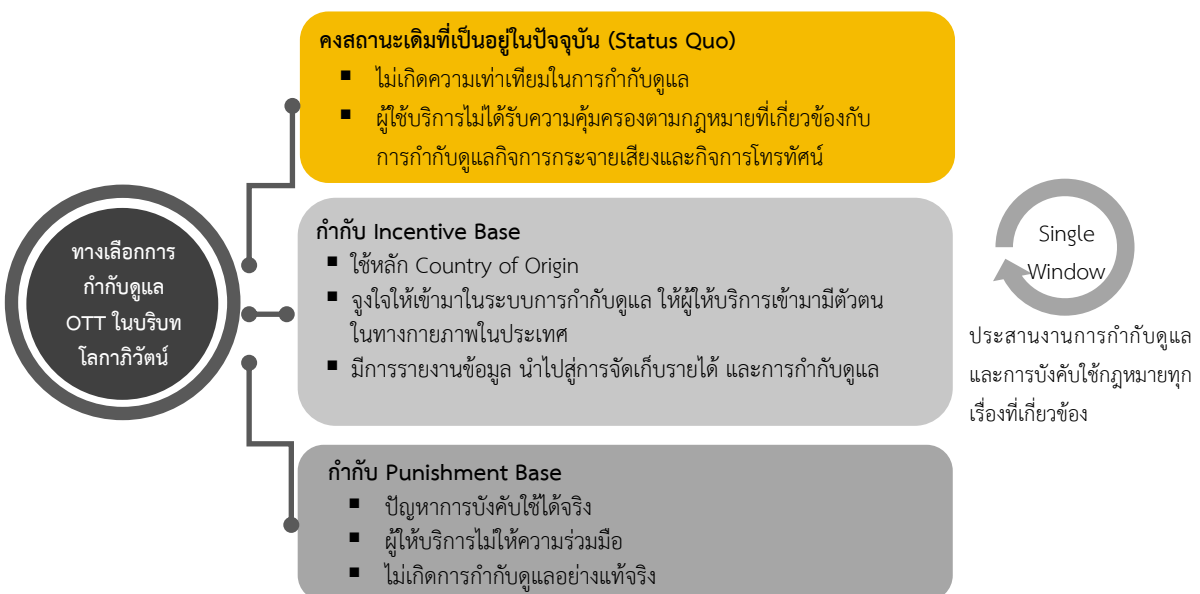
ในขณะเดียวกันต้องส่งเสริมให้ผู้ประกอบการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ในประเทศสามารถนำเสนอเนื้อหาภายในประเทศ (Local content) ให้กับผู้ชม ผู้ฟังอย่างแพร่หลาย ผ่านกระบวนการผ่อนปรนกฎระเบียบด้านการประกอบกิจการ ในขณะเดียวกันก็ยกระดับการกำกับดูแลเนื้อหาให้เป็นไปตามหลักสากลที่มีการตระหนักถึงลักษณะเฉพาะของบริการ OTT ซึ่งผู้รับชมสามารถรับชมเนื้อหาได้ทุกที่ทุกเวลาตามต้องการผ่านทางอินเทอร์เน็ต ทำให้การคุ้มครองแบบดั้งเดิมนั้นเริ่มไม่สามารถกำกับดูแลเนื้อหาได้อย่างเหมาะสม เช่น การกำกับดูแลการโฆษณาที่มีรูปแบบที่หลากหลายขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการให้บริการวิดีโอแชร์ริงผ่านอินเทอร์เน็ต (Video Sharing Platform: VSP) ซึ่งผู้ใช้บริการเองกลายเป็นผู้ผลิตสื่อและเผยแพร่ลงบน

แพลตฟอร์ม OTT ด้วยตนเอง รวมถึงเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ผู้ผลิตเนื้อหาไทย ทั้งในแง่เทคโนโลยีและการตลาด เพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันให้เกิดขึ้นกับผู้ประกอบกิจการสื่อไทยในทุกช่วงชั้นของห่วงโซ่อุปทานในบริบทของ OTT ซึ่งกำลังรุกตลาดสื่อทั่วโลกอยู่ในขณะนี้

ขณะที่ในด้านการกำกับดูแลเนื้อหานั้น ปัจจุบันยังไม่มีกรอบที่ชัดเจนในการกำกับดูแลผู้ให้บริการ OTT เนื่องจากยังไม่มีค่านิยมที่แน่ชัดว่าผู้ให้บริการ OTT มีสถานะเป็นกิจการแบบใด ทำให้การกำกับดูแลด้านเนื้อหานั้นอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกฎหมายที่เป็นพื้นฐานอย่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค ตลอดจนพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลการโฆษณาสินค้าบางประเภท เช่น พระราชบัญญัติอาหาร พระราชบัญญัติยา และพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง การกำหนดสถานะที่ชัดเจนของบริการ OTT จะทำให้สามารถวางกรอบการกำกับดูแลเนื้อหาที่เหมาะสมได้

จากการศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบของบริการ OTT ประเภทสื่อสตรีมมิงในบริบทประเทศไทย รวมถึงการศึกษากฎหมาย นโยบาย และแนวทางในการกำกับดูแลบริการ OTT และอุตสาหกรรมกระจายเสียงและโทรทัศน์และภาพยนตร์ในบริบทประเทศไทย เปรียบเทียบกับปัจจัยความสำเร็จของการผลิตและนำเสนอเนื้อหารายการผ่านบริการ OTT ในประเทศกรณีศึกษา ตลอดจนการศึกษาแนวทางการกำกับดูแลและแนวทางการส่งเสริมการประกอบกิจการ OTT จากกรณีศึกษาต่างประเทศ นำมาสู่ทางเลือกในการกำกับดูแลบริการ OTT ในบริบทโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันที่การให้บริการ OTT มีลักษณะไร้พรมแดน ผู้ให้บริการสามารถให้บริการจากต่างประเทศได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีตัวตนในประเทศไทย จึงมีประเด็นว่าจะทำอย่างไรให้ผู้ให้บริการขนาดใหญ่ในระดับโลกเข้ามาให้บริการในลักษณะที่จะตกอยู่ในเขตอำนาจการกำกับดูแลของประเทศไทยได้ ดังนั้นการกำกับดูแลการบริการ OTT จึงสามารถพิจารณาข้อเสนอออกได้เป็น 3 แนวทาง ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ภาพที่ 4 ทางเลือกการกำกับดูแล OTT ในบริบทโลกาภิวัตน์ของประเทศไทย

1) คงสถานะเดิมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน (Status Quo)

กล่าวคือ ไม่มีการสร้างกรอบการกำกับดูแลการเข้าสู่ตลาดเป็นการเฉพาะสำหรับผู้ให้บริการ OTT ผู้ให้บริการสามารถเข้าสู่ตลาดได้อย่างเสรีโดยไม่มีกฎหมายเฉพาะที่จะต้องควบคุมการเริ่มประกอบกิจการก่อน ไม่ว่าจะเป็นการต้องขออนุญาต การขึ้นทะเบียน หรือการแจ้งการประกอบกิจการ และด้วยสภาพของการประกอบกิจการที่มีลักษณะไร้พรมแดน และอาศัยโครงสร้างพื้นฐานทางโทรคมนาคมเป็นสำคัญในการให้บริการ การไม่มีกรอบการกำกับดูแลการเข้าสู่ตลาด จึงทำให้ยากที่จะสร้างกรอบการกำกับดูแลเมื่อผู้ให้บริการเข้าสู่ตลาดแล้วในภายหลัง ซึ่งแนวทางนี้จะทำให้ความไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้ให้บริการแพร่ภาพกระจายเสียงดั้งเดิมกับผู้ให้บริการ OTT ในประเทศ และผู้ให้บริการ OTT จากต่างประเทศ ยังคงมีอยู่ต่อไป และทำให้ผู้ให้บริการแพร่ภาพกระจายเสียงแบบดั้งเดิมมีศักยภาพในการแข่งขันด้อยกว่าผู้ให้บริการ OTT จาก การที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายที่กำกับดูแลอย่างเข้มข้น เช่น การต้องขอรับใบอนุญาตประกอบกิจการ อีกทั้งมีกรอบการกำกับดูแลทั้งการประกอบธุรกิจ การถือหุ้น โครงสร้างกิจการ การแข่งขัน การกำกับดูแลด้านเนื้อหา รายการ การคุ้มครองผู้ใช้บริการผ่านการกำกับดูแลการโฆษณา ตลอดจนการกำหนดมาตรฐานเทคโนโลยี ทำให้ผู้ให้บริการแพร่ภาพกระจายเสียงแบบดั้งเดิมมีต้นทุนการประกอบกิจการที่สูงกว่า เช่น ต้นทุนการปฏิบัติตามกฎหมายในการกำกับดูแล ค่าใช้จ่ายสำหรับการมีสำนักงานในประเทศ ต้นทุนจากค่าใบอนุญาตให้ใช้คลื่นความถี่ และต้นทุนในห่วงโซ่อุปทาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตรายการซึ่งต้องอาศัยรายได้จากผู้สนับสนุนรายการ ในขณะที่ผู้ให้บริการ OTT นั้นมีต้นทุนที่ต่ำกว่าและมีกฎหมายที่กำกับดูแลน้อยกว่าคือ ไม่มีกฎหมายที่กำกับดูแลเป็นการเฉพาะหรือไม่ถูกกำกับดูแลเลยหากเป็นผู้ให้บริการจากต่างประเทศที่ไม่มีตัวตนในประเทศไทย ส่งผลให้คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) และหน่วยงานของรัฐอื่น ๆ ไม่สามารถกำหนดมาตรการคุ้มครองผู้ใช้บริการได้อย่างเต็มที่ ทั้งจากปัจจัยความไม่แน่ชัดว่าหน่วยงานใดจะเป็นผู้รับผิดชอบในการกำกับดูแล ทำให้ไม่มีหน่วยงานใดสามารถใช้อำนาจเพื่อกำกับดูแลได้อย่างครอบคลุม และปัจจัยข้อจำกัดด้านอำนาจของรัฐไทยในการกำกับดูแลด้านต่าง ๆ ที่ไม่สามารถบังคับทางกายภาพกับผู้ให้บริการต่างประเทศได้ เนื่องจากไม่มีตัวตนของสถานประกอบการหรือตัวแทนภายในประเทศ เช่น การกำกับดูแลด้านราคา การกำกับดูแลด้านการโฆษณา หรือความเหมาะสมของเนื้อหา ทำให้อาจต้องใช้มาตรการปิดกั้นการเข้าถึงของผู้บริโภค ซึ่งจะทำให้เกิดผลกระทบต่อผู้บริโภค แนวทางการดำเนินงานจะต้องพึ่งพาการขอความร่วมมือจากผู้ให้บริการเป็นหลัก ซึ่งอาจไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้ให้บริการรายใหญ่ที่มีอำนาจต่อรองสูง

ทั้งนี้ ไม่ได้หมายความว่า จะไม่มีการกำกับดูแลบริการสื่อภาพและเสียง OTT เลยแต่อย่างไร เพียงแต่จะไม่มีการกำกับดูแลเฉพาะสำหรับบริการ OTT ในกรณีนี้ ผู้ให้บริการจะถูกกำกับตามกฎหมายอื่น ๆ เป็นการทั่วไป เช่น หากเข้ามาให้บริการภายในประเทศและมีการจดทะเบียนนิติบุคคลก็จะเป็นไปตามกฎหมายองค์กรธุรกิจ รวมถึงกฎหมายการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว หากเป็นผู้ให้บริการจากต่างประเทศ หรือเนื้อหาที่ให้บริการอยู่บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตก็จะอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำ ความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ การดำเนินการในลักษณะนี้จะสอดคล้องกับแนวทางของประเทศญี่ปุ่น อย่างไร

ก็ตามมีข้อพิจารณาคือ ประเทศญี่ปุ่นอาศัยการกำกับดูแลตนเองจากภาคเอกชนที่มีความเข้มแข็งมากเป็นหลัก เพื่อทดแทนการกำกับดูแลจากภาครัฐ จึงมีข้อพิจารณาในประเด็นการกำกับดูแลตนเองของภาคเอกชน หากจะเลือกใช้วิธีการดังกล่าวในประเทศไทย

เมื่อพิจารณาในทางเลือกนี้ อันได้แก่ การคงสถานะเดิมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน จะพบว่าหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องต่าง ๆ มีโอกาสพบกับปัญหาในการกำกับดูแลต่อไป เนื่องจากจะต้องบูรณาการหลายหน่วยงาน เข้ามาจัดการปัญหาในวาระเดียวกัน โดยแต่ละหน่วยงานมีขอบเขตอำนาจจำกัดตามกฎหมาย เช่น กสทช. สามารถดูแลด้านการแพร่ภาพกระจายเสียง กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมดูแลในส่วนที่เพิ่มเติมเป็นระบบออนไลน์ หรือคณะกรรมการอาหารและยาจะดูแลในเรื่องผลิตภัณฑ์และการโฆษณาที่ออกอากาศเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อาหารและยา เป็นต้น ทำให้เมื่อมีการแพร่ภาพกระจายเสียงตามระบบ OTT ลักษณะการบูรณาการหลายหน่วยงานดังกล่าวก็จะต้องเกิดขึ้นแบบเดียวกับกรณีแพร่ภาพกระจายเสียงในระบบวิทยุโทรทัศน์ที่มี กสทช. เป็นเจ้าภาพหลัก และอาจมีปัญหามาในลักษณะที่การประสานงานระหว่างหน่วยงานนั้นเกิดความติดขัด ล่าช้า หรือมีปัญหาว่าอยู่ในอำนาจของหน่วยงานใดระหว่างหลายหน่วยงาน

ทั้งนี้ เมื่อวิเคราะห์จากคุณลักษณะของกิจการ OTT หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำกับดูแล จะต้องมียังน้อยที่สุด 3 หน่วยงาน อันได้แก่ กสทช. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และกระทรวงวัฒนธรรม ขณะเดียวกันยังต้องประกอบด้วยหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ กรมทรัพย์สินทางปัญญา กรมสรรพากร คณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค คณะกรรมการอาหารและยา และกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา รวมถึงหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมและกำกับดูแล บริการสื่อภาพและเสียง OTT ได้แก่ สภาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งประเทศไทย สมาพันธ์สมาคมภาพยนตร์แห่งชาติ คณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร และหน่วยงานที่มีบทบาทสนับสนุนด้านเงินทุน ได้แก่ กองทุนวิจัยและพัฒนากิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม เพื่อประโยชน์สาธารณะ (กทปส.) กองทุนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ซึ่งทั้งหมดจะต้องใช้พระราชบัญญัติและกฎหมายประกอบจำนวนมากเข้ามาดำเนินการ

2) การกำกับดูแลแบบสร้างแรงจูงใจ (Incentive Base)

เป็นไปเพื่อจูงใจให้ผู้ให้บริการ OTT จากต่างประเทศเข้ามาอยู่ในระบบการกำกับดูแล และให้ผู้ให้บริการเลือกที่จะเข้ามามีตัวตนทางกายภาพ อันจะเป็นประโยชน์ในการกำกับดูแล และการวางมาตรการอื่น ๆ ในอนาคต ที่จะเอื้อให้รัฐมีอำนาจบังคับไปถึงผู้ให้บริการได้โดยง่าย เพื่อแก้ปัญหาที่ในปัจจุบันไม่มีกรอบการกำกับดูแลผู้ให้บริการ OTT ที่ชัดเจน และไม่สามารถกำกับดูแลผู้ให้บริการจากต่างประเทศได้จากการที่ผู้ให้บริการไม่อยู่ในระบบ ทั้งนี้ การกำกับดูแลในลักษณะสร้างแรงจูงใจอาจพิจารณาให้ผู้ที่อยู่ในระบบการกำกับดูแลได้รับสิทธิและความคุ้มครองเหนือกว่าผู้ให้บริการที่ไม่เข้าสู่ระบบการกำกับดูแล และปรับบทบาท กสทช. ให้เป็นหน่วยงานกลางในการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ประกอบการในลักษณะระบบศูนย์กลางเพื่อการ

ปฏิบัติการที่จะเชื่อมโยงข้อมูลมาไว้ที่จุดเดียว (Single Window) ซึ่งหากสามารถจูงใจให้ผู้ให้บริการเข้ามา มีตัวตนทางกายภาพในประเทศไทยได้ ความเป็นไปได้ในการบังคับใช้กฎหมาย และการกำกับดูแลก็จะมีมากขึ้น และเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการกำกับดูแลผู้ให้บริการ OTT ตลอดจนเป็นพื้นฐานในการพัฒนาการกำกับดูแลต่อไปในอนาคต โดยพิจารณาใช้ระบบแจ้งประกอบกิจการ (Notification/Report)¹¹ ซึ่งเป็นแนวทางที่สหราชอาณาจักร (Ofcom, 2016)¹² และสาธารณรัฐเกาหลี¹³ ใช้อยู่ในปัจจุบัน ในขณะที่เดียวกันแนวทางการกำกับดูแลแบบสร้างแรงจูงใจนี้ก็จะเป็นแนวทางที่สาธารณรัฐสิงคโปร์ใช้เช่นเดียวกัน เพียงแต่สาธารณรัฐสิงคโปร์เลือกใช้ระบบใบอนุญาตในการประกอบกิจการ โดยระบบใบอนุญาตของสาธารณรัฐสิงคโปร์มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการรับรู้ตัวตนของผู้ให้บริการและการเข้าสู่ระบบการกำกับดูแล โดยการกำกับดูแลแบบสร้างแรงจูงใจนี้ ไม่ได้หมายความว่าหากผู้ให้บริการที่เข้ามาอยู่ในระบบแล้วไม่ปฏิบัติตามกฎหมายจะไม่มีโทษแต่อย่างใด แต่หมายถึงมีกระบวนการที่สร้างแรงจูงใจเพื่อให้ผู้ให้บริการเลือกที่จะเข้ามาสู่ระบบการกำกับดูแล ในลักษณะการส่งเสริมการประกอบกิจการและจำกัดการเข้าแทรกแซงตลาดให้น้อยที่สุด (Light-handed regulation)

3) การกำกับดูแลแบบลงโทษหากมีการฝ่าฝืน (Punishment Base)

เป็นการกำหนดหน้าที่ให้ผู้ให้บริการทุก ๆ รายต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด และการไม่เข้าสู่ระบบจะมีโทษตามกฎหมาย ตลอดจนกำหนดกรอบการกำกับดูแลโดยใช้กฎหมายทั้งหมดอย่างเข้มข้น (Heavy-handed regulation) การกำกับดูแลแบบนี้เป็นการกำกับดูแลที่เข้มข้นและมีประสิทธิภาพ หากกสทช. มีอำนาจในทางข้อเท็จจริงที่จะบังคับใช้กฎหมายกับผู้ให้บริการ OTT ได้ แต่ข้อเท็จจริงนั้น ผู้ให้บริการรายสำคัญในปัจจุบันนั้นเป็นผู้ให้บริการจากต่างประเทศ การบังคับใช้กฎหมายกับผู้ให้บริการดังกล่าว รวมถึงการเอาโทษหากไม่ปฏิบัติตามกฎหมายจึงเป็นไปได้ยาก หรือหากลงโทษโดยการปิดกั้นการให้บริการในประเทศ ก็จะเป็นการกระทบต่อผู้ใช้บริการในประเทศที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้กฎเกณฑ์ทางกฎหมายที่กำหนดขึ้นอาจไม่สามารถบังคับใช้ได้จริง

หากพิจารณาจากแนวทางทั้ง 3 ข้างต้น ประกอบกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในประเด็นที่ว่า จะทำอย่างไรให้ผู้ให้บริการขนาดใหญ่ในระดับโลกเข้ามาให้บริการในลักษณะที่จะตกอยู่ในเขตอำนาจการกำกับดูแลของประเทศไทย พบว่า **เส้นทางสายกลาง** คือ **การกำกับดูแลแบบสร้างแรงจูงใจ**

¹¹ ระบบแจ้งประกอบกิจการ (Notification/Report) นั้นใช้อยู่ในสหราชอาณาจักร และสาธารณรัฐเกาหลี ซึ่งกำหนดให้ผู้ให้บริการจะต้องแจ้งเป็นหนังสือตามแบบที่หน่วยงานกำกับดูแลกำหนด เช่น รายละเอียดของผู้ประกอบกิจการ รายละเอียดของการประกอบกิจการ รายละเอียดของผู้ติดต่อ ไปยังหน่วยงานกำกับดูแลก่อนเริ่มประกอบกิจการและเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ โดยในสหราชอาณาจักรเรียกกระบวนการนี้ว่า Notification ในขณะที่สาธารณรัฐเกาหลีเรียกกระบวนการดังกล่าวว่า Report

¹² Communication Act Section 368BA

¹³ Telecommunications Business Act Section 22

(Incentive Base) มีความเป็นไปได้มากที่สุด เนื่องจากจะเกิดแรงจูงใจให้ผู้ให้บริการเข้ามาอยู่ในระบบการกำกับดูแล ซึ่งถือว่าเป็นแนวทางสำคัญที่จะทำให้เกิดการกำกับดูแลได้ มิเช่นนั้น การกำกับดูแลอาจจะไม่เกิดขึ้น แนวทางที่เป็นไปได้ในการกำกับดูแลในรูปแบบดังกล่าว ได้แก่

- การใช้ระบบแจ้งประกอบกิจการ (Notification/Report) อันเป็นการลดความเข้มงวดของการกำกับดูแลการเข้าสู่ตลาด
- การปรับบทบาท กสทช. ให้เป็นหน่วยงานกลางในการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ประกอบการในลักษณะ Single Window เพื่อเป็นตัวกลางประสานงานการกำกับดูแลการประกอบกิจการของบริการสื่อภาพและเสียง OTT กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอันเป็นความยุ่งยากในอดีต การส่งเสริมการประกอบกิจการ ซึ่งรวมถึงการส่งเสริมด้านเนื้อหา การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา และความคุ้มครองอื่น ๆ ภายใต้กฎหมายแก่ผู้ให้บริการ OTT โดยการทำให้ผู้ให้บริการ OTT เข้ามาอยู่ในระบบเป็นสิ่งสำคัญที่สุดประการแรก ซึ่งจะทำให้ กสทช. สามารถกำหนดมาตรการต่าง ๆ ที่จำเป็น ดังนั้น ผู้ให้บริการที่เข้าสู่ระบบการกำกับดูแลจะต้องได้รับสิทธิและความคุ้มครองเหนือกว่าผู้ให้บริการที่ไม่เข้าสู่ระบบ จึงจะสามารถจูงใจให้ผู้ให้บริการเข้ามาอยู่ในระบบการกำกับดูแลได้
- อาศัยกลไก Single Window เพื่อการให้ความช่วยเหลือในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อปกป้องทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อสร้างความมั่นใจให้ผู้ประกอบการ เช่น การประสานงานระหว่าง กสทช. กรมทรัพย์สินทางปัญญา และผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต เพื่อป้องกัน เช่น Content ID¹⁴ และปิดกั้น (takedown) เนื้อหาที่ละเมิดลิขสิทธิ์อย่างรวดเร็ว
- การให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีหรือการสนับสนุนด้านการเงิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านของการผลิตเนื้อหา เช่น การให้เครดิตภาษีในอัตราร้อยละตามที่กำหนด หรือการสนับสนุนเงินทุนเป็นจำนวนร้อยละของต้นทุนการผลิตเนื้อหา ซึ่งจะเป็นปัจจัยส่งเสริมให้ผู้ให้บริการ OTT มีต้นทุนการผลิตเนื้อหาที่ต่ำลงได้ และในขณะเดียวกันก็เป็นการส่งเสริมให้เกิดการจ้างงานและการลงทุนในประเทศ

เมื่อพิจารณาบริบทของประเทศไทย ในสถานการณ์ที่ผู้ให้บริการ OTT ระดับโลกมีอำนาจต่อรองสูง การกำกับดูแลโดยใช้หลักแหล่งปลายทาง (Country of Destination) ที่เป็นการกำหนดให้ผู้ให้บริการแก่กลุ่มลูกค้าในประเทศปลายทางอยู่ในการกำกับดูแลของหน่วยงานในประเทศด้วยอาจไม่สัมฤทธิ์ผลนัก ดังนั้น จึงควรพิจารณาใช้หลักแหล่งกำเนิดตามแนวทางการกำกับดูแลแบบสร้างแรงจูงใจ โดยในระยะเร่งด่วนสามารถกำหนดกรอบการกำกับดูแลบริการ OTT ขึ้นมาเป็นการเฉพาะ ที่จะประกาศเป็นกฎหมายลำดับรองเพื่อกำหนดรายละเอียดต่อไป โดยไม่ต้องแก้ไขกฎหมายระดับพระราชบัญญัติในระยะนี้ เพื่อให้สามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว ในขณะที่การเสนอประโยชน์จูงใจในลักษณะของการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ให้บริการนั้น

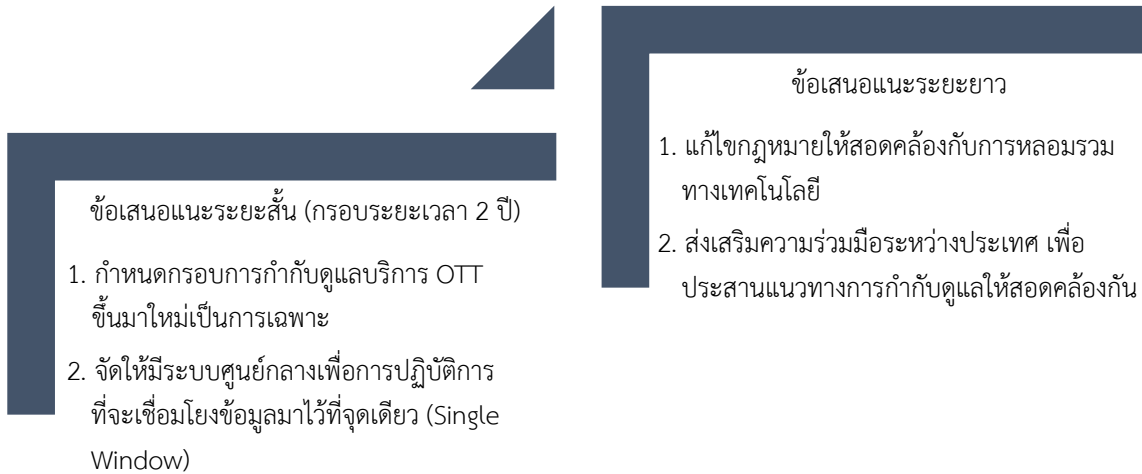
¹⁴ Content ID เป็นระบบของผู้ให้บริการ OTT ที่ให้เจ้าของลิขสิทธิ์แจ้งมายังผู้ให้บริการถึงเนื้อหาที่ตนเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ เพื่อให้ระบบบันทึกไว้เป็นฐานข้อมูลในการตรวจสอบเนื้อหาอื่น ๆ ที่มีการเผยแพร่ในแพลตฟอร์ม ว่ามีเนื้อหาตรงกันกับเนื้อหาที่มีการบันทึก Content ID ไว้หรือไม่ เพื่อดำเนินการกับเนื้อหาที่ละเมิดลิขสิทธิ์ต่อไป

สามารถกำหนดแนวทางการส่งเสริมในระดับนโยบายของชาติได้ เพื่อจูงใจให้ผู้ให้บริการเหล่านั้นเข้ามาให้บริการทางกายภาพในประเทศ จะทำให้ความเป็นไปได้ในการกำกับดูแลนั้นมีมากกว่าและมีประสิทธิภาพกว่าการออกกฎเกณฑ์ที่เข้มงวดแต่ไม่สามารถบังคับใช้ได้ โดยอาจพิจารณาเริ่มจากกลุ่มการให้บริการที่มีความสัมพันธ์กับผู้ให้บริการในประเทศอย่างมีนัยสำคัญและมีจุดเกาะเกี่ยว อันได้แก่กลุ่มผู้ให้บริการสื่อภาพและเสียงแบบออนดีมานด์ที่มีรูปแบบการหารายได้จากค่าสมาชิก (Subscription-based Video-on-Demand: SVoD) เนื่องจากเป็นกลุ่มผู้ให้บริการกลุ่มใหญ่และมีรูปแบบการกำกับดูแลในต่างประเทศชัดเจนที่สุด มีลักษณะการประกอบกิจการที่แข่งขันกับผู้ให้บริการสื่อดั้งเดิมโดยตรง รายได้มีแหล่งที่มาชัดเจนจากผู้ให้บริการภายในประเทศ และมีการจ่ายเงินเกิดขึ้นในประเทศ อย่างไรก็ตามในระยะยาวจำเป็นต้องมีการปรับปรุงกฎหมายที่กำกับการให้บริการของกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ให้ไม่ยึดติดอยู่กับเทคโนโลยี (Technological neutrality) ตามที่จะได้กล่าวต่อไปในข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการกำกับดูแลบริการ OTT

โดยแนวทางการกำกับดูแลนั้น ไม่ว่าจะเลือกการกำกับดูแลการเข้าสู่ตลาดในรูปแบบใด แนวทางการกำกับดูแลผู้ให้บริการ OTT ก็ควรมีการกำหนดกรอบการกำกับดูแลที่ชัดเจนเป็นการเฉพาะสำหรับ OTT เนื่องจากแม้ OTT จะเป็นกิจการกระจายเสียงหรือกิจการโทรทัศน์ แต่ด้วยลักษณะเฉพาะของบริการที่เป็นรูปแบบ on-demand และให้บริการโดยไม่ใช้คลื่นความถี่แต่เป็นการให้บริการผ่านโครงข่ายอินเทอร์เน็ต จึงทำให้บริการ OTT มีรูปแบบแตกต่างไปจากกิจการกระจายเสียงหรือกิจการโทรทัศน์แบบดั้งเดิม โดยดำเนินการกำกับดูแลการประกอบกิจการตามพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 ในขณะเดียวกันการกำกับดูแล OTT นั้นจะต้องช่วยให้เกิดความเท่าเทียมกันในการแข่งขันมากยิ่งขึ้นระหว่างผู้ให้บริการ OTT ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทั้งในประเด็นด้านการกำกับดูแลเนื้อหา การคุ้มครองผู้ใช้บริการ การกำกับดูแลโครงข่ายโทรคมนาคม การแข่งขันระหว่างผู้ประกอบการ การจัดเก็บค่าธรรมเนียมและการจัดเก็บภาษีอากร ซึ่งจะได้กล่าวถึงในรายละเอียดต่อไปในข้อเสนอแนะระยะสั้น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการกำกับดูแลบริการ OTT

ภาพที่ 5 ข้อเสนอแนะระยะสั้นและข้อเสนอแนะระยะยาวในการกำกับดูแลบริการ OTT

1. ข้อเสนอแนะระยะสั้น

1) กำหนดกรอบการกำกับดูแลบริการ OTT ขึ้นมาใหม่เป็นการเฉพาะ

กำหนดกรอบการกำกับดูแลบริการ OTT โดยอาศัยอำนาจทั้งจากพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และ พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 เพื่อกำหนดบริการ OTT เป็นกิจการอีกประเภทหนึ่งที่จะอยู่ภายใต้การกำกับดูแล รวมถึงกำหนดกรอบการกำกับดูแลขึ้นเป็นการเฉพาะ ที่จะประกาศเป็นกฎหมายลำดับรองเพื่อกำหนดรายละเอียดต่อไป โดยไม่ต้องแก้ไขกฎหมายระดับพระราชบัญญัติในระยะนี้ เพื่อให้สามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ แม้ว่าบริการ OTT อาจเป็นได้ทั้งกิจการกระจายเสียงหรือกิจการโทรทัศน์ แต่การตีความเพื่อกำกับดูแลตามกรอบเดิมดังกล่าว จะส่งผลให้บริการ OTT ตกอยู่ในบังคับของกิจการกระจายเสียงหรือกิจการโทรทัศน์ที่ไม่ใช้คลื่นความถี่ ซึ่งมีข้อพิจารณาที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการกำกับดูแลเนื่องจากสภาพการประกอบกิจการที่แตกต่างไปจากกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์เดิม ในประเด็นหลัก ๆ ดังนี้

- การกำหนดให้ต้องขอรับใบอนุญาต และผู้รับใบอนุญาตต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทย และในกรณีเป็นนิติบุคคล จะต้องมิบุคคลผู้มีสัญชาติไทยลงทุนหรือถือหุ้นอันเป็นทุนไม่น้อยกว่าสามในสี่ของทุนทั้งหมดของนิติบุคคลนั้น รวมถึงมีอำนาจตามกฎหมายหรือตามข้อบังคับหรือตามข้อตกลงในการออกเสียงลงคะแนนไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนคะแนนเสียงที่มีสิทธิออกเสียงทั้งหมด รวมถึงสัดส่วนกรรมการที่จะต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทย ซึ่งหากใช้กรอบการกำกับดูแลนี้จะทำให้ผู้ให้บริการรายใหญ่จากต่างประเทศไม่มี

คุณสมบัติที่จะเป็นผู้ให้บริการในประเทศไทย และไม่สามารถเข้าสู่ระบบการกำกับดูแลได้ เนื่องจากผู้ให้บริการรายใหญ่ที่ให้บริการในประเทศไทยโดยมากแล้วเป็นบริษัทข้ามชาติ

- ข้อกำหนดเรื่องสัดส่วนรายการและผังรายการ เนื่องจากบริการสื่อภาพและเสียง OTT มีลักษณะแตกต่างไปจากกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ โดยไม่มีการกำหนดผังรายการแต่เป็นการให้บริการในลักษณะออนดีมานด์ คือ สามารถรับชมรับฟังได้ทุกเวลาที่ต้องการ

- ค่าธรรมเนียมใบอนุญาต ซึ่งปัจจุบันจัดเก็บอยู่ที่ร้อยละ 0.125-1.5 ของรายได้ ในขณะที่ต่างประเทศนั้นมีแนวโน้มจัดเก็บค่าธรรมเนียมในอัตราต่ำเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการกำกับดูแลเท่านั้น เช่น ในสหราชอาณาจักรไม่มีการจัดเก็บค่าธรรมเนียมจากผู้ให้บริการที่มีรายได้ต่ำกว่า 10 ล้านปอนด์ (ประมาณ 13 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) และจัดเก็บค่าธรรมเนียมสูงสุดที่ 4,146 ปอนด์ (ประมาณ 5,400 ดอลลาร์สหรัฐ) หากผู้ให้บริการมีรายได้ตั้งแต่ 50 ล้านปอนด์ (ประมาณ 65 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) ขึ้นไป ในขณะที่ราชอาณาจักรเดนมาร์กและสาธารณรัฐสิงคโปร์นั้นไม่มีการจัดเก็บค่าธรรมเนียม

การกำกับดูแลบริการ OTT ควรคำนึงถึงลักษณะเฉพาะของบริการ เพื่อให้สามารถกำกับดูแลบริการ OTT ได้ตามสภาพความเป็นจริงและสอดคล้องกับการให้บริการในปัจจุบัน การกำหนดมาตรการระยะสั้น โดยกำหนดกรอบการกำกับดูแลบริการ OTT ขึ้นมาเป็นการเฉพาะในประเด็นต่าง ๆ จึงมีความสำคัญ โดยเฉพาะประเด็นที่มีความจำเป็นเร่งด่วนสำคัญ ได้แก่

- รูปแบบการกำกับดูแล ซึ่งควรพิจารณาใช้การแจ้งการประกอบกิจการในกลุ่ม SVoD ที่มีแหล่งกำเนิดการให้บริการในประเทศไทย ซึ่งการกำหนดให้ใช้ระบบแจ้งประกอบกิจการจะช่วยลดอุปสรรคในการเข้าสู่ตลาดและทำให้มีผู้ให้บริการรายใหม่ ๆ รวมถึงผู้ให้บริการรายเล็กได้มากขึ้น

- การกำกับดูแลความเหมาะสมของเนื้อหา ไม่ว่าจะเป็นเนื้อหาที่รุนแรง ล่อแหลม เป็นอันตรายต่อเด็กและเยาวชน หรือเนื้อหาที่ผิดกฎหมาย การจัดระดับความเหมาะสมของเนื้อหาและอายุของผู้ชม โดยในประเด็นการกำกับดูแลเนื้อหานั้นควรกำหนดให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการกำกับดูแลเนื้อหาที่ออกอากาศทางกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ แต่ในส่วนของการจัดผังรายการอาจพิจารณาใช้แนวทางอื่น ๆ เช่น parental control ซึ่งอาจอยู่ในรูประบบการจัดระดับความเหมาะสมของเนื้อหาที่จะระบุอายุขั้นต่ำของผู้รับชมให้เหมาะสมกับระดับความอ่อนไหวของเนื้อหา โดยอาจมีระบบที่ผู้ปกครองสามารถควบคุมการใช้งานของบุตรหลานได้ เช่นในสหภาพยุโรปและสหราชอาณาจักร หรือ การจำกัดการเข้าถึงเนื้อหาบางส่วนโดยการตั้งค่ามาตรฐาน เว้นแต่จะมีการยืนยันบัญชีผู้ใช้งานซึ่งมีกระบวนการตรวจสอบอายุของผู้ใช้งานที่น่าเชื่อถือร่วมด้วย อย่างในสาธารณรัฐสิงคโปร์

- การกำหนดสัดส่วนเนื้อหารายการว่าจะต้องมีเนื้อหารายการประเภทต่าง ๆ เป็นสัดส่วนเท่าใด เช่น กำหนดสัดส่วนขั้นต่ำเนื้อหาท้องถิ่นเพิ่มศักยภาพให้เนื้อหาท้องถิ่นในประเทศสามารถใช้ประโยชน์จากแพลตฟอร์มบริการ OTT

- การบันทึกรายการที่ออกอากาศไปแล้วจะต้องจัดเก็บบันทึกไว้เพื่อการตรวจสอบได้ ภายหลังเป็นระยะเวลาอย่างน้อยเท่าใด เช่น ในสหราชอาณาจักร กำหนดไว้ที่ 42 วัน หรือในราชอาณาจักร เดนมาร์ก กำหนดไว้ที่ 6 เดือน

- การกำกับดูแลที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้ใช้บริการในประเด็นอื่น ๆ นอกเหนือจากเนื้อหา รายการ เช่น การหารายได้ของผู้ให้บริการ ทั้งในลักษณะการบอกรับสมาชิกและการโฆษณา การเรียกเก็บ ค่าธรรมเนียมและเงื่อนไขการให้บริการที่ควรกำหนดให้มีการแสดงค่าบริการอย่างชัดเจนและไม่เป็นไป ในลักษณะเอาเปรียบผู้บริโภค การโฆษณาที่ต้องไม่หลอกลวงหรือเอาเปรียบผู้บริโภค การกำหนด ระยะเวลาสูงสุดในการโฆษณาสำหรับเนื้อหารายการตามสัดส่วนเวลาของเนื้อหาเพื่อป้องกันการโฆษณาเกิน สมควร และลักษณะการโฆษณาที่เป็นธรรมไม่เป็นโฆษณาแอบแฝง หรือหากเป็นการนำเสนอเนื้อหาที่ได้รับ การสนับสนุนทางการเงิน (Sponsor) ก็ต้องแจ้งให้ผู้รับชมทราบถึงการรับการสนับสนุนทางการเงินนั้น

- การกำกับดูแลโครงข่ายโทรคมนาคม ซึ่งบริการ OTT ใช้เป็นโครงสร้างพื้นฐานในการ ให้บริการ แต่เป็นปัจจัยที่ไม่อยู่ภายใต้ความควบคุมของผู้ให้บริการเอง โดยมุ่งเน้นในประเด็นความเป็นกลาง ทางอินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นเรื่องสำคัญประการหนึ่งในอุตสาหกรรม OTT ที่ยังคงมีประเด็นถกเถียงกันและไม่มีข้อ ยุติที่แน่ชัดว่าผู้ให้บริการโครงข่ายโทรคมนาคมสามารถเรียกเก็บค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมเป็นพิเศษจากผู้ให้บริการ OTT ได้หรือไม่ การกำหนดนโยบายที่เปิดกว้างและยืดหยุ่นน่าจะเป็นแนวทางที่เหมาะสม โดยในระยะเริ่มต้น ควรเปิดกว้างในประเด็นความเป็นกลางทางอินเทอร์เน็ตเพื่อให้เกิดการพัฒนาของตลาด ในประเด็นที่ว่าใคร ควรมีความรับผิดชอบต่อค่าใช้จ่ายในการพัฒนาโครงข่ายเพื่อรองรับความต้องการจากการให้บริการ OTT บ้าง โดยเปิดให้เป็นพื้นที่สำหรับเอกชนทั้งผู้ให้บริการโครงข่ายโทรคมนาคมและผู้ให้บริการ OTT ที่จะเจรจาต่อรอง ระหว่างกันได้โดยไม่มีกฎหมายเขียนกำหนดหน้าที่ไว้โดยเฉพาะ

- การแข่งขันระหว่างผู้ประกอบการ การเข้าสู่ตลาดของผู้ให้บริการรายใหม่ จะต้องไม่มี อุปสรรคในการดำเนินการตามกฎหมายเกินสมควร ซึ่งการกำหนดให้ใช้ระบบแจ้งประกอบกิจการจะช่วยลด ความยากในการเข้าสู่ตลาดและทำให้มีผู้ให้บริการรายใหม่ ๆ รวมถึงผู้ให้บริการรายเล็กได้มากขึ้น นอกจากนี้ ประเด็นสำคัญที่ส่งผลต่อการแข่งขันระหว่างผู้ประกอบการได้แก่ความเป็นกลางทางอินเทอร์เน็ต ที่ควรจะถูก กำหนดไว้ในเรื่องการกำกับดูแลโครงข่ายโทรคมนาคมดังที่ได้กล่าวมาแล้ว โดยจะต้องไม่มีการกีดกันหรือเลือก ปฏิบัติต่อเนื้อหาบนโครงข่าย ไม่ว่าจะ เป็นเนื้อหาประเภทใด หรือมาจากผู้ให้บริการรายใด

- การกำหนดค่าธรรมเนียมสำหรับผู้ให้บริการ ซึ่งจะต้องไม่เป็นภาระแก่ผู้ให้บริการเกินสมควร ในต่างประเทศนั้นมีแนวโน้มการจัดเก็บค่าธรรมเนียมในอัตราต่ำเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการกำกับดูแลเท่านั้น หรือไม่เก็บค่าธรรมเนียมเลย เพื่อเป็นการดึงดูดให้ผู้ให้บริการยอมเข้ามาอยู่ในระบบการกำกับดูแล ในประเด็น นี้จึงควรพิจารณาเก็บค่าธรรมเนียมในอัตราต่ำเพียงเท่าที่จะเป็นค่าใช้จ่ายในการกำกับดูแลผู้ให้บริการ OTT มากกว่าจะเป็นการจัดเก็บค่าธรรมเนียมเพื่อหารายได้เข้ารัฐ โดยใช้กลไกภาษีอากรเป็นกลไกในการหารายได้ แทน

- ประเด็นของการจัดเก็บภาษีอากร ในมิติของภาษีเงินได้นิติบุคคล หากผู้ให้บริการเข้ามามีตัวตนในประเทศไทย ก็จะทำให้ผู้ให้บริการมีหน้าที่ชำระภาษีเงินได้นิติบุคคลที่ได้จากการให้บริการในประเทศไทยตามกรอบกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งในประเด็นนี้อาจมีข้อจำกัดในทางภาษีอากรที่ยังไม่สามารถรับมือได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อการวางแผนภาษีของบริษัทข้ามชาติที่ส่วนมากจะดำเนินการโยกย้ายกำไรไปยังประเทศที่มีอัตราภาษีต่ำ (Klemm & Liu, 2019; Beer, Mooij, & Liu, 2018) ส่วนมิติของภาษีมูลค่าเพิ่มนั้น ปัจจุบันประเทศไทยได้มีการดำเนินการปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้สามารถจัดเก็บภาษีกับผู้ให้บริการจากต่างประเทศแล้ว

โดยในส่วนนี้ กสทช. ควรจัดทำประกาศกำหนดเกณฑ์สำหรับการกำกับดูแล OTT ตามประเด็นข้างต้น เพื่อให้มีสภาพบังคับได้ในระยะสั้น และอาจพิจารณาจัดทำประมวลแนวปฏิบัติสำหรับผู้ให้บริการ OTT ในลักษณะเดียวกันกับสาธารณรัฐสิงคโปร์และสหราชอาณาจักร โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายที่จะมีการแก้ไขระบุให้บริการ OTT เป็นกิจการอีกประเภทหนึ่งที่จะอยู่ภายใต้การกำกับดูแล เพื่อใช้ประกอบกับกฎเกณฑ์สำหรับการกำกับดูแลบริการ OTT ที่จะประกาศใช้ในระยะสั้น เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้ให้บริการได้ปฏิบัติตาม และเป็นการขยายความในรายละเอียด ซึ่งประมวลแนวปฏิบัติจะไม่มีสถานะเป็นกฎหมาย ทำให้ไม่เคร่งครัดมากนัก เปิดโอกาสให้ผู้ให้บริการสามารถปรับปรุงแนวทางการให้บริการให้สอดคล้องกับประมวลแนวปฏิบัติต่อไปในอนาคต

2) จัดให้มีระบบศูนย์กลางเพื่อการปฏิบัติภารกิจที่เชื่อมโยงข้อมูลมาไว้ที่จุดเดียว (Single Window)

ปรับบทบาท กสทช. ให้เป็นหน่วยงานกลางในการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ประกอบการในลักษณะ Single Window เพื่อประสานงานการกำกับดูแลและการบังคับใช้กฎหมายทุกเรื่องที่เกี่ยวข้อง โดยมีลักษณะคล้ายคลึงกับระบบ GoBusiness ของสาธารณรัฐสิงคโปร์ที่พยายามอำนวยความสะดวกแก่ผู้ให้บริการในขั้นตอนของการเข้าสู่ตลาดโดยรวมศูนย์การให้บริการอยู่ ณ จุดเดียวแบบเบ็ดเสร็จ เพื่อจูงใจให้ผู้ให้บริการเข้ามาในประเทศไทย ทั้งนี้ ควรกำหนดเป็นแนวทางในระดับนโยบายของชาติเนื่องจากมีความเกี่ยวข้องระหว่างหลายหน่วยงาน ผ่านช่องทางของคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม อันจะนำไปสู่การสั่งการและแบ่งบทบาทความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานเพื่อให้สามารถนำไปดำเนินการในระดับปฏิบัติการได้ โดย กสทช. เป็นหน่วยงานกลางในการอำนวยความสะดวก เพื่อให้เกิดการส่งเสริมและกำกับดูแลอย่างบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ตารางที่ 1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องข้องในการกำกับดูแลและส่งเสริมกิจการ OTT

หน่วยงาน	บทบาท
1. หน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องหลักในฐานะของความเป็นสื่อ	
คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ	กำกับดูแลการประกอบกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม
กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม	ส่งเสริม พัฒนา และดำเนินกิจการเกี่ยวกับดิจิทัล
กระทรวงวัฒนธรรม	กำกับดูแลตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์
2. หน่วยงานอื่นที่มีความเกี่ยวข้องในการทำงาน	
กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์	ดูแลด้านลิขสิทธิ์ ทั้งการจดทะเบียน และการคุ้มครองเจ้าของหรือผู้ทรงสิทธิ์ รวมทั้งการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่น ๆ
กรมสรรพากร กระทรวงการคลัง	จัดเก็บและดำเนินนโยบายเกี่ยวกับภาษีอากร ซึ่งครอบคลุมภาษีเงินได้ ภาษีมูลค่าเพิ่ม รวมถึงนโยบายสิทธิประโยชน์ทางภาษีต่าง ๆ
คณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า	กำกับดูแลการประกอบธุรกิจของผู้ให้บริการ OTT ไม่ให้มีพฤติกรรมอันมีลักษณะเป็นการกีดกัน จำกัดการแข่งขัน หรือลดการแข่งขันทางการค้า อันก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม
คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สำนักงานกฤษฎีกา	บทบาทในการคุ้มครองผู้ใช้บริการ OTT
คณะกรรมการอาหารและยา	กำกับดูแลด้านการโฆษณาผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับอาหารและยา เช่น อาหาร ยา เครื่องสำอาง เครื่องมือแพทย์
กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา	ส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยมีบทบาทการขออนุญาตถ่ายทำภาพยนตร์จากต่างประเทศในราชอาณาจักรไทย โดยคณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์ ภายใต้การดูแลโดยกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

โดยแนวทางดังกล่าวมีความจำเป็นต้องอาศัยการประสานงานในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องจากหลายหน่วยงาน เพื่อให้เกิดการบูรณาการความร่วมมืออย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งการกำหนดให้มีการประสานงานจากระดับนโยบายข้างต้นจะช่วยแก้ไขปัญหาคอขวดขัดในการประสานความ

ร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่ไม่สามารถดำเนินการได้ในอดีต รวมถึงปัญหาความไม่แน่ชัดในเชิงนโยบาย ว่าควรให้หน่วยงานใดมีบทบาทในการส่งเสริมและกำกับดูแลบริการสื่อภาพและเสียง OTT

ทั้งนี้บทบาทของ กสทช. เป็นหน่วยงานหลักในระบบ Single Window นั้นจะประกอบด้วย 3 องค์ประกอบที่สำคัญคือ

- บทบาทในการประสานงานด้านการกำกับดูแลการประกอบกิจการของบริการสื่อภาพและเสียง OTT กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- บทบาทในการประสานงานด้านการส่งเสริมการประกอบกิจการ รวมถึงการส่งเสริมด้านเนื้อหา
- บทบาทในการประสานการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา และความคุ้มครองอื่น ๆ ภายใต้กฎหมายแก่ผู้ให้บริการ OTT

ซึ่งทั้ง 3 องค์ประกอบจะเป็นส่วนที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ให้บริการ OTT ทั้งในประเทศและต่างประเทศ และเป็นปัจจัยที่ช่วยดึงดูดให้ผู้ให้บริการเข้าสู่ระบบการกำกับดูแลได้ ทั้งนี้ อาจพิจารณาให้ระบบ Single Window รวมเอามิติของการคุ้มครองผู้บริโภคเข้าไว้เป็นอีกบทบาทหนึ่ง เพื่อบูรณาการให้ระบบศูนย์กลางเพื่อการปฏิบัติการที่จะเชื่อมโยงข้อมูลมาไว้ที่จุดเดียวมีความครอบคลุมทั้งในด้านการส่งเสริมผู้ให้บริการและการคุ้มครองผู้บริโภคไปพร้อม ๆ กัน

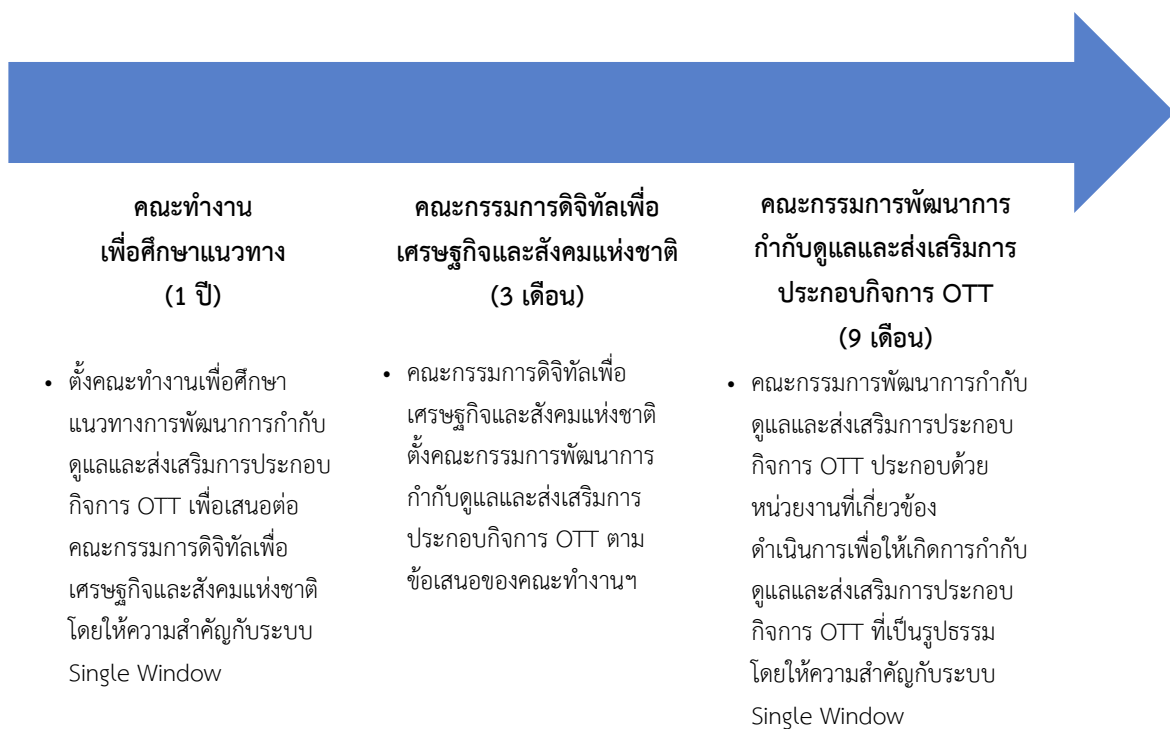
สำหรับแผนงานการส่งเสริมให้เกิดระบบ Single Window ดังปรากฏตามภาพที่ 6 นั้น ในขั้นแรกเห็นควรให้คณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งคณะทำงานเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการกำกับดูแลและส่งเสริมการประกอบกิจการ OTT เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยให้ความสำคัญกับระบบ Single Window โดยคณะทำงานดังกล่าวมีหน้าที่ในการศึกษาถึงรูปแบบและความเหมาะสมของระบบ Single Window ที่จะนำมาใช้รวมถึงพิจารณาถึงหน่วยงานที่ควรจะเข้าร่วมในระบบ Single Window เพื่อร่วมเป็นคณะกรรมการพัฒนาการกำกับดูแลและส่งเสริมการประกอบกิจการ OTT ให้แล้วเสร็จใน 1 ปี

เมื่อได้รับผลการศึกษาจากคณะทำงานแล้ว จึงเสนอให้คณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติพิจารณาจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาการกำกับดูแลและส่งเสริมการประกอบกิจการ OTT ตามข้อเสนอของคณะทำงานภายใน 3 เดือน โดยคณะกรรมการพัฒนาการกำกับดูแลและส่งเสริมการประกอบกิจการ OTT จะมีหน้าที่ครอบคลุมการจัดทำนโยบายและทิศทางการพัฒนาการกำกับดูแลและส่งเสริมการประกอบกิจการ OTT อย่างเป็นรูปธรรม และสอดคล้องกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และอำนวยความสะดวกให้เกิดระบบ Single Window อย่างเป็นรูปธรรมภายในเวลา 9 เดือน โดยคณะกรรมการพัฒนาการกำกับดูแลและส่งเสริมการประกอบกิจการ OTT จะทำงานประสานกันในลักษณะคณะกรรมการซึ่งไม่ได้แบ่งแยกหน้าที่ระหว่างกัน เพื่อประสานให้เกิดการกำกับดูแลระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ การอาศัยอำนาจของคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเพื่อจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาการกำกับดูแลและส่งเสริมการประกอบกิจการ OTT นั้นจะไม่กระทบต่อความเป็นอิสระ

ของ กสทช. ซึ่งเป็นหน่วยงานกำกับดูแล เนื่องจากการกำหนดนโยบายโดยคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นการดำเนินนโยบายในระดับชาติ (State-level) ในขณะที่ กสทช. ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือที่เป็นกลางทางเทคนิคสำหรับการดำเนินนโยบายนั้นภายใต้หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง (Christensen, Lægreid, Roness, & Røvik, 2007) กล่าวคือ ทำหน้าที่กำกับดูแลผู้ประกอบการในตลาด (Firm-level Regulation) ภายใต้นโยบายของรัฐบาล แต่ยังคงความอิสระของหน่วยงานกำกับดูแล ในแง่ที่สามารถทำหน้าที่กำกับดูแลได้อย่างอิสระจากสายบังคับบัญชาแบบส่วนราชการตามกรอบอำนาจที่กฎหมายกำหนด และตามแนวนโยบายที่ฝ่ายบริหารเป็นผู้กำหนดในภาพรวมของประเทศ (ปิยะบุตร บุญอร่ามเรือง, 2563)

ภาพที่ 6 แผนงานการส่งเสริมให้เกิดระบบ Single Window

ภาพที่ 7 ภาพรวมคณะกรรมการพัฒนาการกำกับดูแลและส่งเสริมการประกอบกิจการ OTT

โดยสรุปแล้วในระยะสั้นจึงแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 2 ส่วนคือ การกำหนดกรอบการกำกับดูแลบริการ OTT ขึ้นเป็นการเฉพาะซึ่งจะดำเนินการโดย กสทช. ในกรอบระยะเวลา 2 ปี และการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาการกำกับดูแลและส่งเสริมการประกอบกิจการ OTT โดยอาศัยกลไกผ่านคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อให้เกิดระบบ Single window ภายในกรอบระยะเวลา 2 ปีเช่นกัน

ภาพที่ 8 ภาพรวมแผนงานและกรอบเวลาสำหรับข้อเสนอระยะสั้น

2. ข้อเสนอแนะระยะยาว

เนื่องจากการให้บริการของกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม จากเดิมที่ต่างกิจการก็ต่างให้บริการของตนเองแยกต่างหากจากกันตามเทคโนโลยีที่แตกต่างกันไป แต่ในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงไปของเทคโนโลยีดิจิทัลและการสื่อสารที่ก่อให้เกิดการหลอมรวม (Convergence) ของทุกกิจการเข้าไว้ด้วยกัน ไม่ได้แยกการประกอบกิจการออกจากกันอย่างเด็ดขาดเหมือนในอดีต ทำให้การกำกับดูแลโดยแบ่งแยกตามประเภทเทคโนโลยีที่ใช้จึงไม่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงไปของอุตสาหกรรมที่การให้บริการเป็นไปในลักษณะลำดับชั้น (Layer) ตั้งแต่การให้บริการในระดับโครงสร้างพื้นฐาน การให้บริการแพลตฟอร์มบนโครงสร้างพื้นฐาน ไปจนถึงการให้บริการเนื้อหาบนแพลตฟอร์ม โดยมีความเกาะเกี่ยวเชื่อมโยงกัน การกำกับดูแลตามกรอบเดิมจึงไม่อาจครอบคลุมถึงการให้บริการในรูปแบบใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น รวมถึงบริการ OTT ที่ประสบปัญหาเกี่ยวกับแนวทางการกำกับดูแลที่ยังไม่แน่ชัดอย่างที่ผ่านมา ดังนั้น ในระยะยาวจึงควรดำเนินการในประเด็นต่อไปนี้

1) การแก้ไขกฎหมาย

เพื่อให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงข้างต้นได้ ควรมีการแก้ไขพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติการประกอบกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ให้มีลักษณะการกำกับดูแลในแนวนอน (Horizontal regulation) ซึ่งสะท้อนภาพของอุตสาหกรรมที่มีลักษณะเป็นลำดับชั้นตามห่วงโซ่อุปทานแทนการกำกับดูแลในแนวตั้ง (Vertical regulation) ซึ่งแต่เดิมผู้ให้บริการมีการรวมตัวในแนวตั้ง และให้บริการทั้งห่วงโซ่อุปทานด้วยตนเองทั้งหมด (Bezzina & Terrab, 2005) และรัฐก็กำหนดรูปแบบการกำกับดูแลแต่ละอุตสาหกรรมแตกต่างกันออกไปทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ การแพร่ภาพกระจายเสียง โทรศัพท และโครงข่ายอินเทอร์เน็ต (Frieden, 2002)

นอกจากนี้การกำกับดูแลควรปรับเปลี่ยนไปในลักษณะที่ไม่ยึดติดอยู่กับเทคโนโลยี (Technological neutrality) เพื่อให้สอดคล้องกับห่วงโซ่อุปทานในอุตสาหกรรมซึ่งมีการหลอมรวมกันในทางเทคโนโลยี กิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์กับกิจการโทรคมนาคมเกิดการปรับตัวและมีการหลอมรวมกัน ไม่ได้แบ่งแยกว่าเป็นการให้บริการตามเทคโนโลยีใดอีกต่อไป แต่เป็นลักษณะการให้บริการกันเป็นลำดับชั้น (Layer) ตั้งแต่การให้บริการในระดับโครงสร้างพื้นฐาน การให้บริการแพลตฟอร์มบนโครงสร้างพื้นฐาน ไปจนถึงการให้บริการเนื้อหาบนแพลตฟอร์ม ด้วยการแก้ไขกฎหมายโดยเฉพาะในประเด็นประเภทกิจการที่ต้องขอรับใบอนุญาต ที่จากเดิมมีการแบ่งเป็น ผู้ประกอบกิจการกระจายเสียง ผู้ประกอบกิจการโทรทัศน์ หรือผู้ประกอบกิจการโทรคมนาคม ให้เป็นรายกิจการที่ไม่ยึดติดกับเทคโนโลยีแต่แบ่งตามลำดับชั้นการให้บริการ จะช่วยลดความซ้ำซ้อนในการกำกับดูแลกิจการที่หลอมรวมกันระหว่าง กิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม

สำหรับแนวทางการกำกับดูแล ควรพิจารณาจำกัดการแทรกแซงของรัฐและเน้นการกำกับดูแลเพื่อประโยชน์สาธารณะที่สำคัญ อันเป็นการลดข้อจำกัดของการกำกับดูแลที่ไม่จำเป็น (Deregulation) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการออกใบอนุญาตประกอบกิจการควรเป็นไปในลักษณะที่เปิดกว้างขึ้น เพื่อไม่เป็นการสร้างอุปสรรคในลักษณะที่ผู้ให้บริการจะต้องขอรับใบอนุญาตและมีคุณสมบัติตามที่กฎหมายกำหนดก่อนจะได้รับอนุญาต ตลอดจนผ่อนปรนการกำกับดูแลในแนวทาง Light-touch approach อันได้แก่การปรับเปลี่ยนการกำกับดูแลการเข้าสู่ตลาดจากระบบอนุญาตเป็นระบบการขึ้นทะเบียน หรือการแจ้งการประกอบกิจการมากขึ้น โดยเปิดช่องไว้เป็นทางเลือกในระดับนโยบายว่าต้องการจะกำกับดูแลเข้มข้นในระดับใดระหว่างการขึ้นทะเบียนซึ่งมีความเข้มข้นในการกำกับดูแลมากกว่าการแจ้งการประกอบกิจการ ตลอดจนไม่ตั้งข้อจำกัดในการประกอบกิจการสำหรับคนต่างด้าว แต่ต้องกำหนดให้ผู้ให้บริการเข้ามาตั้งกิจการในประเทศไทย

ดังนั้น การแก้ไขกฎหมายในระยะยาวจึงมีประเด็นการแก้ไขหลักคือการปรับรูปแบบการกำกับดูแลของทั้งระบบให้เป็นแนวราบ ส่วนประเด็นในการกำกับดูแลก็จะมีประเด็นอย่างเดียวกันกับการแก้ไขกฎหมายในระยะสั้น เนื่องจากการแก้ไขในระยะสั้นนั้นเป็นการแก้ไขเพื่อให้สามารถรองรับการกำกับดูแลบริการ OTT ได้อย่างทันทั่วถึง จึงหยิบยกเอาประเด็นเหล่านั้นมาแก้ไขโดยกำหนดเป็นประกาศก่อน แล้วจึงแก้ไขกฎหมายในระยะยาวต่อไป

ภาพที่ 9 ประเด็นในการแก้ไขกฎหมายในระยะยาว

ภาพรวมแนวทางการกำกับดูแลแบบ Light-touch approach

- การเข้าสู่ตลาดพิจารณาใช้ระบบการขึ้นทะเบียน หรือการแจ้งการประกอบกิจการมากขึ้น
- ไม่ตั้งข้อจำกัดในการประกอบกิจการสำหรับคนต่างด้าว อย่างไรก็ตามต้องกำหนดให้ผู้ให้บริการเข้ามาตั้งกิจการในประเทศไทย

ประเด็นการแก้ไขกฎหมายในระยะยาว

- รูปแบบการกำกับดูแลที่ยึดติดอยู่กับเทคโนโลยี
- การกำกับดูแลการเข้าสู่ตลาดที่ผ่อนปรนขึ้น
- การกำกับดูแลด้านเนื้อหาและการโฆษณา ทั้งด้านความเหมาะสมของเนื้อหา สัดส่วนเนื้อหา ตลอดจนการบันทึกรายการที่ออกอากาศไปแล้ว
- การคุ้มครองผู้บริโภค
- การกำกับดูแลโครงข่ายโทรคมนาคม
- การกำกับดูแลการแข่งขันระหว่างผู้ประกอบการ
- การจัดเก็บค่าธรรมเนียมและภาษีอากร

2) ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศในการกำกับดูแลบริการ OTT เพื่อประสานแนวทางการกำกับดูแลให้สอดคล้องกัน

เนื่องจากบริการ OTT เป็นบริการที่ไม่มีอุปสรรคด้านพรมแดน จึงเป็นการเปิดช่องให้ผู้ให้บริการเข้าไปให้บริการในประเทศต่าง ๆ ได้ค่อนข้างเสรีผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต การเข้ามาตั้งสถานประกอบการในประเทศที่ให้บริการไม่ใช่ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้สามารถให้บริการได้แต่อย่างใด หากแนวทางในการกำกับดูแลของแต่ละประเทศนั้นแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ไม่ไปในทิศทางเดียวกัน หรือมีประเทศใดที่ให้สิทธิประโยชน์มากกว่าหรือมีการกำกับดูแลที่น้อยกว่า ผู้ให้บริการก็มีแนวโน้มที่จะเลือกประเทศนั้นเป็นแหล่งที่จะเข้าไปจัดตั้งธุรกิจเป็นฐานในการให้บริการไปยังประเทศอื่น ๆ ได้ การสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อประสานการกำกับดูแลบริการ OTT ให้ไปในทิศทางเดียวกันจะช่วยให้ประเทศต่าง ๆ มีแนวทางการกำกับดูแลผู้ให้บริการ OTT ที่สอดคล้องกัน การให้สิทธิประโยชน์ หรือความเข้มงวดในการกำกับดูแลไม่แตกต่างกันมากจนเกินไป และอยู่ในกรอบที่ประเทศต่าง ๆ ด้วยกันเห็นสมควรและยอมรับได้ จะแก้ปัญหาคำถามเลือกเข้าไปมีตัวตนในประเทศต่าง ๆ ได้เสรีตามความพึงพอใจ แม้จะไม่ใช่ประเทศที่มีความสัมพันธ์ในการให้บริการจริง ๆ เพื่อหลีกเลี่ยงการต้องปฏิบัติตามกฎหมายในประเทศที่ต้องการให้บริการ โดยอาจเริ่มต้นจากการสร้างความร่วมมือในระดับภูมิภาคอาเซียน เช่น ในเวที ASEAN Telecommunication Regulator's Council ที่หน่วยงานกำกับดูแลด้านโทรคมนาคมในอาเซียนร่วมประชุมหารือกัน และที่ผ่านมาได้มีการหารือในประเด็นการกำกับดูแล OTT มาบ้างแล้ว

ข้อเสนอแนะทางนโยบายเกี่ยวกับการเสริมศักยภาพของอุตสาหกรรมและผู้ประกอบการด้านเนื้อหาสร้างสรรค์ของไทยผ่านกองทุนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ข้อสรุปจากการศึกษาแสดงให้เห็นว่าแม้ว่าด้านหนึ่งการขยายตัวของบริการ OTT โดยเฉพาะในส่วนของผู้ประกอบการจากต่างประเทศจะก่อให้เกิดความแปรปรวนต่ออุตสาหกรรมในประเทศในส่วนของกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการภาพยนตร์ แต่ในอีกด้านหนึ่งก็สามารถสร้างโอกาสในการเผยแพร่เนื้อหาท้องถิ่นของไทยไปยังตลาดผู้ชมที่ใหญ่ขึ้นได้ เนื่องจากบริการ OTT สามารถตอบสนองรสนิยมและพฤติกรรมผู้บริโภคสื่อในยุคดิจิทัลที่ย้ายฐานไปสู่แพลตฟอร์มออนไลน์อย่างชัดเจนและมีลักษณะอันเป็นโลกาภิวัตน์มากขึ้นเรื่อย ๆ

จากการสัมภาษณ์และการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางในการสร้างเสริมศักยภาพให้อุตสาหกรรมอันเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีดิจิทัลและผู้ประกอบการด้านเนื้อหาควบคู่ไปกับการส่งเสริมการใช้แพลตฟอร์ม OTT เป็นช่องทางให้กับเนื้อหาไทยในการแข่งขันสู่ตลาดระดับโลก นอกเหนือจากการลดภาระจากการกำกับดูแลให้ผู้ประกอบการเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันได้ดังนี้

ในภาพกว้างและต่อเนื่องในระดับนโยบาย การส่งเสริมอุตสาหกรรมด้านเนื้อหาของไทยควรถูกวางให้เป็นวาระระดับชาติ และควรจะต้องมีคณะกรรมการหรือหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นองค์กรกลางในการขับเคลื่อนและประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในลักษณะเดียวกับที่สาธารณรัฐเกาหลีได้ทำมาก่อนหน้าด้วยองค์กรอย่าง KOCCA (Korea Creative Content Agency)¹⁵ ตลอดจนการสร้างร่วมมือแบบสามประสานและพหุภาคีระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคการศึกษา ในการหาต้นแบบหรือสูตรแห่งการพัฒนาเนื้อหาและการนำเสนอผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลที่สามารถจะแสดงออกถึงอัตลักษณ์เฉพาะในฐานะผลผลิตจากประเทศไทย แต่ขณะเดียวกันก็มีความมาตรฐานระดับสากล สามารถจะดึงดูดผู้บริโภคนอกประเทศและแข่งขันได้ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรม ทั้งนี้โดยอาศัยบทเรียนจากความสำเร็จของการพัฒนาอุตสาหกรรมเนื้อหาสร้างสรรค์ของสาธารณรัฐเกาหลีที่ภาครัฐได้แสดงพันธกิจในการส่งเสริมเนื้อหาทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องตั้งแต่คริสต์ทศวรรษที่ 1990 และได้มีการลดอุปสรรคหรือข้อจำกัดด้านกฎระเบียบและการกำกับดูแลอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในการรับการลงทุนจากต่างประเทศ ตลอดจนการเป็นสนามทดสอบ (testbed) ขนาดใหญ่สำหรับการสร้างสรรค์เนื้อหาทางวัฒนธรรม

อนึ่ง นโยบายในการส่งเสริมเนื้อหาทางวัฒนธรรมของสาธารณรัฐเกาหลี แม้จะมีการแบ่งหน้าที่กันชัดเจนระหว่างสองกระทรวงคือ กระทรวงวัฒนธรรมกีฬาและท่องเที่ยวที่ดูแลเกี่ยวกับเนื้อหาสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม อย่างสิ่งพิมพ์ เกม เพลง และเนื้อหาแพร่ภาพและกระจายเสียง (broadcasting) กับกระทรวงวิทยาศาสตร์และไอซีที (Ministry of Science and ICT: MSIT) ที่ดูแลการส่งเสริมเนื้อหาดิจิทัลที่เป็นพื้นฐานของการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรม ICT อย่าง แอปพลิเคชัน โซลูชันเชิงเนื้อหา ไฮโลแกรม เนื้อหาแบบสมาร์ทอื่น ๆ และเนื้อหาแพร่ภาพและกระจายเสียง (broadcasting) แต่การทำงานของทั้งสองกระทรวงมีลักษณะบูรณาการและสอดรับกันภายใต้เป้าหมายร่วมกันคือการสร้างศักยภาพในการแข่งขันของสินค้าด้านเนื้อหา (content commodities) ของเกาหลี นอกจากนี้ เนื้อหาด้าน broadcasting ซึ่งอยู่ในรูปแบบสตรีมมิ่งก็ตัดข้ามและปรากฏอยู่ในทั้งสองส่วน แสดงให้เห็นถึงความสำคัญอย่างยิ่งยวดในฐานะสินค้าเนื้อหาทางวัฒนธรรม

---

¹⁵ KOCCA เป็นการควมรวมและบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เคยมีมาก่อนหน้าหลายแห่งด้วยกันคือ สถาบันแพร่ภาพและกระจายเสียงแห่งเกาหลี (Korean Broadcasting Institute), องค์กรเนื้อหาและวัฒนธรรมเกาหลี (Korean Culture and Content Agency), สถาบันส่งเสริมและพัฒนาเกมแห่งเกาหลี (Korea Game Development and Promotion Institute), ศูนย์เนื้อหาและวัฒนธรรมเกาหลี (Cultural Contents Centre) และกลุ่มธุรกิจเนื้อหาดิจิทัลของอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์เกาหลี (Digital Contents Business Group of the Korea SW Industry) ซึ่งมีพันธกิจสำคัญในการสร้างการแผ่ขยายและการรับรู้ถึงอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมเกาหลีผ่านเนื้อหาในระดับสากล (Korea Creative Content Agency, n.d.)

ขณะที่ทั้งสองกระทรวงเป็นผู้กำหนดนโยบายและแนวทางในการสร้างสรรค์และส่งเสริมเนื้อหาตลอดจนจัดหาเงินทุนอุดหนุน¹⁶ KOCCA ก็มีบทบาทเป็นผู้ดำเนินการให้เกิดผล โดยผ่านการจัดตั้ง Korea Content Lab และ Digital Content Lab เพื่อเป็นสนามทดสอบหรือแพลตฟอร์มกลางสำหรับการสร้างสรรค์และผลิตเนื้อหา ผู้เล่นหลักอย่างภาคการศึกษาหรือมหาวิทยาลัยจะเป็นผู้รับโจทย์จากหน่วยงานภาครัฐในการออกแบบเนื้อหาผ่านการแลกเปลี่ยนและมีส่วนร่วมของผู้ที่มีศักยภาพเชิงสร้างสรรค์จากภาคเอกชน ขณะที่ KOCCA จะดูแลใกล้ชิดในเรื่องการให้คำปรึกษาและบ่มเพาะบริษัทสตาร์ทอัพ ตลอดจนการหาทุนสนับสนุนการผลิต หรือจับคู่ผู้ลงทุน และการทำการตลาด ตลอดจนการสนับสนุนด้านเทคนิคอื่น ๆ

ทั้งนี้ การสร้างศักยภาพด้านเนื้อหาเพื่อนำเสนอผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลจำเป็นต้องถูกบรรจุเป็นหนึ่งในนโยบายและแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจของชาติในลักษณะเป็นเรือธง (flagship) เพื่อให้มีเป้าหมายที่ชัดเจน อย่างไรก็ตามสิ่งที่ผ่านมาสังเกตเห็นได้ว่านโยบายด้านเศรษฐกิจดิจิทัลของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา มีลักษณะแบบแบ่งเส้นทางกันเดินไม่เกี่ยวข้องกันเนื่องจากผูกพันเหนียวแน่นกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่แยกขาดจากกัน จนทำให้ไม่เอื้อต่อการปรับเปลี่ยนต่อความเปลี่ยนแปลงในเชิงบูรณาการ (path dependent)¹⁷ โดยสะท้อนผ่านเนื้อหาสองประเภทหลักคือ เนื้อหาดิจิทัลที่ใช้เทคโนโลยีหรืออุปกรณ์ดิจิทัล (เน้นวิทยาศาสตร์และวิทยาการเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์) เป็นหลักในการพัฒนาและเน้นส่งเสริมความก้าวหน้าของอุตสาหกรรม ICTs อย่างเกม แอนิเมชัน หรือ คาร์เร็กเตอร์ดิจิทัล ซึ่งอยู่ในขอบเขตการดูแลและส่งเสริมโดยสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล (DEPA) ในกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กับเนื้อหาเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ที่นำเสนอผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล อย่าง รายการโทรทัศน์ ซีรีส์ หรือภาพยนตร์ และเนื้อหาสร้างสรรค์แบบโสตทัศนอื่น ๆ ที่เป็นประเด็นในการศึกษาเรื่อง OTT ในงานนี้ ซึ่งยังไม่มี ความชัดเจนในแง่ของการมีนโยบายหรือหน่วยงานกลางเพื่อส่งเสริม

ที่ผ่านมามหาอุตสาหกรรมเกี่ยวกับเนื้อหาเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์มักจะอยู่นอกขอบเขตของนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและนวัตกรรม เนื่องจากทิศทางของนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมเน้นไปที่การพัฒนาและส่งเสริมภาคธุรกิจให้เป็นดิจิทัลและปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่เศรษฐกิจฐานบริการและดิจิทัล โดยเน้นการพัฒนาทางเทคโนโลยีและการขยายตัวของอุตสาหกรรม ICTs เป็นสำคัญ ซึ่งเนื้อหาเชิงวัฒนธรรมประเภทโสตทัศน (audio-visual) ดังที่กล่าวไปแล้วไม่อยู่ในขอบเขตดังกล่าว ทำให้ขาดการสนับสนุนและส่งเสริมอย่างเป็นระบบที่ครอบคลุมทั้งการผลิตเนื้อหา การทำการตลาด และการสนับสนุนด้านเทคนิคอื่น ๆ

---

¹⁶ ระหว่าง พ.ศ. 2549 - พ.ศ. 2556 รัฐบาลสาธารณรัฐเกาหลีได้สร้างกองทุนแห่งกองทุน (Fund of Funds: FoF) ครอบคลุมมากกว่า 47 โครงการขนาดใหญ่มูลค่ารวม 973.9 พันล้านวอน (ประมาณ 26.37 พันล้านบาท) เพื่ออุดหนุนการพัฒนาและผลิตเนื้อหาทางวัฒนธรรมในหลากหลายรูปแบบและนำเสนอผ่านแพลตฟอร์มต่าง ๆ อาทิ การแสดงเวที เกม แอนิเมชัน ดนตรี ละคร คอมพิวเตอร์กราฟิก 3D ภาพยนตร์และอื่น ๆ (KOTRA (대한무역투자진흥공사) Invest Korea 투자홍보팀, 2015)

¹⁷ Banton (2021)

ยิ่งไปกว่านั้น อุตสาหกรรมด้านเนื้อหาเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ในรูปแบบต่าง ๆ ของไทย ยังมีเส้นทางของการพัฒนาตลอดจนการกำกับดูแลและส่งเสริมที่แยกขาดจากกัน อย่างอุตสาหกรรมภาพยนตร์และวีดิทัศน์กับอุตสาหกรรมสื่อแพร่ภาพและกระจายเสียงก็อยู่ในปริมาณพลของการกำกับดูแลและส่งเสริมที่ไม่เชื่อมโยงกัน โดยส่วนแรกอยู่ในความดูแลของกระทรวงวัฒนธรรม ขณะที่ส่วนหลังจะอยู่ในความดูแลของ กสทช. เป็นหลัก

อนึ่ง การจัดตั้งองค์กรใหม่หรือยุบรวมภาระหน้าที่ขององค์กรเดิมเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยเวลาจากการปรับเปลี่ยนโครงสร้างตามกฎหมาย จึงน่าจะเป็นแผนงานในระยะยาว หากภาครัฐเห็นความสำคัญของการพัฒนาอุตสาหกรรมเนื้อหาเพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันในระดับภูมิภาคและนานาชาติและเพื่อรองรับการขยายตัวของ OTT ก็อาจเริ่มด้วยการปรับให้กองทุนที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ มีแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาด้านเนื้อหาเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. กองทุนวิจัยและพัฒนากิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม เพื่อประโยชน์สาธารณะ (กทปส.)

ภารกิจหลักของ กทปส. คือ

1) ดำเนินการให้ประชาชนได้รับบริการด้านกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม อย่างทั่วถึง ตลอดจนส่งเสริมชุมชนและสนับสนุนผู้ประกอบการบริการชุมชน ตามมาตรา 51

2) ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาทรัพยากรสื่อสาร การวิจัยและพัฒนาด้านกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม รวมทั้งความสามารถในการรู้เท่าทันสื่อเทคโนโลยีด้านการใช้คลื่นความถี่ เทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการ ผู้สูงอายุ หรือผู้ด้อยโอกาส ตลอดจนอุตสาหกรรมโทรคมนาคม และอุตสาหกรรมต่อเนื่อง

3) ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพด้านกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ กิจการโทรคมนาคม และเทคโนโลยีสารสนเทศ ตลอดจนการดำเนินการขององค์กรซึ่งทำหน้าที่จัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมของการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพตามกฎหมายว่าด้วยการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์

4) สนับสนุน ส่งเสริม และคุ้มครองผู้บริโภคด้านกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม

5) สนับสนุนการดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ โดยจัดสรรเงินให้แก่กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ และ

6) สนับสนุนการใช้คลื่นความถี่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด รวมทั้งสนับสนุนการเรียกคืนคลื่นความถี่ที่มีผู้ได้รับอนุญาตไป เพื่อนำมาจัดสรรใหม่และสนับสนุนการทดแทน ขดใช้ หรือจ่ายค่าตอบแทนการถูกเรียกคืนคลื่นความถี่ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการใช้คลื่นความถี่

โดยแนวทางการส่งเสริมการบริการ OTT ที่ควรปรับ/เพิ่มเติม ได้แก่

1) ด้านการพัฒนาบุคลากร นอกเหนือจากภารกิจหลักที่เน้นส่งเสริมและสนับสนุนทุนสำหรับพัฒนาบุคลากรภาคสื่อไอทีดิจิทัล โดยการขยายทักษะความสามารถของผู้ประกอบการรายเดิม และพัฒนาความสามารถของบุคลากรรายใหม่ สร้างความพร้อมให้กับกลุ่มนักศึกษา ประชาชน และ/หรือบุคคลที่จะก้าวเข้าสู่อาชีพงานด้านกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ กิจการโทรคมนาคมแล้ว ควรเพิ่มให้มีทักษะในการสร้างสรรค์และผลิตเนื้อหาให้สอดคล้องกับความเป็นสากล และความต้องการของตลาดในปัจจุบันและอนาคตมากยิ่งขึ้น เช่น การเน้นการอบรมให้ทุนเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนเยาวชนให้ได้รับการศึกษาหรือโอกาสการทำงานในด้านการสร้างสรรค์เนื้อหาดิจิทัล การตลาด หรือการพัฒนาซอฟต์แวร์/เทคโนโลยีสารสนเทศที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศโดยเฉพาะ และการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดทำแหล่งข้อมูลสำหรับสืบค้นเกี่ยวกับโอกาสในการพัฒนาทักษะที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเนื้อหาสร้างสรรค์ดิจิทัลในต่างประเทศ

2) ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการส่งออกเนื้อหาสร้างสรรค์ดิจิทัลของไทย ควรมีการกำหนดกรอบทุนสำหรับการผลิตเนื้อหาดิจิทัลเพื่อส่งออกโดยเฉพาะ เช่น การให้ทุนสนับสนุนเพื่อแปลเนื้อหา จัดทำคำบรรยาย และ/หรือพากย์เสียงภาษาต่างประเทศ รวมถึงการตลาดเพื่อสนับสนุนการส่งออกเนื้อหา เช่น การให้ทุนสนับสนุนการพัฒนาฐานข้อมูลภาษาต่างประเทศสำหรับเนื้อหาและบุคลากรในอุตสาหกรรมไทย ตัวอย่างเช่น Media Arts Database ในโครงการ Cool Japan ของประเทศญี่ปุ่นที่เป็นฐานข้อมูลที่รองรับภาษาอังกฤษเปิดให้สาธารณะสามารถสืบค้นข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับผลงานสร้างสรรค์และผลงานศิลปะของประเทศได้

3) ด้านการเสริมสร้างความร่วมมือ ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนทุนสำหรับกิจกรรมที่เป็นเวทีแสดงผลงาน รวมถึงเปิดโอกาสให้ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา และภาคประชาชน รวมถึงต่างประเทศ ได้พบกันอันจะเป็นการสร้างและขยายโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้

2. กองทุนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

ภารกิจหลักของกองทุนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม คือ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตามแผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล เน้นการผลักดันนวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลที่ช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศ ยกกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ลดช่องว่างทางสังคม และพัฒนาการทำงานและการให้บริการของภาครัฐ โดยแนวทางการส่งเสริมการบริการ OTT ที่ควรปรับ/เพิ่มเติม ได้แก่

1) การส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่มีคุณภาพให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้บริโภคที่มีความต้องการในการรับชมเนื้อหาผ่านบริการ OTT ที่ต้องอาศัยอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงยิ่งขึ้น เพราะปัจจุบันผู้ให้บริการโครงข่ายยังคงเป็นผู้แบกรับภาระในการดูแลคุณภาพของโครงข่ายเพื่อรักษาไว้ซึ่งฐานผู้ใช้บริการ ซึ่งหากประเทศมีโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่มีคุณภาพ นอกจากจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

แล้วยังเป็นปัจจัยที่จะเอื้อให้ผู้ประกอบการต่างชาติสนใจในการลงทุนที่เกี่ยวข้องกับการบริการ OTT ในประเทศไทยด้วย

2) การพัฒนาบุคลากรดิจิทัล โดยเฉพาะบุคลากรในสายงานกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ให้มีการเรียนรู้ทักษะเชิงดิจิทัล โดยการเน้นทักษะเชิงนวัตกรรมที่มีคุณภาพผ่านแพลตฟอร์ม OTT ต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการผลิตในเชิงเทคนิคที่สอดคล้องกับเทคโนโลยีของผู้ให้บริการในต่างประเทศ

3) การเพิ่มบทบาทในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านเนื้อหาสร้างสรรค์ประเภทสตาร์ทอัพเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ จากประสบการณ์ในต่างประเทศ เช่น สาธารณรัฐเกาหลี และสหราชอาณาจักร ได้สะท้อนให้เห็นว่าความเข้มแข็งด้านเนื้อหาและนโยบายการส่งเสริมเนื้อหาสื่อสตาร์ทอัพดิจิทัลที่มีคุณภาพสูงสามารถเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับประเทศได้ อีกทั้งควรมีการวางรากฐานวิสัยทัศน์ด้านการบอกล่าเนื้อหาสร้างสรรค์ในระยะยาวควบคู่ไปกับการพัฒนาบุคลากรด้านดิจิทัลของประเทศในทุกๆระดับ โดยอาจวางการพัฒนาทักษะดังกล่าวไว้ในหลักสูตรการศึกษาอย่างเช่นโมเดลของสาธารณรัฐเกาหลี เป็นต้น

3. กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

ภารกิจหลักของกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ คือ พัฒนางค์ความรู้ในการพัฒนาสื่อและนิเวศสื่อที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์ พัฒนากลไกกระบวนการคัดกรอง ฝ้าระวัง และรู้เท่าทันสื่อ รวมถึงสร้างช่องทางการสื่อสารเพื่อให้สังคมได้มีส่วนร่วม โดยแนวทางการส่งเสริมการบริการ OTT ที่ควรปรับ/เพิ่มเติมได้แก่

1) การพัฒนาแนวทางการให้ทุนสนับสนุนการผลิตและการเผยแพร่สื่อที่สอดคล้องกับความต้องการและพฤติกรรมของผู้บริโภคในยุคปัจจุบัน ตลอดจนรองรับการขยายตัวของตลาดบริการ OTT โดยควรพิจารณาการกำหนดทุนสนับสนุนสื่อในรูปแบบ/ประเภทที่เฉพาะเจาะจงและตอบสนองกับพฤติกรรมของผู้บริโภคในยุคปัจจุบันมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นกลุ่มผู้ชมที่กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ให้ความสำคัญ เพราะกลุ่มผู้ชมดังกล่าวได้ย้ายพื้นที่การรับชมสื่อไปอยู่ที่โลกออนไลน์ผ่านบริการ OTT เพื่อให้สื่อที่ผลิตออกมาด้วยเงินทุนของกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์มีมูลค่าในด้านการรับชมและเป็นกำลังขับเคลื่อนผู้ประกอบการภายในประเทศได้มากยิ่งขึ้น

2) การพัฒนาแนวทางการให้ทุนผลิตสื่อและ/หรือการพัฒนาศักยภาพผู้ผลิตสื่อทั้งรายใหญ่และรายย่อยให้สามารถผลิตสื่อและเนื้อหาที่มีคุณภาพและมีมาตรฐานสอดคล้องกับมาตรฐานของผู้ให้บริการ OTT ระดับนานาชาติ การขยายตัวของบริการ OTT ในประเทศได้สร้างโอกาสทางธุรกิจให้กับผู้เล่นในอุตสาหกรรมโทรทัศน์และภาพยนตร์ กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์จึงควรมีบทบาทในการให้ทุนสำหรับผลิตสื่อและ/หรือพัฒนาศักยภาพผู้ผลิตสื่อทั้งผู้ประกอบการโทรทัศน์และภาพยนตร์ให้มีความรู้ ศักยภาพ และเงินทุนที่จะผลิตสื่อที่มีคุณภาพ มีระบบการทำงานเป็นสากลและสอดคล้องกับมาตรฐานนานาชาติยิ่งขึ้น ซึ่งเพิ่มความเป็นไปได้ในการพิจารณาซื้อสิทธิ์เนื้อหาเพื่อออกอากาศสู่แพลตฟอร์มระดับนานาชาติอีกด้วย

3) การพัฒนาแนวทางการให้ทุนที่ผลิตสื่อที่ส่งเสริมด้านวัฒนธรรมตามนิยามสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ให้สอดคล้องกับบริบทความต้องการของตลาดบริการ OTT โดยการส่งเสริมวัฒนธรรมประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์หลักของกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ซึ่งในการจัดสรรทุนควรพิจารณาโดยปรับฐานวิธีคิดและวิธีการดำเนินการด้านเนื้อหาบนพื้นฐานการมุ่งส่วนลดทางวัฒนธรรม (cultural discount) ส่งเสริมพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้มีความรู้ในการผลิตเนื้อหาคุณภาพโดยยังคงเอกลักษณ์ไทยเพื่อให้เนื้อหาสื่อด้านวัฒนธรรมมีความน่าสนใจและดึงดูดมากขึ้น ไม่ถูกจำกัดเพียงแค่ผู้ชมเฉพาะกลุ่ม หรือผู้ชมในประเทศเท่านั้น

4) การพิจารณาสร้างความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยที่การส่งเสริมการพัฒนาสื่อและนิเวศสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ในองค์กรรวมเป็นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ซึ่งในปัจจุบัน ปฏิเสธไม่ได้ว่าผู้ให้บริการ OTT มีบทบาทสำคัญในการสร้างระบบนิเวศสื่อใหม่ กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์จึงควรมีบทบาทในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้ประกอบการภายในประเทศและผู้ให้บริการ OTT เพื่อร่วมสร้างระบบนิเวศสื่อใหม่ที่สร้างสรรค์และปลอดภัยตามเจตนารมณ์ของกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

ทั้งนี้ ในภาพรวม ส่วนหนึ่งของการให้ทุนของกองทุนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ที่ผ่านมาเป็นการเปิดรับข้อเสนอและอีกส่วนหนึ่งเป็นไปตามแผนเชิงนโยบายในเรื่องการให้ทุนของกองทุน ซึ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และนวัตกรรม ในทางปฏิบัติจึงจำเป็นต้องอาศัยการปรับบทบาท กสทช. ในลักษณะ Single Window ให้เป็นหน่วยงานกลางในการประสานงานกับกองทุนที่เกี่ยวข้องเพื่อปรับเพิ่มจุดเน้นการให้ทุนเชิงรุกที่ครอบคลุมด้านการพัฒนาบุคลากรสำหรับอุตสาหกรรมสื่อไฮเทค การพัฒนาองค์ความรู้ด้านผลิตและการตลาดสำหรับบริการ OTT โดยเฉพาะในมิติด้านคุณภาพเนื้อหารวมถึงด้านความสร้างสรรค์ของเนื้อหา การศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาแนวทางการส่งเสริมอุตสาหกรรมเนื้อหา และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลสำหรับบริการ OTT ซึ่งการปรับเปลี่ยนบทบาทนี้จำเป็นต้องทำควบคู่กับการกำหนดกรอบหรือแนวทางการบริหารจัดการกองทุนที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ขึ้นมาใหม่เป็นการเฉพาะเพื่อเน้นการส่งเสริมอุตสาหกรรมเนื้อหาสร้างสรรค์ อันจะเป็นหนึ่งในตัวช่วยสำหรับการดำเนินการระยะสั้นที่สามารถดำเนินการได้จากทรัพยากรที่มีอยู่

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการส่งเสริมและกำกับดูแลกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ของประเทศไทย

จากผลการศึกษาสามารถสรุปข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและกำกับดูแลกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ของประเทศไทย ได้ดังนี้

1. การส่งเสริมด้านเนื้อหา

1) การส่งเสริมรากฐานการผลิตบุคลากรด้านเนื้อหาสร้างสรรค์ประเภทสื่อดิจิทัลของไทย โดยเฉพาะการสนับสนุนด้านความรู้ที่จำเป็นในการพัฒนาเนื้อหาให้มีคุณภาพและความเป็นสากลโดยยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ความเป็นไทย กล่าวคือ ควรมีการส่งเสริมให้กระบวนการผลิตบุคลากรในอุตสาหกรรมเนื้อหาไทยมีความพร้อมสำหรับการก้าวสู่ประชาคมนักผลิตเนื้อหาสร้างสรรค์ของโลก ด้วยวิธีคิดและระบบการผลิตที่มีลักษณะเป็นสากล โดยแนวทางอาจเป็นการวางรากฐานระยะยาวเพื่อพุ่มพักและบ่มเพาะความรู้ ความสามารถ และทักษะจำเป็นไว้ในหลักสูตรการศึกษา โดยสาธารณรัฐเกาหลีเป็นตัวอย่างประเทศที่มีการวางรากฐานในด้านนี้ไว้อย่างเข้มแข็ง

2) การส่งเสริมความรู้ใหม่ในเชิงรูปแบบการผลิตและการจัดจำหน่ายที่สอดคล้องกับแพลตฟอร์ม OTT เช่น การเน้นความสำคัญของการผลิตซีรีส์ ระบบคิดคำนวณงบประมาณอันเกี่ยวเนื่องกับลักษณะเนื้อหาและชื่อเสียงของนักแสดงที่สัมพันธ์กับยอดผู้ชมที่คาดหวัง บนฐานของวิธีคิดของการบริหารจัดการศิลปิน (artist management) เป็นหลักดังที่มีสาธารณรัฐเกาหลีเป็นต้นแบบ ผสมผสานกับการส่งเสริมแพลตฟอร์มบนกรอบของกฎหมายลิขสิทธิ์ที่สร้างรูปแบบการทำรายได้ที่หลากหลายตามต้นแบบของแพลตฟอร์มในประเทศญี่ปุ่น ที่มีการจัดตั้งแพลตฟอร์ม OTT TV กลางของอุตสาหกรรม โดยกำหนดระยะเวลาในการแพร่ภาพที่จำกัด เพื่อให้สามารถเก็บข้อมูลเรตติ้งของอุตสาหกรรมรวมได้ ซึ่งเมื่อระยะเวลาการออกอากาศบนแพลตฟอร์มกลางสิ้นสุดลง สถานีโทรทัศน์เจ้าของเนื้อหาเหล่านั้นก็สามารถสร้างรายได้ต่อจากการนำเนื้อหาเหล่านั้นไปเผยแพร่แบบออนดีมานด์ได้บนแพลตฟอร์มอื่น ๆ ต่อไป

3) การสร้างบุคลากรรายใหม่ ทั้งที่อยู่ในตลาดแรงงานและในสถาบันทางการศึกษาเพื่อตอบสนองอุตสาหกรรมการผลิตสำหรับ OTT ที่จะต้องใช้ทรัพยากรบุคคลมากขึ้นยิ่งกว่าเดิมในอนาคต ตั้งแต่ส่วนของการพัฒนาการผลิต ไปจนถึงการจัดจำหน่ายและการโฆษณา

4) การพัฒนาผู้ประกอบการรายเดิมในอุตสาหกรรมสื่อดิจิทัล ได้แก่ ผู้ประกอบกิจการวิทยุและโทรทัศน์แบบดั้งเดิม และโรงภาพยนตร์ ให้สามารถปรับตัวกับการเข้ามาของผู้เล่นรายใหม่อย่าง OTT เช่น ส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการสร้างสรรค์เนื้อหาโดยเฉพาะด้านคุณภาพของเนื้อหา พัฒนาด้านการส่งออกเนื้อหาทั้งในด้านการพัฒนาบุคลากรในอุตสาหกรรมและการสนับสนุนทุนที่เกี่ยวข้อง เช่น ทุนสนับสนุนการจัดทำคำบรรยาย/พากย์เสียงภาษาต่างประเทศเพื่อให้สอดคล้องกับตลาดเป้าหมายหรือตลาดระดับนานาชาติ รวมถึงพัฒนาโอกาสการจับคู่ทางธุรกิจหรือโอกาสการเรียนรู้ระหว่างผู้ประกอบการรายเดิมกับผู้เล่นในระดับนานาชาติ เช่น จัดโครงการ/กิจกรรม/นิทรรศการ ตัวอย่างเช่น Singapore Media Festival ที่ดำเนินการโดยภาครัฐของสาธารณรัฐสิงคโปร์ หรือการพัฒนาระบบนิเวศทางกฎหมายและการกำกับดูแลที่เอื้อให้ผู้ประกอบกิจการรายเดิมสามารถมีขีดความสามารถในการแข่งขันที่สูงขึ้น ตัวอย่างเช่น กรณีของสาธารณรัฐเกาหลีที่มีการผ่อนปรนกฎหมายและการกำกับดูแลในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเอื้อให้เกิดสภาพการแข่งขันที่เท่าเทียม อาทิ การผ่อนปรนกฎระเบียบการควบรวมกิจการอันจะเป็นการเอื้อให้ผู้เล่นในประเทศสามารถ

รวมตัวกันเป็นแพลตฟอร์มขนาดใหญ่ได้ หรือการผ่อนปรนด้านการกำกับดูแลเนื้อหา โดยคงความเสรีและความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

5) การผสานความต้องการของภาคีที่เกี่ยวข้องในการกำกับดูแล ทั้งผู้กำกับดูแล ผู้ประกอบการที่มีส่วนได้ส่วนเสียใน OTT TV โดยยึดหลักของการประนีประนอม เช่น หากภาครัฐเข้ามากำกับดูแลก็ควรจะมีคุ้มครองผลประโยชน์ของผู้ประกอบการบนพื้นฐานของประโยชน์สาธารณะและส่งเสริมให้มีศักยภาพในการแข่งขันได้ ตลอดจนควรส่งเสริม/สนับสนุนการแข่งขันที่เป็นธรรม การลดค่าใช้จ่ายในการผลิต เช่น ภาษีที่เกี่ยวข้อง เพื่อจูงใจให้การผลิตเนื้อหาในตลาดประเทศไทยสามารถเทียบต่างประเทศ และให้เนื้อหาไทยมีคุณภาพมากพอในการส่งออกไปสู่ตลาดระดับนานาชาติได้

2. การส่งเสริมการส่งออกเนื้อหา

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการส่งออกเนื้อหาที่เรียนรู้จากบทเรียนของกรณีศึกษาต่างประเทศสามารถสรุปได้ดังนี้

1) สนับสนุนเนื้อหาท้องถิ่น เช่น ทุนเพื่อผลิตเนื้อหา ทุนเพื่อการจัดทำคำบรรยายภาษาต่างประเทศ/พากย์เสียงต่างประเทศสำหรับตลาดนานาชาติ สนับสนุนการส่งออกเนื้อหาท้องถิ่นไปต่างประเทศ และการกำหนดสัดส่วนขั้นต่ำเนื้อหาท้องถิ่น ซึ่งจะสามารถเพิ่มศักยภาพให้เนื้อหาท้องถิ่นในประเทศสามารถใช้ประโยชน์จากแพลตฟอร์มบริการ OTT ระดับโลกที่เข้ามาให้บริการในประเทศไทยเพื่อขยายฐานผู้ชมไปสู่ต่างประเทศได้

2) สนับสนุนเครือข่ายทางธุรกิจ โดยการส่งเสริมให้เกิดการร่วมผลิตระหว่างผู้ผลิตในท้องถิ่นกับผู้ผลิตรายใหญ่จากต่างชาติ การร่วมทุนระหว่างเอกชนด้วยกันหรือการร่วมทุนกับภาครัฐ การจัดฝึกอบรมเพื่อสร้างบุคลากรที่สามารถตอบสนองความต้องการของตลาด

3. การส่งเสริมเทคโนโลยีและแพลตฟอร์ม

1) การส่งเสริมเทคโนโลยีฐานข้อมูลผู้ใช้งาน OTT ในรูปแบบของ Data center ซึ่งมีข้อมูลการรับชมข้อมูลความนิยม (Rating) รวมถึงข้อมูลพฤติกรรมกรรมการรับชมสื่อ ผ่านแพลตฟอร์มที่ให้บริการของสื่อโทรทัศน์และวิทยุที่ประกอบกิจการในรูปแบบ OTT ของทั้งอุตสาหกรรมสื่อในประเทศ เพื่อใช้เป็นระบบอ้างอิงการจัดทำเรตติ้งในการแพร่ภาพกระจายเสียงบนแพลตฟอร์ม OTT ที่สื่อไทยสามารถใช้เป็นข้อมูลในการหารายได้และการทำความเข้าใจพฤติกรรมผู้บริโภคในรูปแบบ KYC (Know your customer) ซึ่งการมีระบบเรตติ้งของแพลตฟอร์ม OTT จะช่วยให้ผู้ประกอบการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์และวิทยุแบบดั้งเดิมเป็นอิสระจากแพลตฟอร์มระดับโลกเพราะมีระบบฐานข้อมูลของอุตสาหกรรมในประเทศเป็นของตัวเองและสามารถนำไปใช้ในการหารายได้โดยไม่ต้องพึ่งพาการวิเคราะห์จาก Google ads หรือ Facebook ads ทั้งนี้การรวมตัวดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยผู้กำหนดทิศทางด้านนโยบายอย่างชัดเจน โดย กสทช. น่าจะเป็นองค์กรกลางที่ทำ

หน้าที่ได้ดีที่สุดในแง่ของการเชื่อมโยงให้ทั้งอุตสาหกรรมยินยอมที่จะแชร์ข้อมูลหลังบ้านของแพลตฟอร์มตัวเอง เพื่อสร้างระบบเรตติ้งรวมของอุตสาหกรรม

2) การมีแพลตฟอร์มที่เป็นแหล่งรวมเนื้อหาไทยและภูมิภาคเพื่อการส่งออก โดยทิศทางนโยบายเพื่อการสร้างความเข้มแข็งในอุตสาหกรรมสื่อไทยนั้น นอกจากจะต้องเริ่มจากการปกป้องผู้ประกอบการภายในประเทศผ่านการส่งเสริมกฎระเบียบที่เป็นธรรมและการสร้างความเข้มแข็งในการผลิตเนื้อหาแล้ว การส่งเสริมแพลตฟอร์มเพื่อรองรับเนื้อหาในระดับภูมิภาคก็เป็นอีกทิศทางหนึ่งที่ประเทศไทย จะสามารถทำยุทธศาสตร์เชิงรุกเพื่อใช้เทคโนโลยี OTT เป็นฐานของการสร้างศักยภาพในการแข่งขันด้านดิจิทัลในระดับภูมิภาคได้ โดยปัจจุบันสามารถนำร่องนโยบายดังกล่าวด้วยเทคโนโลยีแพลตฟอร์ม OTT ของกลุ่มโทรคมนาคมไทยและผู้ประกอบการ OTT ในประเทศ

สำหรับการสร้างแพลตฟอร์มสำหรับการบริการเนื้อหา OTT TV นั้น ควรมี Roadmap ที่มุ่งเป้าบริการเนื้อหาในกลุ่มประเทศอาเซียนและสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งมีฐานผู้ชมที่นิยมเนื้อหาของไทยอยู่แล้ว โดยเฉพาะสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ราชอาณาจักรกัมพูชา และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ไปจนถึงตลาดในสาธารณรัฐประชาชนจีน จะเห็นได้ถึงความสำเร็จในการส่งออกเนื้อหาไปต่างประเทศ เช่นกรณีละครเรื่อง ‘สงครามนางฟ้า’ ที่ไปทำตลาดในสาธารณรัฐประชาชนจีน ละครเรื่อง ‘บุพเพสันนิวาส’ ที่ได้รับความนิยมในอาเซียน ไปจนถึงซีรีส์เรื่อง ‘ฮอว์มอ’ ที่โด่งดังและเข้าฉายในทีวีของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามและสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ซึ่งในยุคที่แพลตฟอร์มเป็นกลไกในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัลแล้ว การสร้างแพลตฟอร์ม OTT เพื่อบริการเนื้อหาสื่อระดับอาเซียนโดยใช้เนื้อหาละครและซีรีส์ของไทยในฐานะที่เป็น Original content เป็นตัวนำ ถือได้ว่าเป็นช่องว่างทางการตลาดที่ประเทศไทยสามารถจัดทำเป็นยุทธศาสตร์ระดับภูมิภาคได้ ด้วยเหตุนี้ หากจะมีการส่งเสริมด้านการส่งออกเนื้อหาไทยไปยังตลาดต่างประเทศ ตลาดอาเซียนน่าจะเป็นจุดที่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้ตลาดเนื้อหาไทยได้ และน่าจะมีโอกาสประสบความสำเร็จสูง

เอกสารอ้างอิง

- Banton, C. (2021, January 30). *Path Dependency*. Retrieved from Investopedia:
<https://www.investopedia.com/terms/p/path-dependency.asp>
- Beer, S., Mooij, R. d., & Liu, L. (2018). *International Corporate Tax Avoidance: A Review of the Channels, Magnitudes, and Blind Spots*. International Monetary Fund. Retrieved from <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2018/07/23/International-Corporate-Tax-Avoidance-A-Review-of-the-Channels-Effect-Size-and-Blind-Spots-45999>
- Bezzina, J., & Terrab, M. (2005). Impacts of new technologies on regulatory regimes. *Technological convergence and regulation*(Special issue), 15-30.
- Christensen, T., Lægreid, P., Roness, P. G., & Røvik, K. A. (2007). *Organization Theory and the Public Sector: Instrument, Culture and Myth* (1 ed.). London: Routledge.
doi:10.4324/9780203929216
- Communications Act 2003*. (n.d.). Retrieved from Legislation.gov.uk:
<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/21/part/4A/crossheading/notification-by-providers>
- Frieden, R. (2002). Adjusting the horizontal and vertical in telecommunications regulation: A comparison of the traditional and a new layered approach. *Federal Communications Law Journal*, 55(2), 207-250. Retrieved from
<https://www.repository.law.indiana.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://scholar.google.com/&httpsredir=1&article=1325&context=fclj>
- Klemm, A., & Liu, L. (2019). *The Impact of Profit Shifting on Economic Activity and Tax Competition*. International Monetary Fund. Retrieved from
<https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2019/12/20/The-Impact-of-Profit-Shifting-on-Economic-Activity-and-Tax-Competition-48741>
- Korea Creative Content Agency. (n.d.). Retrieved from KOCCA:
<https://www.kocca.kr/en/main.do>
- KOTRA (대한무역투자진흥공사) Invest Korea 투자홍보팀. (2015). *Investment Opportunities in Korea :Cultural Contents 2015*. Retrieved from KOTRA Open Access Repository:
<http://openknowledge.kotra.or.kr/handle/2014.oak/5744>
- Mirrlees, T. (2013). *Global entertainment media: Between cultural imperialism and cultural globalization*. New York; London: Routledge.

Ofcom. (2016). *Rules and Guidance: Statutory Rules and Non-Binding Guidance for Providers of On-Demand Programme Services (ODPS)*. Ofcom. Retrieved from

https://www.ofcom.org.uk/__data/assets/pdf_file/0022/54922/rules_and_guidance.pdf

Statutes of the Republic of Korea. (n.d.). *Telecommunications Business Act*. Retrieved from Statutes of the Republic of Korea:

https://elaw.klri.re.kr/eng_mobile/viewer.do?hseq=52995&type=lawname&key=telecom

Tsuchiya, A. (2020). *How Japanese broadcasters are uniting to compete in OTT*. Retrieved from Streamhub: <https://streamhub.co.uk/how-japanese-broadcasters-are-uniting-to-compete-in-ott/>

White, L. (2001, May 1). *Reconsidering Cultural Imperialism Theory*. Retrieved from Arab Media & Society: <https://www.arabmediasociety.com/reconsidering-cultural-imperialism-theory/>

กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

(ม.ป.ป.). *แผนปฏิบัติการด้านดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2561 - 2565)*. กรุงเทพฯ:

สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. เข้าถึงได้จาก สำนักงาน

คณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ:

[https://www.onde.go.th/assets/portals/1/files/แผนปฏิบัติการด้านดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม%20ระยะ%205%20ปี%20\(พ.ศ._2561%20-%202565\)%20\(1\).pdf](https://www.onde.go.th/assets/portals/1/files/แผนปฏิบัติการด้านดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม%20ระยะ%205%20ปี%20(พ.ศ._2561%20-%202565)%20(1).pdf)

กองทุนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2562). *แผนปฏิบัติการระยะยาว (พ.ศ. 2563 - 2565) และแผนปฏิบัติการประจำปี พ.ศ. 2563 (ฉบับทบทวน) ของกองทุนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม*.

กรุงเทพฯ: กองทุนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. เข้าถึงได้จาก

<https://www.onde.go.th/assets/portals/1/files/การทบทวนแผนปฏิบัติการกองทุนปี2563%20IT%20BHR.pdf>

ปิยะบุตร บุญอร่ามเรือง. (2563). *กฎหมายและนโยบายการสื่อสาร*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *กองบริหารกองทุนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม*. เข้าถึงได้จาก สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ:

<https://www.onde.go.th/view/1/กองบริหารกองทุนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม/TH-TH>